

AD

Notářský časopis

5/2006 strany 141-172

NOTAM

Vydává Notářská komora ČR v nakladatelství C. H. Beck

12. ročník

27. října 2006

Z obsahu:

Karhanová, M.
**Správce dědictví jako hmotněprávní
institut českého právního řádu**

Hájková, H., Masopustová, A.
**Úmluva o právu rozhodném
pro smluvní závazkové vztahy**

Leszay, L.
Směrnice o službách na vnitřním trhu EU

Marešová, M.
**Převod obchodního podílu
neomezeně ručícího společníka**

Nejvyšší soud ČR
**Způsobilost svědků allografní závěti
povolávající k dědění právnickou osobu**

Nejvyšší soud ČR
**Odstoupení od smlouvy
o převodu vlastnictví k nemovitosti**

C. H. BECK

AD NOTAM

Číslo 5/2006

OBSAH

Články

- Karbanová, M.* Správce dědictví jako hmotně-
právní institut českého právního řádu 141
Hájková, H., Masopustová, A. Úmluva o právu
rozhodném pro smluvní závazkové vztahy 148

Notář a EU

- Leszay, L.* Směrnice o službách na vnitřním
trhu EU 151

Diskuse

- Šešína, M.* Převody nemovitostí v návrhu
občanského zákoníku 153
Ryšánek, Z. Ještě k dodatečnému projednání
dědictví 156
Marešová, M. Převod obchodního podílu
neomezeně ručícího společníka 156

Ze zahraničí

- Matějková, V.* Multilaterální hospitační program
v Německu 158
Bischofová, I., Mirafuentes, K. Notářská svěřenská
banka v Rakousku 160

Soudní rozhodnutí

- Nejvyšší soud ČR* Způsobilost svědků allografní
závěti povolávající k dědění právnickou osobu ... 161
Nejvyšší soud ČR Spor mezi dědici o výklad
obsahu závěti zůstavitele 164
Nejvyšší soud ČR Odstoupení od smlouvy
o převodu vlastnictví k nemovitosti 166

Stojí za pozornost 167

Společenská rubrika

- Také oblečení na pátek má svá pravidla 168

Zprávy z Notářské komory 169

PREZIDIUM NK ČR

rozhodlo uspořádat celostátní školení
notářských koncipientů ve dnech
6.–8. 11. 2006
(pro koncipienty notářů NK v Praze a NK
pro hl. m. Prahu) a ve dnech 8.–10. 11. 2006
(pro koncipienty notářů ostatních
notářských komor).

PREZIDIUM NK ČR

stanovilo termíny konání notářských zkoušek
pro 2. pololetí 2006 na dny 20. a 21. 11. 2006
(písemná část)
a 27. a 28. 11. 2006 (ústní část).

Vedoucí redaktor:

JUDr. Martin Foukal

Výkonná redaktorka:

Mgr. Ladislava Janková

Adresa redakce:

Řeznická 17, 110 00 Praha 1,
tel. 225 993 959, 225 993 969, 225 993 955
fax 225 993 950
e-mail: ladislava-jankova@beck.cz

Redakční rada:

prof. JUDr. Jan Dvořák, CSc.
JUDr. Roman Fiala
JUDr. Jiřík Fleischer
JUDr. Martin Foukal
JUDr. Václav Kouba
doc. JUDr. Alena Macková, Dr.
Mgr. Erik Mrzena
JUDr. Martin Šešína
JUDr. Karel Wawerka

Vydává:

Notářská komora ČR se sídlem Ječná 11, 120 00 Praha 2,
tel. 224 921 258, 224 921 126, tel./fax 224 919 192, 224 919 266,
e-mail: nkcr@nkcr.cz, http://www.nkcr.cz,
v nakladatelství C. H. Beck

Časopis vychází šestkrát ročně. Předplatné na rok 2006
Kč 700,-, jednotlivá čísla Kč 120,-.

Objednávky přijímá, administraci a distribuci předplatného
a prodej jednotlivých čísel zajišťuje
nakladatelství C. H. Beck, Řeznická 17, 110 00 Praha 1.

Přetisk a jakékoliv jiné šíření časopisu nebo jeho jednotlivých
součástí lze pouze se souhlasem vydavatele.

Distribuci a předplatné pro Slovenskou republiku zabezpečuje
Magnet-Press Slovakia s. r. o., Šustekova 10, 851 04 Bratislava,
korespondence: P. O. Box 169, 830 00 Bratislava 3,
tel. (časopisy) 00421 267 201 921, (předplatné) 00421 267 201 931,
fax 00421 267 201 910
e-mail: predplatne@press.sk
www.press.sk

Inhalt

Aufsätze

- Karbanová, M.* Erbschaftsverwalter als Institut des materiellen Recht in tschechischer Rechtsordnung 141
Hájková, H., Masopustová, A. Übereinkommen über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht 148

Notar und EU

- Leszay, L.* Dienstleistungsrichtlinie auf dem Binnenmarkt 151

Diskussion

- Šešina, M.* Immobilienübertragungen im Entwurf des bürgerlichen Gesetzbuches 153
Ryšánek, Z. Noch einmal zur nachträglichen Erbschaftsverhandlung 156
Marešová, M. Übertragung des Geschäftsanteil des vollhaftenden Gesellschafter 156

Vom Ausland

- Matějková, V.* Multilaterales Programm der Hospitation in Deutschland 158
Bischofová, I., Mirafuentes, Notartreuhandbank in Deutschland 160

Gerichtsentscheidungen

- Oberstes Gericht der CR* Fähigkeit der Zeugen des allografischen Testaments, nach dem eine juristische Person erben soll 161
Oberstes Gericht der CR Streit unter den Erben vom Testamentsauslegung 164
Oberstes Gericht der CR Rücktritt vom Immobilienübertragungsvertrag 166

- Bemerkenswertes 167

Gesellschaftsrubrik

- Auch Freitagsankleidung hat ihre Regeln 168

- Nachrichten aus der Notarkammer 169

Table des matières

Articles

- Karbanová, M.* Administrateur de succession comme institut matériel et juridique de l'ordre juridique tchèque 141
Hájková, H., Masopustová, A. Accord concernant le droit pour les relations contractuelles d'obligation 148

Notaire et U.E.

- Leszay, L.* Directive relative aux services dans le marché intérieur de l'U.E. 151

Discussion

- Šešina, M.* Transferts des immeubles dans la proposition du Code civil 153
Ryšánek, Z. Concernant le règlement supplémentaire de la succession 156
Marešová, M. Transfert de la part sociale de l'associé indéfiniment responsable 156

De l'étranger

- Matějková, V.* Programme d'hospitation multilatéral en Allemagne 158
Bischofová, I., Mirafuentes, K. Banque notariale en fidéicommiss en Allemagne 160

Décisions juridictionnelles

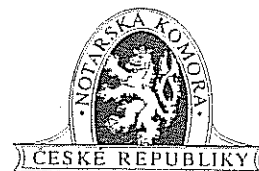
- Cour suprême de la République tchèque* Capacité des témoins du testament allographe, appelant la personne morale à la succession 161
Cour suprême de la République tchèque Litige entre les héritiers concernant l'interprétation du contenu du testament de légataire 164
Cour suprême de la République tchèque Résiliation du contrat concernant le transfert de propriété à l'immeuble 166

- Cela Vaut votre Attention 167

Rubrique sociale

- Même la tenue de vendredi a ses propres règles 168

- Nouvelles de la chambre de notaires 169

Články

Správce dědictví jako hmotněprávní institut českého právního řádu

Mgr. Martina Karhanová*

V relativně nedávné době došlo k zásadní novele občanského zákoníku¹ týkající se dědického práva, konkrétně institutu správce dědictví. Institut správce dědictví však ani po uvedené novelizaci není praxí příliš využíván². Jedná se o změnu poměrně významnou a zejména s ohledem na rozsah úpravy dědického práva o změnu značně rozsáhlou – po novele obsahuje Část sedmá občanského zákoníku 41 ustanovení, z nichž je plných 5 věnováno právě institutu správce dědictví, a to v nové Hlavě čtvrté s názvem „Správce dědictví“. K těmto ustanovením je však nutno přičíst ještě úpravu obsaženou v občanském soudním řádu³, konkrétně v jeho Části třetí, Hlavě páté, která pojednává o ustanovení správce dědictví soudem. S ohledem na to, že tato stať je věnována zejména zmíněné novele, bude procesní úprava dotčena jen v nezbytně nutné míře, a to tak, aby byl, pokud možno, dostatečným způsobem předmětný institut osvětlen. Důvodem k začlenění pasáží věnovaných dědickému právu procesnímu je i to, jak uvedl mj. K. Wawerka v Ad Notam, že dědické právo je jedinou výjimkou z pravidla, že soud aplikuje to procesní právo, které je účinné v době projednávání věci, neboť jen „... v dědickém řízení je vzájemná spjatost dědického práva hmotného a dědického práva procesního natolik intenzivní“⁴.

Správce dědictví má být institutem, který umožní správu majetku spadajícího do dědictví do doby, než nebude právní mocí rozhodnutí o potvrzení nabytí dědictví konkrétním dědicům. Vzhledem k tomu, že již byl dokončen a odborné veřejnosti k diskusím předložen návrh nového kodexu občanského práva⁵, zpracovaný pod vedením K. Eliáše, bude na konci této stati předloženo stručné shrnutí předmětné problematiky podle tohoto návrhu.

I. Stručné nastínění úpravy institutu správce dědictví před novelou č. 554/2004 Sb.

Dosavadní úprava znala institut správce dědictví jen v poněkud okleštěné podobě, a to v občanském soudním řádu v jeho části třetí, hlavě páté. Tento institut byl tedy dosud výhradně institutem procesním, jenž mohl být využit jen tak, že správce dědictví byl ustanovován soudem až v rámci řízení o dědictví.

Od roku 1993, kdy byl tento institut nově zaveden, byl počet ustanovených správců poměrně nízký⁶, a to zejména s ohledem na tu skutečnost, že správce mohl být prakticky ustanoven teprve v okamžiku, kdy byl alespoň částečně zjištěn jak majetek zůstavitele, tak i okruh dědiců, a zároveň až v okamžiku, kdy byla pro tuto funkci nalezena vhodná osoba, která navíc s ustanovením do uvedené funkce souhlasila. Správce dědictví byl zpravidla vybírán z okruhu dědiců. Důvodem nepříliš častého využívání možnosti ustanovení správce dědictví byl zcela zjevně ten fakt, že jen obtížně představitelná je situace, kdy bude ustanoven správce dědictví, resp. správce jakéhokoli majetku, není-li znám ani přibližně rozsah a povaha tohoto majetku, neboť předpokladem správy majetku v jakékoli její podobě je jeho řádná správa, nemluvě již o tom, že mnohdy nemusí být zřejmé, komu tento majetek patří, resp. v případě dědického práva patřit má. Řádnou správu může zajistit jen osoba kvalifikovaná starat se o daný majetek. Jako příklad lze na tomto místě uvést správu podniku – zajisté bude třeba odlišné kvalifikace pro správu malé pekárny, v níž je zaměstnáno jen několik zaměstnanců, a správu továrny, vyrábějící kupříkladu kartáče.

Nastíněná úprava byla v praxi zjevně těžkopádná, neboť na počátku řízení nemusí být znám celkový rozsah dědictví a s ohledem na to, že mnohdy je součástí dědictví také například podnik, je nutné zajistit jeho správu a řádné fungování s cílem zachování všech funkcí, které podnik plní, a to pokud možno již od okamžiku smrti zůstavitele, nebo co nejdříve po ní. Obdobné potíže vznikaly i v případech, kdy bylo nutno vybírat či platit nájemné, inkaso a služby, ale také například v případech,

* Autorka je advokátní koncipientkou v AK Mgr. Roberta Tschöpla, Brno, pobočka Praha.

¹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „občanský zákoník“, „ObčZ“.

² Podle informací tiskového odboru Notářské komory, poskytnuté telefonicky dne 17.8.2006, dokonce dosud neexistuje ani žádná statistika či alespoň přehled, jenž by vypovídal o tom, zda a eventuálně kolik listin o ustanovení správce dědictví zůstavitelem je v Centrální evidenci závětí evidováno. Nepodařilo se ani nalézt relevantní údaj o tom, jak často je správce dědictví, ať už jako institut hmotněprávní či procesněprávní, v praxi využíván.

³ Zákon č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Wawerka, K. Jaké dědické právo? Ad Notam, 2004, č. 2, s. 41.

⁵ Konsolidovaná verze návrhu občanského zákoníku (online), poslední revize 4. 2. 2006. URL: <<http://server.juristic.cz/>>. Soubor: OZ_konsolidovana_verze-duben-05.zip, dále jen „kodex“, který je v současnosti odborné veřejnosti předkládán též v Ad Notam.

⁶ Tento údaj uvádí mezi jinými např. Sikstová, S. Správce dědictví – persona grata či non grata? Ad Notam, 2005, č. 2, s. 73, nebo též Jindřich, M. Nová právní úprava institutu správce dědictví v českém právním řádu. Právní zpravodaj, 2004, č. 11, s. 3.

kdy zůstavitel byl jediným majitelem a zároveň vedoucím příslušného podniku, jenž měl jako jediný ve svých rukou veškerá zmocnění týkající se jak podniku jako takového, tak i jeho zaměstnanců, a po jeho smrti zde již nebylo nikoho (samozřejmě pouze do rozhodnutí soudu, kterým se pravomocně potvrzuje nabytí dědictví dědicům, eventuálně kterým se majetek spadající do dědictví stal předmětem odúmrti, a tedy přešel do rukou státu, který však nemá stejné, ale pouze obdobné⁷, postavení jako dědic, což ostatně vyplývá z ust. § 462 ObčZ), kdo by zaměstnancům podniku podepsal dovolenou a podobně.

Dále bude uvedeno, jaká jsou práva a povinnosti správce dědictví a jaké je jeho postavení jak ohledně správy majetku spadajícího do dědictví, zde je však nutné alespoň stručně poznamenat, jak judikoval Krajský soud v Hradci Králové v roce 2000, že věřitel zůstavitele není oprávněn podat odvolání proti usnesení soudu, kterým soud ustanovil správce dědictví. Důvodem je skutečnost, že odvolání může podat jen účastník řízení (§ 175b, § 201 OSŘ), kterým ovšem věřitel zpravidla není (a v judikovaném případě skutečně nebyl), a proto postrádá procesní práva náležející jen dědicům.⁸ Bránit se proti ustanovení správce dědictví proto může jen ten, kdo je účastníkem dědického řízení, což je ovšem tématem přesahujícím rozsah tohoto příspěvku.

II. Nová úprava správce dědictví

Od 1. ledna 2005 vstoupil v účinnost zákon č. 554/2004 Sb., kterým se mění zák. č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/2002 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, kterým se současně provádí implementace některých evropských směrnic Rady a Evropského parlamentu. Z hlediska tématu této stati je nejpodstatnější částí tohoto zákona vložení nové hlavy čtvrté do sedmé části občanského zákoníku, konkrétně vložení ust. § 480a–480e. Zásadní koncepční změnou institutu správce dědictví je fakt, že dle dnes platné právní úpravy je možné, aby správcem dědictví byl ustanoven nejen soudem, ale též zůstavitelem⁹. Tento institut je tím tedy vzhledem k možnosti ustanovení správce dědictví zůstavitelem „posunut“ již před začátek, nebo možná spíše na samý začátek řízení o dědictví, což je zajištěno jen ku prospěchu věci.

Správcem dědictví podle ust. § 480b ObčZ může být jak fyzická, tak právnická osoba. Pokud se jedná o osobu fyzickou, tato musí být způsobilá k právním úkonům. Podle ust. § 175f odst. 2 OSŘ bude správcem dědictví zpravidla fyzická osoba, ale v případě například již zmínovaného podniku, či snad nemovitosti, jež tvoří součást dědictví, bude za správce dědictví ustanovena jen osoba, která má dle díky zákona zkušenost s vedením podniku nebo právě se správu nemovitosti.

V případě, že má dědictví připadnout státu jako odumrlý podle ust. § 462 ObčZ, může být správcem dědictví ustanoven i stát. Pro případ odúmrti dále platí, že stát nemůže dědictví odmítnout, „...ale musí je převzít, protože na něj přešlo ze zákona a není nikoho, kdo by je nabytí“¹⁰.

Nemožnost odmítnutí dědictví v tomto případě je jedním ze znaků, který odlišuje stát a „běžné“ dědice. Obdobné ovšem platí i v případě, že stát je závětním dědicem – ani v této situaci nemá možnost dědictví odmítnout.

Občanský zákoník nově upravuje způsob výkonu funkce správce dědictví, předpoklady pro výkon funkce správce dědictví, povinnosti správce dědictví vůči dědicům, povinnosti správce dědiců vůči soudu a způsob, jakým má být správce dědictví odměňován, přičemž výši odměny správce dědictví stanoví vyhláška Ministerstva spravedlnosti¹¹, zejména ve své části šesté pod názvem „Odměna a náhrada hotových výdajů správce dědictví“. Odměnu správce dědictví a náklady jeho hotových výdajů je povinen zaplatit dědic, který nabytí dědictví, které není předloženo, přičemž tyto náklady patří podle ust. § 137 odst. 1 OSŘ k nákladům řízení. V případě, že dědictví bylo rozděleno mezi více dědiců, zaplatí každý z nich, opět za předpokladu, že dědictví není předloženo, podle poměru hodnoty jednotlivých dědických podílů. O odměně a náhradě hotových výdajů správce dědictví rozhodne po předložení konečné zprávy soud.

Institut správce dědictví¹² byl po novele rozšířen tak, aby mohl zajistit, a v praxi též zajišťoval, správu dědictví od okamžiku smrti zůstavitele, eventuálně od okamžiku, kdy správce dědictví tuto smrt zjistí a o zahájení výkonu funkce vyrozumí soud, či je mu soudem smrt zůstavitele oznámena na základě ust. § 175d odst. 4 OSŘ, až do okamžiku, kdy je ukončeno soudní projednání dědictví. Správcem dědictví od okamžiku, kdy se ujme funkce, disponuje všemi oprávněními a povinnostmi, kterými disponoval již zůstavitel, ovšem s významným omezením spočívajícím v tom, že podle ust. § 480a odst. 2 ObčZ úkony přesahující rámec obvyklého hospodaření může činit správce jen se souhlasem dědiců a se svolením soudu. Další omezení spočívá pro správce v tom, že je povinen nejméně dvakrát ročně, neurčil-li soud jinak, podávat soudu zprávy o své činnosti a po skončení projednání dědictví je povinen prostřednictvím soudu předložit dědicům konečnou zprávu o své činnosti. Zpráva by měla obsahovat informaci o všech právně relevantních úkonech, které správce dědictví v průběhu výkonu své funkce učinil.

⁷ Obdobně viz *Doležal, T.* Jak posuzovat z právního hlediska postavení státu v případě připadnutí dědictví podle § 462 občanského zákoníku? *Právník*, 2006, č. 8, s. 970–971.

⁸ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 5. 6. 2000, sp. zn. 17 Co 224/2000, in *Ad Notam*, 2001, č. 5–6, s. 135. Takové odvolání tedy musí být na základě § 218 odst. 1 písm. b) OSŘ odmítnuto.

⁹ Zůstavitel tedy, jak bude uvedeno i dále, ustanoví správce svého majetku, tedy dědictví, pro futuro.

¹⁰ *Plečtyl, V., Kocourek, J.* Občanský zákoník (Výklad, judikatura a související předpisy). Praha: Eurounion, 2002, s. 200.

¹¹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví (notářský tarif), ve znění pozdějších předpisů.

¹² Ustanovení správce dědictví soudem zákon chápe jako neodkladné opatření, o němž soud rozhoduje usnesením. Obdobně o zproštění funkce správce dědictví rozhoduje soud usnesením, přičemž zproštěním funkce správce dědictví nedochází ke zproštění odpovědnosti za škodu na majetku spadajícím do dědictví, kterou zapříčinil správce dědictví v době výkonu funkce správce dědictví. Jak uvádí J. Mikeš a L. Muzikář (*Mikeš, J., Muzikář, L.* Dědické právo. Praktická příručka. 2. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2005, s. 190, pozn. č. 7), „... bude tu zřejmě možné využít i osob, které mohou být ustanoveny správci podniku při prodeji podniku v rámci soudního výkonu rozhodnutí ..., tj. osob, které jsou zapsány v seznamu správců konkurzní podstaty...“.

Tato nová úprava byla podrobena kritice ze strany J. Mikeše a J. Švestky s tím, že pokud „...může zůstavitel stanovit, aby po jeho smrti až do skončení řízení o dědictví spravoval veškerý jeho majetek náležející do dědictví nebo podnik, nemovitost či jinou část jeho majetku náležející do dědictví správce dědictví... odnímá tím ve skutečnosti správu dědictví dědicům. To by samo o sobě nemuselo být důvodem k zamyšlení, pokud by dědici vstupovali do postavení zůstavitele – svého předchůdce až skončením řízení o dědictví a vydáním právotvorného rozhodnutí o odevzdání dědictví (tak tomu bylo do 31. 12. 1950). Nabývali se však dědictví podle platné úpravy § 460 ObčZ již bezprostředně a nezprostředkovaně smrtí zůstavitele, nutno dojít k závěru, že novou úpravou dochází ke koncepčnímu a nesystémovému průlomů do hlavní zásady ovládnutí platné dědictví majetku“¹³. Autoři dále argumentují, že tím, že je majetek svěřen správci dědictví, jsou dědici stavěni do pasivního postavení, neboť „dědici mohou pouze vyjadřovat souhlas či nesouhlas s úkony správce, které přesahují rámec obvyklého hospodaření...“¹⁴ a dále uvádějí, že zavedením daného institutu dochází k otevření prostoru pro institut ležící pozůstalosti¹⁵.

S právě uvedenými názory se však nelze plně ztotožnit, a to zejména vzhledem k faktu, že řada soudních projednávání dědictví se táhne řadu let a není-li po tuto dobu řádným způsobem zajištěna správa majetku tvořícího pozůstalost, dojde nevyhnutelně ke ztrátám na tomto majetku. I z toho důvodu nelze hovořit o průlomů do delačního principu zakotveného v ust. § 460 ObčZ. Kromě toho nelze říci, že by se dědicům odnímalo právo nakládat s dědictvím, resp. není jim odebrána možnost do nakládání s dědictvím zasahovat, neboť jednak je správce dědictví povinen podávat zprávy o své činnosti soudu a jednak povolání dědicové mají vždy možnost zpochybnit ustanovení konkrétního správce dědictví. Navíc správce je oprávněn vykonávat pouze úkony, jež nepřesahují obvyklé hospodaření, k jakémukoli jinému jednání potřebuje souhlas nadpoloviční většiny dědiců a svolení soudu.¹⁶ To plně koresponduje se situací, kdy není ustanoven správce dědictví a povolání dědici chtějí činit úkony přesahující obvyklé hospodaření, jak koneckonců vyplývá i z nedávného rozsudku Nejvyššího soudu, kde se však navíc oproti právě uvedenému hovoří i o tom, že takovýto souhlas lze udělit jen tehdy, byl-li nepochybně zjištěn okruh všech dědiců a, je-li více dědiců, jestliže se všichni dědicové na zamýšleném opatření shodli, což ovšem svým způsobem zakládá jistou nerovnost, porovnáme-li úkon přesahující obvyklé hospodaření v případě, že byl ustanoven správce dědictví a v případě, že ustanoven nebyl. Uvedený souhlas je pak podmínkou platnosti každé smlouvy, jíž se disponuje dědictvím ať již celým, nebo jen jeho částí¹⁷.

Vzhledem k právě uvedenému se nelze ztotožnit ani s odmítnutím možnosti zůstavitele, aby v rámci pořízení pro případ své smrti stanoveným způsobem ustanovil toho, kdo bude podle jeho názoru řádně a s péčí obstarávat majetek spadající do pozůstalosti, a to bez ohledu na to, že za takového správce zůstavitel určí ať už povolaného dědice, nebo osobu zcela odlišnou od osob, jež připadají v úvahu jako dědici. Při určení správcem dědictví nemá být rozhodujícím faktorem ani to, zda se

jedná o dědice závětního či zákonného, ale pouze a jediné to, zda se jedná o osobu způsobilou ke správě určitého majetku.

Podle usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. ledna 2004¹⁸ správce dědictví není zástupcem právnické osoby, jejíž jediný společník a jednatel zemřel a není tedy oprávněn jednat před soudy, podávat žaloby a činit procesní úkony. Podle názoru Krajského soudu v Ostravě je nezbytné pro takové úkony ustanovit opatrovníka. Fakticky bude takový opatrovník zajisté spolupracovat se správcem dědictví, byl-li ustanoven. Otázkou de lege ferenda je, zda by nebylo vhodné připustit, aby ustanovený správce dědictví jednal před soudy, protože v opačném případě je možné dovozovat, že je mu bráněno vykonávat správu dědictví, resp. je mu bráněno v uchovávaní a zachovávaní majetku spadajícího do dědictví. Navíc ustanovení opatrovníka v takovéto situaci není ekonomicky účelné, zejména máme-li na mysli správce dědictví ustanovovaného soudem, neboť jak je řečeno na jiném místě, jedná se o osoby k takové funkci způsobilé.

Výše nastíněná nová úprava však neřeší problém pozůstalosti kompletně – v současné době se ocitá řada pozůstalostí v situaci, kdy zůstavitel neurčil správce dědictví pro svůj majetek, a tím pádem v těchto případech dochází k obdobnému stavu, který zde byl před novelou, což je stav zajisté nežádoucí, neboť vnáší do každé takovéto situace řadu nejasností a mnohdy může docházet i ke značným ekonomickým ztrátám. Jedná se zejména o situace, kdy například zemře majitel malého podniku (pro názornost si lze představit již výše uvedenou malou pekárnu), který zaměstnával kupříkladu pět zaměstnanců a ve svých rukou měl veškeré pravomoci – pokud je v této situaci několik dědiců, kteří nejsou ochotni se dohodnout, může trvat i řadu měsíců, než dojde k ustanovení správce dědictví soudem a v tomto mezidobí zde tedy nebude nikoho, kdo by mohl relevantním způsobem provádět úkony, které byly před smrtí zůstavitele jeho výhradní pravomocí – nikdo tedy nebude nejen propouštět nespolehlivé zaměstnance, ale ani nakupovat mouku, droždí a jiné přísady a podobně.

¹³ Mikeš, J., Švestka, J. Nad novou institucí správce dědictví. Právní rozhledy, 2005, č. 2, s. II.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Ležící pozůstalosti, hereditas iacens, byla pozůstalost, která dosud nepřípadla dědicům a byla pro ni vytvořena právní fikce, že má právní subjektivitu v tom rozsahu, v jakém náležela ohledně tohoto majetku zůstaviteli za jeho života. Jménem této pozůstalosti pak jednal její správce nebo některý z dědiců. Obdobně například viz Knappová, M., Švestka, J. Občanské právo hmotné. Svazek III. 3. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 307, Kouba, V. Ještě jednou k obnově některých institutů dědického práva a dědického řízení. Ad Notam, 2005, č. 5, s. 157 i jinde.

¹⁶ K tomu též Barák, J. Správce dědictví v českém občanském právu. In Šteinglová, I. (ed.) Pocta Miloši Tomsovi k 80. narozeninám. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 22.

¹⁷ K hospodaření s věcmi, které patří do dědictví, před skončením dědického řízení, Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 637/2006 ze dne 7. července 2006 (cit. 7. 9. 2006). URL: <http://www.profi-pravo.cz/index.php?page=article&id_category=11&id_article=242398&csnum=0e92a557>.

¹⁸ 32 Odo 362/2004 (cit. 1. 9. 2006). URL: <http://www.profi-pravo.cz/index.php?page=article&id_article=226411&id_category=9&search=1&csnum=be3ba037>.

III. Správce dědictví ustanovený zůstavitelem

Správce dědictví, kterého s jeho výslovným souhlasem ustanovil pro výkon funkce zůstavitel, je novým institutem, který má zlepšit správu majetku spadajícího do dědictví. Jedná se zejména o případy, kdy je toto dědictví rozsáhlé, je zde více dědiců, jeden dědic (nebo i více dědiců) je neznámý či neznámého pobytu, dědic se nachází dlouhodobě v zahraničí a podobně, a zejména o případy, kdy součástí dědictví je podnik nebo nemovitost, jejichž správa musí bezprostředně pokračovat i po zůstavitelově smrti bez ohledu na délku soudního projednávání dědictví.

Je zřejmé, že právě nastíněná úprava je v mnohém příznivější a pro praxi výhodnější než úprava dosavadní, protože je to právě zůstavitel, jenž je schopen nejlépe určit, kdo má po jeho smrti převzít do svých rukou správu jeho majetku, a to až do okamžiku, kdy dojde k ukončení soudního projednání dědictví. Z jiného úhlu pohledu je možné tvrdit, že je to právě zůstavitel, kdo by měl mít právo určit, kdo bude spravovat jeho majetek po jeho smrti, neboť to byl právě on, kdo daný majetek získal, nebo přinejmenším udržoval a eventuálně i rozšířil, a tedy by mu nemělo být upíráno právo na určení, kdo s tímto jeho majetkem bude disponovat od jeho smrti do ukončení soudního projednávání dědictví.

S ohledem na právě uvedené argumenty není možné souhlasit ani s S. Sikstovou¹⁹ v polemice o tom, že novou koncepcí umožňující zůstaviteli ustanovit správce dědictví dochází k prolomení delačního principu, jak ostatně uvádí i J. Barák.²⁰

Zůstavitel může správce dědictví platně ustanovit dvěma možnými způsoby – jednak v závěti sepsané ve formě notářského zápisu a jednak v listině o ustanovení správce dědictví, která musí být též sepsána ve formě notářského zápisu. Podmínkou platnosti těchto listin jsou taxativně uvedené náležitosti, kterými jsou:

1. rozsah spravovaného majetku (ať již se správa týká celého či jen jeho části),
2. určení toho, kdo má funkci správce dědictví vykonávat a
3. jeho souhlas s ustanovením do této funkce.

Rozsah spravovaného majetku ani identifikace pověřeného správce dědictví zajisté nevyvolají pochybnosti. Je však nutné podrobněji se zastavit u souhlasu jak pověřeného správce dědictví, tak i u volby ustanovené osoby ze strany pořizovatele závěti.

Souhlas je ustanovený správce dědictví oprávněn odvolat. I zůstavitel však může na ustanovení správcem dědictví změnit názor – může listinu odvolat, či pořídit novou listinu se všemi náležitostmi. Platnost listiny se v takovém případě posuzuje stejně jako platnost pozdější závěti před závětí dřívější, tedy listina pozdější, pakliže splňuje veškeré zákonem stanovené náležitosti, ruší listinu dřívější, a to na základě ust. § 480 odst. 1 ObčZ. Po sepsání takovéto listiny je notář, který ji vyhotovil, povinen zaevidovat ji v Centrální evidenci závětí.

Správce dědictví ustanovený zůstavitelem je podle ust. § 480a odst. 2 ObčZ při výkonu své funkce oprávněn vykonávat práva a plnit povinnosti, které ke svěřenému majetku příslušely zůstaviteli. Úkony přesahující rámec obvyklého hospodaření však může činit jen se souhlasem dědiců a se svolením soudu. O úkonech přesahujících rámec obvyklého hospodaření pak rozhodují dědicé nad-

poloviční většinou hlasů. Při rovnosti hlasů nebo nedosáhne-li se většiny, rozhodne na návrh kteréhokoli dědice soud. V tuto chvíli by mohly vyvstat dvě otázky: co lze považovat za úkon přesahující obvyklé hospodaření a jak se bude počítat většina v situaci, kdy je zapotřebí souhlasu dědiců.

Pokud se jedná o obvyklé hospodaření, bude jej zřejmě nutno posuzovat podle okolností toho kterého případu s přihlédnutím k charakteru majetku, který má správce spravovat. Shodně s M. Protivovou se lze domnívat, že „... obvyklým hospodařením při správě podniku je zejména plnění úkolů, ke kterým v daném podniku běžně dochází a jsou pro jeho další fungování nezbytné“²¹. Analogicky dle prvorepublikové praxe tedy bude platit, že správce například nebude oprávněn zcizovat majetek, pokud se nebude jednat o podnik, jehož předmětem činnosti je takové zcizování, resp. nebude oprávněn zcizovat kancelářské vybavení podniku.²² Aby nedocházelo ze strany dědiců k pokusům o manipulaci s majetkem, který je ve správě správce dědictví, stanoví ust. § 480a odst. 4 ObčZ, že dokud správa dědictví trvá, nemohou dědicé s majetkem náležejícím do dědictví, který byl svěřen správci dědictví, nakládat, nebo s ním činit jiná opatření, což se ovšem již z logiky věci samé netýká ust. § 480a odst. 2 ObčZ.

Pokud se jedná o souhlas dědiců, vzhledem k faktu, že zákon nestanoví nic o způsobu počítání většiny hlasů, lze podle M. Jindřicha připustit, že postačí souhlas nadpoloviční většiny dědiců, a tedy může dojít k situaci, kdy dojde ke zcizení podílu konkrétního dědice na dědictví, ačkoli tento se zcizením nesouhlasí. Jako možnou pojistku lze podle tohoto autora chápat svolení soudu. „Pokud ... rozhodnou dědicé nadpoloviční většinou, počítanou zřejmě ‚každý dědic jeden hlas‘, a nikoliv, jak by bylo přirozené, podle velikosti dědických podílů, správce je povinen zcizit nebo zastavit majetek náležející do dědictví.“²³ Potom je ale otázkou, jak postupovat v situaci, kdy okruh dědiců není vůbec či z podstatné většiny znám – jedná-li se tedy například o dědice neznámého pobytu či o dědice neznámé totožnosti, o němž se ví jako o tom, kdo je potomkem zůstavitele, ale není známé jeho jméno. Nelze totiž zřejmě již ze samé podstaty problému připustit, aby došlo k rozhodování o takto závažném kroku, není-li znám dostatečně velký okruh dědiců a z platné úpravy nevyplývá, že by souhlas dědiců mohl být nahrazen svolením soudu. Takový souhlas by totiž směřoval proti duchu úpravy, která předpokládá pro soud roli jakéhosi supervizora, jenž má „pouze“ zajistit zákonnost a spravedlnost při nakládání s budoucím vlastnickým právem zatím potenciálních dědiců. Řešením by se tedy snad jevilo ustanovení opatrovníka neznámému dědici, což samozřejmě nelze vztáhnout na osobu dědice, jenž není v průběhu řízení o dědictví znám, ale to je ovšem již otázka jiná a občanským soudním řádem, resp. judikaturou, vyřešená.

¹⁹ Sikstová, S. op. cit. sub 6, s. 74 a násl.

²⁰ Barák, J. Institut správce dědictví podle zákona č. 554/2004 Sb. Právní rozhledy, 2005, č. 3, s. 77 a násl.

²¹ Protivová, M. Správce dědictví de lege ferenda. Ad Notam, 2004, č. 2, s. 30.

²² Srov. argumentaci již uvádí Protivová, M. op. cit. sub 20, s. 29–30, kde autorka odkazuje na rozhodnutí Nejvyššího soudu z roku 1923 uveřejněné ve Vážném sbírce soudních rozhodnutí pod číslem 1280.

²³ Jindřich, M. op. cit. sub 6, s. 3.

Úvaha, že v situaci, kdy existuje více potenciálních dědiců, mezi kterými nedošlo k dohodě o dědictví podle ust. § 482 ObčZ, by každý z nich měl disponovat jedním hlasem, se nejvíe již na první pohled správnou ve smyslu morálky, a to zejména za zákonného předpokladu, že není vyžadováno jednomyslné rozhodnutí dědiců, které však předpokládala vládní verze návrhu zákona, jež byla pozměněna v průběhu schvalování v Parlamentu. Tato otázka by samozřejmě byla zcela nemyslitelná jak v případě, že existuje jen jeden dědic (ať již osoba fyzická, právnická či stát), tak v případě, že není žádného dědice ani ze závěti, ani ze zákona a dědictví se stane předmětem odúmrti podle ust. § 462 ObčZ.

Lze zde vycházet především z úvahy, že děděním dochází podle ust. § 132 odst. 1 ObčZ k nabytí vlastnictví věci. Aby k tomuto nabytí mohlo dojít, není možné připustit takové nakládání s věcmi spadajícími do dědictví, které by v konečném důsledku znamenalo, že dědic, jenž má nabyt největší část dědictví (resp. největší podíl), by byl výrazně zkrácen na svých právech. V situaci, kdy je více potenciálních dědiců, jsou věci spadající do dědictví považovány od okamžiku smrti zůstavitele za jejich spoluvlastnictví (jak uvádí i M. Jindřich)²⁴. Lze se domnívat, že v takovém případě je nutné uvažovat s ohledem na předpoklad rozdělení dědictví soudem spíše spoluvlastnictví podílové podle ust. § 137 odst. 1 ObčZ, a ne spoluvlastnictví ideální podle ust. § 137 odst. 2 ObčZ, a to z toho důvodu, že po vypořádání dědictví nabývají jednotliví dědicové dědictví podle dědických podílů, které buď stanovil zůstavitel ve své poslední vůli, a nebo které určuje zákon, eventuálně které vyplývá z uzavřené dohody mezi dědici, již pravomocně schválil soud.

Na druhou stranu je zřejmě nutné vzít v potaz tu skutečnost, že až do pravomocného rozhodnutí soudu, kterým se potvrzuje nabytí dědictví a kterým tedy končí dědické řízení, je majetek spadající do pozůstalosti ve spoluvlastnictví dědiců a s ohledem na to, že teprve soudním rozhodnutím dochází k potvrzení dědických podílů, je nutné co nejspravedlivějším způsobem upravit hlasování jednotlivých povolaných dědiců tak, aby bylo zajištěno nakládání s majetkem v pozůstalosti. Cílem má být pokud možno znemožnění jakékoli majetkové machinace, jejímž cílem by bylo získat neoprávněný prospěch, tedy kupříkladu i bezdůvodné obohacení. Tuto situaci by zřejmě bylo možné řešit uplatněním zásady „jeden dědic jeden hlas“, ale pouze s dále uvedenými námitkami, které ji v mnohém zpochybňují.

Argument, který lze z hlediska právní síly norem tvořících právní řád považovat za zcela stěžejní pro odmítnutí zásady „jeden dědic jeden hlas“ v případě, že se nevyžaduje jednomyslné schválení všemi hlasujícími, je možné nalézt v Listině základních práv a svobod²⁵, zejména v její Preambuli, v čl. 1 a čl. 11 odst. 1 a 3.

Zatímco Preambule obecně vymezuje základní cíle Listiny a oblast úpravy, do níž řadí i neporušitelnost přirozených práv člověka, práv občana a svrchovanost zákona, čl. 1 již konkrétněji zaručuje rovnost lidí v právech a prohlašuje základní lidská práva za nezadatelná, nezcizitelná, nezrušitelná a nepromlčitelná. Podle čl. 11 odst. 1 Listiny pak má vlastnické právo všech vlastníků stejný zákonný obsah a ochranu a dědění se zaručuje. Podle téhož ustanovení, avšak jeho odstavce třetího, vlastnictví zavazuje, nesmí být zneužito na újmu práv druhých anebo v roz-

poru se zákonem chráněnými obecnými zájmy. Lze se domnívat, že v konečném důsledku by při uplatnění zásady „jeden dědic, jeden hlas“, mohlo dojít i k porušení výše uvedených ustanovení, protože je snadno představitelná situace, kdy bude znám okruh například čtyř dědiců, z nichž jeden bude mít nárok na 70 % dědictví a zbylí tři po 10 %²⁶. Při uplatnění zmiňované zásady by snadno mohlo dojít k přehlasování dědice s největším podílem na dědictví, a to i přes jeho výrazný nesouhlas. Nejedná se zde jen o situace, v nichž by šlo o prodej určité věci spadající do dědictví, ale může se taktéž jednat například o její darování či kupříkladu pronájem. Přehlasovaný dědic by tedy v takové situaci byl významným způsobem poškozen na svých právech, a to vzhledem k ust. § 486 ObčZ (kdo v dobré víře něco nabyt od nepravého dědice, je muž bylo dědictví potvrzeno, je chráněn tak, jako by to nabyt od oprávněného dědice), které se zřejmě dá na tuto situaci analogicky aplikovat a které je jednou z mála výjimek z obecného pravidla dodržovaného nejen českým právním řádem, že nikdo nemůže převést více práv, než má sám. Žádným způsobem by se pak na základě dnes platné právní úpravy nemohl domoci navrácení majetku, který mu byl takto zcizen. Na základě uvedeného postupu by totiž mohlo dojít k takovému majetkovým dispozicím, že by majetek spadající do dědictví doznal podstatných změn, které by mohly znamenat významné zmenšení tohoto majetku. Je ovšem nutné zmínit roli soudu, která je v tomto případě velmi významnou, neboť k jakékoli dispozici může dojít pouze s jeho souhlasem, což se jeví být pojistkou proti „nekalému“ jednání většiny dědiců.

Dále podle ust. § 139 odst. 2 ObčZ platí, že o hospodaření se společnou věcí rozhodují spoluvlastníci většinou, počítanou podle velikosti podílů. Toto ustanovení je plně v souladu s požadavkem spravedlivého zacházení a nakládání s předmětem spoluvlastnictví, v daném případě s předmětem dědictví jako celku. Podle ust. § 91 odst. 2 OSŘ, které upravuje postavení tzv. nerozlučných společníků, jde o rozhodnutí, které se týká všech dědiců – dědický podíl tedy vyjadřuje míru, jakou se povolání dědicové navzájem podílejí na právech a povinnostech. Problémem, který zde vystupuje do popředí, je ten, že dokud není pravomocně skončeno dědické řízení, je nemožné uvažovat nějakou konkrétní velikost dědických podílů jednotlivých dědiců, což ovšem zase popírá možnost hlasování podle velikosti těchto podílů.

Na základě ust. § 480e ObčZ od okamžiku smrti zůstavitele mohou dědicové zpochybnit platnost listiny o ustanovení správce dědictví, a to podáním žaloby na určení neplatnosti předmětné listiny. Ustanovený správce dědictví ovšem bude vykonávat svoji funkci až do pravomocného rozhodnutí soudu o této žalobě rozhodujícího. Vzhledem k úpravě v občanském zákoníku je nutné pro takovéto případy vyloučit použití ust. § 175k odst. 2 OSŘ, neboť se nejedná o spornou skutečnost ve smyslu předmětného ustanovení.

²⁴ Jindřich, M. op. cit. sub 6, s. 3; dále srov. Holub, M. a kolektiv Občanský zákoník. Komentář 1. svazek. Praha: Linde, 2002, s. 562–563.

²⁵ Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ Pro snazší představitelnost je zde uvažována situace, kdy není žádných dědiců, ale pouze dědiců závětních.

IV. Správce dědictví ustanovený soudem

Správce dědictví ustanovený soudem je institutem upraveným zejména v ust. § 175f OSŘ, podle kterého soud může v řízení o dědictví, vyžaduje-li to obecný zájem nebo důležitý zájem účastníků, ustanovit usnesením i bez návrhu správce dědictví:

- a) nezanechal-li zůstavitel listinu o správě dědictví, kterou by ustanovil správce dědictví oprávněného spravovat veškerý majetek náležející do dědictví, nebo zanechal-li sice zůstavitel listinu o správě dědictví, ale ustanovil v ní správce dědictví oprávněného spravovat jen část majetku náležejícího do dědictví, soud může ustanovit správce dědictví ke správě toho majetku, k jehož správě neustanovil správce dědictví zůstavitel,
- b) jestliže zůstavitelem nebo soudem ustanovený správce dědictví zemřel, byl zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo byl v této způsobilosti omezen nebo byl soudem zproštěn funkce dosavadní správce dědictví.

Pokud je ustanovený správce dědictví zřejmě nezpůsobilý vykonávat funkci a z dalších důležitých důvodů, mezi které ust. § 175f odst. 5 OSŘ řadí nevykonávání funkce správce dědictví řádně, soud jej této funkce i bez návrhu zproští. Obdobně bude soud postupovat na základě ust. § 175f odst. 4 OSŘ též v případě, kdy zůstavitelem řádně ustanovený správce dědictví se ani po výzvě soudu neujme své funkce.

Dojde-li ke zproštění funkce správce dědictví, je původní správce dědictví povinen řádně a bez zbytečného odkladu informovat nového správce dědictví o krocích, které již provedl a předat mu všechny doklady týkající se spravovaného majetku. Stejně jako v uvedených případech bude soud, jak dovozuje P. Vrcha, postupovat i v situaci, kdy zůstavitel za správce dědictví ustanoví právnickou osobu, která v době jeho smrti bude například v likvidaci či v konkurzu.²⁷

Soudem ustanovený správce dědictví je povinen ujmout se této funkce dnem následujícím po dni, ve kterém mu bylo doručeno usnesení o ustanovení správcem dědictví, není-li v usnesení stanoven den pozdější. Podobně jako podle dosavadní úpravy bude správcem dědictví zpravidla osoba z okruhu zjištěných dědiců, z okruhu osob blízkých zůstaviteli, eventuálně notář, který není v daném řízení soudním komisařem. Zde je ale možné uvažovat i o tom, že takovým správcem dědictví by mohla být ustanovena i jiná osoba, která má potřebnou kvalifikaci, a to nejlépe ze seznamu, který by byl podobný seznamům správců konkurzní podstaty, jež vedou soudy, jak již bylo uvedeno v poznámce č. 12. Existují sice seznamy správců dědictví, nicméně jedná se o seznamy vedené jednotlivými notáři, v čemž nelze spatřovat proporcionalitu zejména ve vztahu k již zmíněné správě konkurzní podstaty.

V případě, kdy soud ustanovuje správce dědictví podle ust. § 175f odst. 2 OSŘ, je vázán obecným zájmem nebo důležitým zájmem účastníků, není však při výběru správce dědictví vázán návrhy účastníků. Podle ust. § 175e odst. 4 OSŘ neodkladná opatření vykonat, a tedy i ustanovit správce dědictví, může kterýkoli soud, je-li tu nebezpečí z prodlení.

V. Vykonavatel závěti a správce pozůstalosti podle úpravy nového kodexu

V současné době platná úprava občanského práva obsažená v občanském zákoníku pochází z roku 1964 a zejména v devadesátých letech 20. století prošla mnoha změnami a úpravami, kterými mělo být na přechodnou dobu zajištěno pokud možno co nejlepší fungování občanskoprávních vztahů takovým způsobem, aby došlo k modernizaci právního řádu vzhledem ke změně politické situace po listopadu 1989 a v době následující. Především s ohledem na tradici zřejmě nelze uvažovat o tom, že by jednotlivé tématické okruhy, které ve svém souhrnu tvoří materií občanského práva hmotného, byly upraveny zvláštními zákony. Vzhledem k uvedeným skutečnostem bylo již v první polovině devadesátých let minulého století přistoupeno k pokusu o rekodifikaci, na které měl velký podíl F. Zoulík.²⁸ Tento pokus o rekodifikaci se nesetkal s velkým nadšením ze strany odborné veřejnosti²⁹, a proto došlo v roce 2000 z iniciativy tehdejšího ministra spravedlnosti, O. Motejla, k vypracování názorů odborníků na dané téma a následně, po jejich posouzení, byl pověřen K. Eliáš, aby ve spolupráci s M. Zuklínovou vypracoval návrh nového občanského kodexu, přičemž M. Zuklínová měla připravit pasáž týkající se rodinného práva.

Návrh nového kodexu občanského práva umožňuje pořizovateli, aby do závěti na základě ust. § 1295 včlenil vedlejší doložky, za které označuje podmínku, doložení času nebo příkaz. Jak uvádí Důvodová zpráva³⁰ k tomuto ustanovení, jedním ze dvou typů vedlejších ustanovení v poslední vůli je ustanovení vykonavatele závěti.³¹ Vykonavatel závěti by měl svým způsobem „doplnit“ v rámci projednávání dědictví soud a notáře jako soudního komisaře jakožto osobu, které pořizovatel věřil a o níž předpokládal, že může napomoci tomu, aby došlo k naplnění jeho vůle. Z textu ust. § 1295 kodexu vyplývá, že by ustanovení vykonavatele závěti bylo vedlejší doložkou podle tohoto ustanovení, jak k němu uvádí důvodová zpráva, a to z toho důvodu, že ust. § 1295 zní takto: zůstavitel může k závěti připojit podmínku, doložení času nebo příkaz. Oproti tomu důvodová zpráva k danému ustanovení hovoří již o dvou druhích vedlejších ustanovení v závěti, a sice o vykonavateli závěti a o jiné podmínce, doložce nebo příkazu.³²

Institut vykonavatele závěti v kodexu upravuje ust. § 1296–1298, přičemž na tato ustanovení plynule navazují ustanovení o správci pozůstalosti (konkrétně ust. § 1299–1301 kodexu). Určí-li pořizovatel na základě ust. § 1296 v závěti jejího vykonavatele, určí zároveň, jaké má vykonavatel povinnosti a případně i to, jak bude odmě-

²⁷ Vrcha, P. Správce dědictví. Právní rádce, 2004, č. 10, s. 17.

²⁸ Srov. Právní praxe, 1996, č. 5–6.

²⁹ Blíže viz například Eliáš, K. Nad legislativním záměrem zásad obecné části nového občanského zákoníku aneb která se promeškávají historické příležitosti. Právní rozhledy, 1996, č. 1, s. 12 a násl.; Eliáš, K. Jaký má být nový občanský kodex? Zpráva o pracích na občanském zákoníku. Právní rozhledy, 2001, č. 4, s. 189.

³⁰ Konsolidovaná verze návrhu občanského zákoníku (online), poslední revize 4. 2. 2006. URL: <<http://server.juristic.cz/>>. Soubor: OZ_konsolidovana_verze_duben_05.zip, dále jen „Důvodová zpráva“.

³¹ Důvodová zpráva, s. 534.

³² Důvodová zpráva, s. 534.

něn. Úkolem vykonavatele je pečovat o řádné splnění poslední vůle zůstavitele a působení na odstranění neshod mezi dědici. Vykonavatel je jednou z okruhu osob oprávněných namítat dědicovu nezpůsobilost (ust. § 1297 odst. 1 věta druhá kodexu).

Dalším úkolem vykonavatele závěti je to, aby dohlédl na to, zda je s tělem zůstavitele naloženo podle zůstavitelova přání a pořizovatel jej též může v závěti pověřit zařízením pohřbu a opatřením pohřebiště (ust. § 1297 odst. 2 kodexu). Podle ust. § 1297 odst. 3 kodexu vykonavateli náleží všechna práva, která jsou potřebná ke splnění přijatých úkolů. Z hlediska tématu tohoto příspěvku je pak důležité, že vykonavatel bude vykonávat i funkci správce dědictví, neurčí-li zůstavitel do této funkce jinou osobu, jak uvádí ust. § 1301 kodexu.

Z právě uvedeného vyplývá, že podle úpravy obsažené v návrhu nového kodexu občanského práva dojde k celé řadě změn a posunů, které mají zajistit větší míru svobody pro zůstavitele (resp. pořizovatele) v rámci jeho nakládání se svým majetkem tak, aby bylo dosaženo jisté rovnováhy mezi jeho vlastnickými právy za jeho života a jeho svobodnou vůlí ovlivňující, jakým způsobem bude s jeho majetkem nakládáno od okamžiku jeho smrti do okamžiku nabytí dědictví dědici. Na druhou stranu je nutné na tomto místě zmínit, že vůle pořizovatele je limitována zejména možnostmi povolaných dědiců uzavřít dohodu o vypořádání dědictví (a to jak podle úpravy současné, tak podle úpravy obsažené v návrhu kodexu, samozřejmě za splnění všech předpokladů zákonem pro ni stanovených, které však nejsou obsahem tohoto příspěvku, a proto o nich zde nebude pojednáno).

Namítne-li některý z potenciálních dědiců neplatnost ustanovení vykonavatele v závěti, bude vykonavatel závěti vykonávat svoji funkci nejméně do doby, než nabude právní moci rozhodnutí o této námitce neplatnosti za předpokladu, že soud neučiní jiné opatření.

Pořizovatel může též ustanovit podle ust. § 1299 kodexu správce pozůstalosti nebo některé její části, určit jeho povinnosti a eventuálně i jeho odměnu, v čemž lze zřetelně sledovat odchylku od explicitní současné právní úpravy. Správce je povinen vykonávat svoji funkci s péčí řádného hospodáře, přičemž podle ust. § 1300 kodexu je povinen řídit se pokyny vykonavatele. Jak uvádí ust. § 1171 kodexu a ustanovení následující, ten, kdo spravuje pozůstalost, vykonává prostou správu pozůstalosti, kterou se podle ust. § 1172 kodexu míní uplatňování všech práv týkajících se spravovaného majetku a řádného hospodaření s ním, tedy chování se v rámci takzvaného obvyklého hospodaření.³³ Jakékoli jednání správce, které by přesahovalo vymezené mantinely, podléhá schválení soudem, a to na základě ust. § 1421 odst. 1 věty druhé.

Ust. § 1296–1301 kodexu o vykonavateli závěti jsou zařazena v rámci kontextu poněkud nevhodně, a to zejména s ohledem na to, že cílem nové úpravy má být zpřehlednění a zjednodušení systematiky soukromého práva, ale právě tím, že správa pozůstalosti je upravena na dvou místech v rámci úpravy dědického práva, dochází k opětovnému nešvaru, který je dnes v právním řádu častým jevem. Správa pozůstalosti je totiž podrobněji upravena o více než sto paragrafů dále, konkrétně v ust. § 1419–1430 kodexu. Nicméně vzhledem k roz-

sahu celého díla se jedná o zcela marginální záležitost, s níž by si zajisté odborná veřejnost poradila bez větších potíží.

Podle ust. § 1419 odst. 1 kodexu do potvrzení nabytí dědictví spravuje pozůstalost správce pozůstalosti, byl-li ustaven, jinak vykonavatel závěti, byl-li ustaven, ledaže se dědici dohodnou jinak. Taková dohoda nesmí odporovat tomu, co zůstavitel nařídil pro případ své smrti. Následující odstavce uvedeného ustanovení doplňuje, že byl-li ustaven vykonavatel závěti i správce pozůstalosti, může správce pozůstalosti uzavřít dohodu podle odstavce prvního jen se souhlasem vykonavatele závěti. Pokud však, jak uvádí ust. § 1420 kodexu, ustanovil zůstavitel v různých pořízeních pro případ smrti různé vykonavatele, eventuálně sejdou-li se přihlášky, které si odporují, nepoužije se ust. § 1419 kodexu a soud pak ustanoví správce pozůstalosti podle zvláštního zákona. Tím bude zcela zjevně dnes platný občanský soudní řád, který v současné době upravuje ustanovení správce dědictví soudem jako jedno z neodkladných opatření ve svém ust. § 175f.

Ustanoví-li správce dědictví soud, vztahují se na něho práva a povinnosti stanovená kodexem jen v tom případě, že je soud nevymezil ve svém rozhodnutí jinak (ust. § 1421 odst. 3). Stejně tak nedojde užití ust. § 1419 kodexu.

Správce pozůstalosti je podle ust. § 1172 kodexu jednak povinen uplatňovat při prosté správě všechna práva týkající se spravovaného majetku a jednak s ním řádně hospodařit s tím, že nesmí bez souhlasu dědiců změnit účel spravovaného majetku. Dále na základě ust. § 1174 odst. 1 kodexu správce pozůstalosti může ze spravovaného majetku něco zcizit jen za protiplnění a jen je-li to v zájmu zachování hodnoty, podstaty a účelu spravovaného majetku, nebo jde-li o nutné zaplacení dluhů s tímto majetkem spojených. Tato úprava se jeví být vhodnou, neboť odpadnou případy, kdy se soud musí zabývat tím, zda vydá usnesení, jímž vysloví souhlas s tím, aby něco z dědictví, terminologií nového kodexu pozůstalosti, bylo darováno osobě mimo okruh dědiců nebo snad i jednomu z povolaných dědiců. Za stejným účelem, tedy v zájmu zachování hodnoty, podstaty a účelu spravovaného majetku, může správce spravovaný majetek zastavit nebo jinak použít jako jistotu.

Jsou-li zde osoby mající právo na zaopatření³⁴, správce pozůstalosti jim poskytne splátky na zaopatření a na vý-

³³ Úprava obsažená v novém kodexu je zjevně v dané otázce mnohem propracovanější oproti úpravě dosavadní, která neobsahuje dostatečnou vodítka pro to, jakým způsobem je možné zacházet s majetkem spadajícím do pozůstalosti ze strany správce, jak již zde bylo uvedeno, a proto je v současné době nezbytné nutně přidržet se soudního výkladu pojmu „obvyklé hospodaření“.

³⁴ Mezi osoby mající právo na zaopatření se řadí osoby zůstaviteli blízké, které se nestaly dědici. Konkrétně podle ust. § 1407 odst. 1 kodexu je takovou osobou ten, kdo by jinak byl nepominutelným dědicem, ale kdo z nějakého důvodu nemá právo na povinný díl, přičemž právo na zaopatření nesmí přesáhnout výši povinného dílu. Právo na zaopatření spočívá v tom, že mu má být poskytnuta nutná výživa, pokud se mu jí nedostává a on není schopen se živit sám. Podle odstavce následujícího téhož ustanovení však nelze do okruhu těchto osob započítat ty, místo nichž dědí jejich potomci, nebo jsou-li na jeho místě povoláni k povinnému dílu. Návrh dále uvádí podmínky, za nichž náleží právo na zaopatření konkrétním osobám, zejména pozůstalému manželu, rodičům zůstavitele a podobně, což ovšem není tématem této práce.

živu a jsou-li zde nějakí odkazovníci³⁵, doručí jim právu o jejich odkazech s tím, že schválí-li to soud, vyrovná splatné odkazy (ust. § 1421 kodexu). Je nutno poukázat na to, že jedním z rozdílů mezi dědictvím a odkazem je i okamžik jejich nabytí, protože jak uvádí Důvodová zpráva, „... právo na odkaz sice vzniká smrtí zůstavitele (a to zpravidla: zůstavitel může zvolit i den pozdější), ale toto právo je právem odkazovníka vůči dědici, případně – jedná-li se o další odkaz – vůči jinému odkazovníku na vydání odkazu. Vlastnické právo k odkázanému předmětu se nabyvá stejně jako při převodech, protože v poměru osoby obtížené odkazem a odkazovníka (legatáře) se o nic jiného právně nejedná“³⁶.

Oproti současné úpravě má dojít k jistému posunu ve smyslu ust. § 1422 kodexu, podle něž má pro příště platit, že je-li dostatečně prokázáno dědické právo konkrétního dědice, může tento dědic nakládat s určitými pozůstalostními věcmi ještě před skončením řízení o dědictví, pokud je splnění poslední vůle zůstavitele zabezpečeno, nebo souhlasí-li s tím ostatní zúčastnění.³⁷ Ostatními zúčastněnými budou zjevně ostatní povolání dědicové a zřejmě i odkazovníci, kteří dosud nepřevzali odkaz, jenž nějakým způsobem souvisí s předměty, s nimiž může disponovat výše uvedený dědic. Problém by mohl nastat při interpretaci toho, co znamená dostatečné prokázání dědického práva, a to z toho důvodu, že podle dosavadní praxe platí, že dědicové mohou volně nakládat s věcmi spadajícími do pozůstalosti až s právní mocí rozhodnutí, jímž se končí řízení o dědictví. Až do této chvíle je totiž pozůstalost ve spoluvlastnictví potenciálních dědiců, jak koneckonců uvádí i Důvodová zpráva, když říká, že „dědici sice nabývají dědictví již smrtí zůstavitele, přece jen se však až do soudního potvrzení, že dědictví nabyli, na pozůstalost hledí jako na zvláštní majetkovou masu, kterou je třeba zejména v zájmu věřitelů podrobit zvláštnímu režimu“³⁸. V úvahu zde zřejmě bude nutné vzít i možnost, že existuje dědic, který není dosud soudu znám, naopak zde nelze předpokládat situaci, že soud sice ví o existenci dědice, ale neví, kde se tento zdržuje či kdo je tímto dědicem, protože v takovém případě by soud zjevně nesvolil k vydání věci z dědictví do moci jednoho z dědiců. Důvodem by byla skutečnost, že při neznámé totožnosti takového dědice by nemuselo být zřejmé, zda se nejedná o zákonného dědice, do jehož dědického práva by takovým úkonem mohlo být nenávratně zasazeno.

VI. Závěr

Dědění v občanském zákoníku prošlo v roce 2005 poměrně podstatnou proměnou. Dosud se používal institut správce dědictví ustanovovaného soudem na základě občanského soudního řádu. Poměrně nově je tedy možné, aby zůstavitel ještě za svého života zajistil, že až do případnutí majetku spadajícího do dědictví povolaným nebo zákonným dědicům bude tento majetek spravován ve prospěch jeho vlastníků.

Cílem tohoto příspěvku, jak již bylo v jeho úvodu uvedeno, není podání vyčerpávajícího výkladu, ale spíše snaha o nastínění relativně nové úpravy institutu správce dědictví, kterého lze považovat za důležitou záruku projevu a následného naplnění svobodné vůle pořizovatele, resp. zůstavitele. Tato jeho svobodná vůle však je, a podle návrhu nového kodexu i do budoucna má být, limitována

možností povolaných dědiců uzavřít dohodu o vypořádání dědictví, jež sice zachová okruh osob, které mohou být dědici (tedy nemůže ji uzavřít ten, kdo nebyl zůstavitelem povolán), ovšem umožňuje podstatnou modifikaci poslední vůle zůstavitele. Druhé omezení tkví v určení osob, které jsou nepominutelnými dědici, tedy dědici, kterým, nebyli-li vydědění, náleží povinný díl z dědictví.

Dědické právo je založeno na zásadě, že každému má být umožněno, aby svobodně naložil se svým majetkem, a to s tím, že cílem dědického práva je přechod majetku ze zemřelého na dědice, a není-li dědiců, pak na stát, který má v případě odúmrti postavení *sui generis*.

Do budoucna je možné představit si i úpravu, která zavede povinnost ustanovit správce dědictví obligatorně, a to ať již projevem vůle zůstavitele či snad ustanovením soudem. Důvodem této idey je skutečnost, že institut správce dědictví je poměrně málo využívaný, ačkoli právě on může zajistit, že v době od smrti zůstavitele do právní moci rozhodnutí, kterým se potvrzuje nabytí dědictví, bude majetek spadající do dědictví spravován s takovou péčí, jež zajistí jeho údržbu a eventuálně i rozvoj a nebude tedy docházet ke snižování hodnoty uvedeného majetku, k čemuž v současné době v mnoha případech dochází zejména vlivem délky trvání řízení o dědictví.

³⁵ Odkazovníkem podle návrhu nového kodexu jsou osoby způsobilé dědit, jímž zůstavitel zanechal odkaz, přičemž odkaz je oproti úpravě obsažené v občanském zákoníku novým institutem, který má umožnit pořizovateli, aby mohl naložit s předměty spadajícími do jeho majetku dle svého uvážení a aby mohl někomu odkázat jen některou věc, aniž by jej tím zároveň stavěl do rovného postavení jako má dědic. Podle ust. § 1242 kodexu lze odkazem zůstavitel odkazovníku určitou věc, peníze či jednu nebo více věcí určitého druhu. Odkazem je podle ust. § 1338 kodexu i dar, pakliže je podmíněn tím, že obdarovaný dárci přežije, pokud se dárci nevzdal práva dar odvolat. Odkazovník je pak na rozdíl od dědice singulárním nástupcem zůstavitele.

³⁶ Důvodová zpráva, s. 550.

³⁷ Jednou příznakem oprávnění však již nelze odejmout, a to jistě především s ohledem na právní jistotu dědice, jenž konkrétní věc či věci z pozůstalosti již nabyli, ale též s ohledem na právní jistotu těch osob, které tuto věc již mohli od dědice nabyt v rámci převodu vlastnického práva.

³⁸ Důvodová zpráva, s. 585.

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy

JUDr. Helena Hájková, JUDr. Alena Masopustová*

Od 1. července 2006 nabyla v České republice účinností Římská úmluva (Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy) a její Protokoly (První protokol o výkladu úmluvy z roku 1980 Soudním dvorem a Druhý protokol o přenesení určitých pravomocí ve věci výkladu Úmluvy z roku 1980 na Soudní dvůr). Ke stejnému datu je Římská úmluva účinná pro Lotyšsko, Maďarsko, Nizozemí (včetně území Nizozemských Antil a Aruby), Slovinsko a Švédsko, od 1. srpna 2006 je účinná rovněž pro Slovensko.

* JUDr. Helena Hájková je notářskou kandidátkou u JUDr. Martina Foukala, notáře v Praze, JUDr. Alena Masopustová je notářskou kandidátkou u JUDr. Magdy Fajové, notářky ve Frýdku-Místku.

Ve svém článku bychom rády upozornily na nejdůležitější ustanovení Římské úmluvy, neboť s její aplikací se notář může setkat i ve své notářské činnosti při sepisování některých smluv s cizím prvkem, kterých bude určitě v mezinárodním obchodě přibývat s ohledem na stále větší pohyb zboží, osob a kapitálu v rámci EU.

Římská úmluva má charakter mezinárodní smlouvy, která se stala součástí našeho právního řádu a kterou je Česká republika vázána. Úmluva se použije na určení, kterým právem se mají řídit smluvní závazkové vztahy z mezinárodního obchodu obsahující cizí prvek. Aplikace Římské úmluvy jako mezinárodní smlouvy má přednost před aplikací českého práva, takže Úmluva ve svém rozsahu zcela *nabradila národní kolizní závazkové právo*, upravené v zákoně č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním („MPSaP“), které dosud určovalo rozhodné právo pro právní vztah, ve kterém dochází ke kolizi dvou nebo více právních řádů.

Pro úplnost uvádíme, že cizí prvek může být v závazkově právním vztahu obsažen, pokud:

- a) alespoň jedním z účastníků právního vztahu je zahraniční fyzická nebo právnická osoba,
- b) věc (movitá či nemovitá), která je předmětem právního vztahu je v zahraničí,
- c) právní skutečnosti, s nimiž je spojen vznik, změna nebo zánik právního vztahu, nastaly v zahraničí.

I. Oblast působnosti – Článek 1 a Článek 2

Rozsah působnosti je v Úmluvě vymezen negativně i pozitivně. Především se Římská úmluva *nepoužije* v případě nepodnikatelských subjektů. Dále se nepoužije na oblasti, jejichž hmotněprávní úprava již byla v EU harmonizována nebo je v jednotlivých členských státech natolik rozdílná, že není možné se dohodnout na jednotné kolizní normě. *Úmluva se nepoužije na:*

- a) otázky týkající se osobního stavu nebo způsobilosti fyzických osob k právům a právním úkonům, s výhradou článku 11 Úmluvy,
- b) smluvní závazkové vztahy, týkající se
  - *závěti a dědění,*
  - *majetkových vztahů mezi manželi,*
  - práv a povinností z rodinných vztahů, rodičovství, manželství nebo z přibuzenství vzniklého manželstvím, včetně vyživovací povinnosti k dětem nemanželského původu,
- c) závazkové vztahy ze směnek, šeků a směnek vlastních a jiných převoditelných cenných papírů v rozsahu, v jakém závazky z těchto převoditelných cenných papírů vyplývají z jejich převoditelnosti,
- d) rozhodčí smlouvy a dohody o volbě soudu,
- e) *otázky upravené právem obchodních společností, sdružení a právnických osob* týkající se například založení, způsobilosti k právům a právním úkonům, vnitřní organizace nebo rušení obchodních společností, sdružení a právnických osob a osobní zákonné odpovědnosti jejich společníků a orgánů za závazky obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby,
- f) otázku, zda může zástupce zavazovat vůči třetí osobě osobu, na jejíž účet tvrdí, že jedná, nebo zda může orgán obchodní společnosti, sdružení, nebo právnické osoby tuto společnost, sdružení nebo osobu zavazovat vůči třetí osobě,

- g) zakládání trustů a vztahy mezi zakladateli trustu, správci trustu a oprávněnými osobami,
- h) dokazování a soudní řízení s výhradou článku 14 Úmluvy,
- i) pojistné smlouvy, na základě kterých jsou kryta rizika umístěná na území členských států Evropského hospodářského společenství; při rozhodování, zda je riziko umístěno na těchto územích, použije soud své vnitrostátní právo.

Římská úmluva *se použije* na závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí. Lze ji použít ve všech smluvních státech úmluvy nebo členských státech EU, přičemž použitelné právo nemusí být právem některého z členských států, ale může jít i o právo státu třetího (např. rozhodným právem v závazkovém vztahu mezi českým a německým podnikatelem může být právo Švýcarska). Úmluva se dokonce použije i tehdy, když účastníky závazkového vztahu budou příslušníci třetí země, pokud například spor ze smlouvy bude řešit orgán některého členského státu EU. Tím se zvyšuje právní jistota v rozhodování případných sporů, neboť pokud bude spor ze smlouvy řešit kterýkoli soud uvnitř EU, bude se vždy řídit stejným právem a na základě objektivně v právní normě stanovených kritérií.

Úmluva se použije na závazkové vztahy, jejichž obsahem bude např.:

- a) vznik, změna, zánik věcného práva k nemovitostem (kupní smlouva, zástavní smlouva),
- b) smlouva o půjčce, smlouva o úvěru,
- c) dohoda o splatnosti dluhu,
- d) smlouva o dílo,
- e) smlouva o nájmu,
- f) leasingová smlouva.

II. Svobodná volba práva (autonomie vůle stran) – Článek 3

Úmluva umožňuje, aby si smluvní strany *zvolily rozhodné právo* pro svůj smluvní závazkový vztah. V praxi to bude znamenat, že si smluvní strany závazkového vztahu zvolí, právem kterého státu se bude smlouva řídit, a to jak v oblasti hmotněprávní, tedy kterým právním řádem se bude řídit obsah práv a povinností ze smlouvy, tak i v oblasti procesněprávní, tedy kterým právním řádem se budou řídit případné spory.

Podle Úmluvy pro volbu rozhodného práva platí, že:

- strany si mohou zvolit i *právo státu, který není smluvním státem úmluvy či členským státem EU*, tedy právní řád kteréhokoli státu bez dalšího pouze s podmínkou rozumné určitosti,
- strany si mohou zvolit právo rozhodné pro *celou* smlouvu nebo pouze pro její *část*, (např. lze zvolit jiné rozhodné právo pro odstoupení od smlouvy nebo pro náhradu škody), rozdílné rozhodné právo pro části závazkového vztahu může být zvoleno pokud je zachována logická souvislost,
- volba práva musí být vyjádřena *výslovně* nebo musí vyplývat s dostatečnou jistotou z ustanovení smlouvy nebo okolností případu,
- strany se mohou kdykoli následně dohodnout, že se smlouva bude řídit *jiným právem, než kterým se dosud řídila*, dodatečná změna je vždy umožněna bez ohledu na to, zda původně rozhodné právo bylo určeno na základě volby práva nebo nikoli (změna roz-

hodného práva provedená stranami po uzavření smlouvy se však nesmí dotýkat práv třetích osob nebo formální platnosti podle článku 9.

III. Ochrana slabší strany – Článek 3 odst. 3

Pokud si strany zvolily cizí právo, nesmí být volbou práva dotčeno *použití kogentních norem právního řádu*, od kterých se podle práva dotčené země nelze smlouvou odchýlit, pokud všechny ostatní okolnosti v okamžiku volby práva souvisejí s jednou zemí (daný vztah v době výběru práva nezahrnuje jiný zahraniční prvek).

Toto ustanovení má význam pouze u spotřebitelských a zaměstnaneckých smluv, u ostatních závazků ztrácí logiku, neboť pokud si smluvní strany svobodně zvolí, jakým právním řádem se chtějí řídit, není na místě i tzv. slabší stranu vázat normami jiného právního řádu.

- U *spotřebitelských smluv* je rozhodným právem právo země bydliště spotřebitele. Pokud si strany zvolí jiné rozhodné právo, na jejich vztah se přesto bude vztahovat kogentní ustanovení země bydliště spotřebitele, která mu poskytují ochranu.
- U *pracovněprávních smluv* je rozhodným právem právo výkonu práce, nesouvisí-li pracovní smlouva úžeji s jinou zemí. Pokud si strany zvolí jiné rozhodné právo, na jejich vztah se přesto budou vztahovat kogentní ustanovení země výkonu práce, která zaměstnanci poskytují větší ochranu (např. delší placenou dovolenou, vyšší minimální mzdu apod.)

IV. Rozhodné právo při neexistenci volby práva – Článek 4

Pokud si smluvní strany rozhodné právo nezvolí, smlouva se řídí právem země, s níž *nejúžeji souvisí (právo nejužšího spojení)*, přičemž převažuje objektivní hledisko, tedy nejužší spojení se zemí, se kterou je transakce nejvíc spojena. Dokonce je možné, aby se i při volbě práva oddělitelná část smlouvy, kterou lze beze zbytku oddělit, řídila jiným právem, pokud úžeji souvisí se zemí tohoto práva.

Podle úmluvy platí domněnka, že smlouva *nejúžeji souvisí se zemí*,

- ve které má strana, která je povinna poskytnout plnění dle smlouvy (tedy dlužník), v době uzavření smlouvy *obvyklé bydliště* nebo v případě obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby *ústředí*, příp. ve které se *nachází hlavní provozovna*, pokud byla smlouva uzavřena při výkonu povolání nebo při provozování živnostenské činnosti této strany, příp. ve které se *nachází jiná provozovna*, pokud má být podle smlouvy plněno v jiné než hlavní provozovně,
- ve které se *nachází nemovitost*, pokud je předmětem smlouvy věcné právo k nemovitostem nebo právo užívání nemovitostí (takového rozhodného práva se použije bez ohledu na právo rozhodné dle shora uvedených domněnek),
- ve které má přepravce v době uzavření smlouvy hlavní provozovnu, pokud se v této zemi nachází také *místo nakládky* nebo *místo vykládky* nebo *hlavní provozovna odesílatele zboží*, pokud jde o smlouvy o přepravě zboží (za smlouvy o přepravě zboží se v takovém případě považují dopravní – charterové smlouvy

a jiné smlouvy jejichž hlavním účelem je přeprava zboží).

Tyto shora uvedené domněnky nejužšího spojení se neuplatní:

- pokud není možné určit předmět plnění (např. z důvodu neurčitosti závazku, smlouvy),
- pokud z okolností jako celku vyplývá, že smlouva úžeji souvisí s jinou zemí, než na kterou je odkazováno (např. práva a povinnosti z nájemní smlouvy uzavřené mezi dvěma Čechy ohledně nemovitosti nacházející se v Rakousku se budou řídit českým a nikoli rakouským právem).

V. Materiální platnost smlouvy – Článek 8

Materiální platnost smlouvy se týká tvorby smlouvy, tedy náležitostí návrhu na uzavření smlouvy (offer) a přijetí návrhu (akceptace). Podle Čl. 8 odst. 1 se existence a platnost smlouvy nebo některého ustanovení smlouvy určuje podle práva, které by se na základě této úmluvy použilo, kdyby byla smlouva platná. Jinými slovy, rozhodným právem je v těchto případech jinak použitelné právo dle úmluvy a pokud smlouva platná není, není použitelné žádné právo.

V otázce nesouhlasu s uzavřením smlouvy se však smluvní strana může odvolat na právo země, v níž se nachází její obvyklé bydliště.

VI. Formální platnost smlouvy – Článek 9

Forma smlouvy se může řídit i jiným než rozhodným právem.

Odst. 1 – Pokud je smlouva uzavřena mezi osobami, které se nacházejí *v téže zemi*, forma smlouvy musí splňovat požadavky primárně podle jinak použitelného práva dle úmluvy, subsidiárně podle práva místa uzavření smlouvy.

Odst. 2 – Pokud je smlouva uzavřena mezi osoba, které se nacházejí *v různých zemích*, forma smlouvy musí splňovat náležitosti primárně podle jinak použitelného práva dle úmluvy, subsidiárně podle práva kterékoli z těchto zemí.

Odst. 3 – Pokud je smlouva *uzavřena zástupcem*, musí se při použití odst. 1 a odst. 2 brát v úvahu právo země, ve které zástupce činí právní úkony.

Odst. 4 – *Jednostranný právní úkon*, který se týká již uzavřené nebo zamýšlené smlouvy (např. výpověď smlouvy), je formálně platný, pokud splňuje formální náležitosti podle jinak použitelného práva dle úmluvy, nebo práva země, ve které byl tento úkon učiněn.

Odst. 5 – Odstavce 1 až 4 se nevztahují na spotřebitelské smlouvy dle Čl. 5 Úmluvy.

Odst. 6 – bez ohledu na odst. 1 až 4 se na smlouvu, jejímž předmětem je *věcné právo k nemovitosti nebo právo užívání nemovitosti*, vztahují imperativní ustanovení práva země, ve které se nemovitost nachází, která upravují formu, pokud se podle tohoto práva uvedená ustanovení použijí bez ohledu na místo uzavření smlouvy a bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné.

VII. Působnost práva rozhodného pro smlouvu – Článek 10

Volbou určeným rozhodným právem pro smlouvu podle Čl. 3 až 6 a Čl. 12 Úmluvy se řídí zejména:

- a) výklad smlouvy,
- b) plnění závazků vyplývajících ze smlouvy,
- c) důsledky úplného nebo částečného porušení těchto závazků včetně stanovení škody, jsou-li stanoveny právem a v rámci pravomocí přiznaných soudu jeho procesním právem,
- d) různé způsoby zániku závazků, včetně promlčení a zániku práv v důsledku uplynutí doby (prekluze),
- e) posouzení důsledků neplatnosti smlouvy (např. otázka odpovědnosti strany porušující povinnost).

Rovněž se budou aplikovat právní domněnky rozhodného práva, které stanovují rozsah práv a povinností smluvních stran (např. pokud by rozhodným právem bylo české právo, aplikovala by se právní domněnka, že pokud někdo písemně uzná svůj závazek co do důvodu a výše, má se za to, že v uznaném rozsahu tento závazek v době uznání trvá – § 558 ObčZ).

VIII. Způsobilost k právním úkonům – Článek 11

Právem rozhodným pro závazkový vztah se neřídí způsobilost k uzavření takové smlouvy.

Otázku, zda fyzická osoba má způsobilost smlouvu uzavřít, posuzuje soud podle svého práva. Pouze v případě, kdy se způsobilost k právům a právním úkonům řídí právem země, jíž je osoba státním příslušníkem (jako v případě českého práva) nebo kde má trvalý pobyt, a smlouva je uzavřena na území jiného státu, Římská úmluva chrání spolukontrahenta (druhou smluvní stranu), který je v dobré víře o způsobilosti první smluvní strany. Jestliže spolukontrahent nevěděl o tom, že smluvní strana není podle práva své země právně způsobilá, nemůže se tato „nezpůsobilá“ smluvní strana této nezpůsobilosti dovolat, je-li způsobilá podle práva země, kde smlouva byla uzavřena.

IX. Výhrada veřejného pořádku – Článek 16

Jinak rozhodné právo dle Úmluvy se nepoužije, pokud je to ve zjevném nesouladu s veřejným pořádkem země, ve které má soud sídlo. Soud tedy může odmítnout aplikaci určitého ustanovení rozhodného práva, pokud by to bylo neslučitelné s veřejným pořádkem země fóra, resp. s veřejným pořádkem Evropských společenství.

***

Jelikož se Římská úmluva stala součástí našeho právního řádu, je nutno nejen znát její obsah, ale rovněž ji umět aplikovat v praxi. Pokud by byl notář požádán o sepsání smlouvy obsahující závazkový vztah s cizím právem, a účastníci si zvolí jako právo rozhodné právo jiného státu než České republiky, měl by se notář s touto hmotněprávní normou seznámit, neboť obsah smlouvy musí být s touto normou v souladu, pokud jde o všechny instituty závazkového práva (např. způsoby zajištění závazku, rozsah náhrady škody, nároky z odpovědnosti za vady, lhůty pro promlčení závazku apod.). V případě, že by obsah takové smlouvy neodpovídal právnímu rámci státu, jehož právo si smluvní strany zvolily jako právo rozhodné pro svůj závazkový vztah, mohl by notář nést odpovědnost za takto nesprávně sepsanou smlouvu.

Znalost cizí právní normy, podle které by se závazkový vztah měl řídit, je důležitá i z toho důvodu, že notář při

sepisování notářského zápisu o právním úkonu působí jako nestranný právní rádce účastníků, kterým by měl vysvětlit dopad příslušné právní normy na jejich závazkový vztah, aby každý z účastníků před uzavřením smlouvy mohl posoudit, zda je pro něho uzavíraná smlouva výhodná či nikoli.

Rády bychom na stránkách našeho časopisu do budoucna přivítaly i případné praktické informace a zkušenosti notářů, kteří měli nebo budou mít možnost takový typ smlouvy s cizím prvkem sepsat nebo již byli o sepsání takové smlouvy požádáni.

Konsolidované znění úmluvy (2005/C 334/01) je publikováno na stránkách Úředního věstníku Evropské unie (Official Journal of the European Union):

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2005/c_334/c_33420051230cs00010027.pdf

Notář a EU

Směrnice o službách na vnitřním trhu EU

JUDr. Lenka Leszay, Ph.D., LL.M. *

V současné době je v Evropském parlamentu ve druhém čtení projednáván návrh směrnice o službách na vnitřním trhu.¹ Cílem návrhu je stanovení přehledného a vyváženého právního rámce, který má zmírnit překážky svobody usazování se pro poskytovatele služeb, volného pohybu poskytovatelů služeb a volného pohybu služeb mezi členskými státy.² Směrnice má být nástrojem „provedení“ ustanovení Smlouvy ES o svobodě usazování a volném pohybu služeb.³ Jejím účelem není liberalizace služeb obecného hospodářského zájmu ani privatizace veřejných subjektů poskytujících služby. Členským státům neukládá povinnost liberalizovat takové služby zájmu, privatizovat veřejnoprávní subjekty, které takové služby poskytují, ani rušit stávající monopoly pro jiné činnosti.⁴

Dne 29. 5. 2006 bylo při jednání Rady pro konkurenceschopnost⁵ dosaženo politické dohody mezi členskými státy ohledně textu směrnice, který počítá s vyloučením notářské činnosti z rozsahu působnosti směrnice. Neočekává se, že při druhém čtení v Evropském parlamentu by v jejím textu mělo docházet k významnějším změnám, i když dle neoficiálního zdroje Council of Bars and Law societies of Europe (CCBE) hodlá usilovat o to, aby z působnosti směrnice byly vyloučeny právnícké služby jako takové.

* Autorka je notářkou v Prizze.

¹ 2004/0001 (COD).

² Návrh směrnice je založen na zprávě Komise „The State of the Internal Market for Services“, COM(2002) 441, obsahující seznam překážek bránících rozvoji nebo zpomalujících rozvoj služeb mezi členskými státy.

³ Zejm. první a třetí věta čl. 47 odst. 2, čl. 55, 71 a 80 odst. 2 Smlouva ES.

⁴ Úvodní ustanovení 6 (b) návrhu směrnice.

⁵ Rada EU pro konkurenceschopnost a růst – služby (PS G1).

Návrh směrnice je legislativními orgány Evropské unie projednáván od ledna 2004⁶, kdy jej představila Komise⁷. V Evropském parlamentu je hlavním garantem návrhu směrnic Výbor pro vnitřní trh a ochranu spotřebitele (IMCO) a zpravodajkou je poslankyně Evelyne Gebhardt, která k původnímu návrhu směrnice předložila svou zprávu obsahující zhruba 150 pozměňovacích návrhů. Pozměňovací návrhy byly předloženy i stínovým zpravodajem a dalšími výbory Evropského parlamentu, a tak při jednáních o konečné podobě návrhu směrnice bylo projednáno více než 1150 pozměňovacích návrhů. Nejcitlivějšími otázkami při projednávání směrnice byly především tzv. princip země původu⁸ a rozsah působnosti směrnice.

Na základě výsledků prvního čtení v Evropském parlamentu v únoru 2006 byl výrazným způsobem omezen rozsah působnosti směrnice a princip země původu byl nahrazen principem přeshraničního poskytování služeb⁹, který již neodkazuje na aplikovatelné právo, ale stanoví, za jakých podmínek může členský stát, kde je služba poskytována, uplatňovat vůči poskytovateli služby určité specifické požadavky. Byla odstraněna i sporná úprava problematiky vysílání pracovníků.

Jak již bylo zmíněno výše, text přijatý při jednání Rady pro konkurenceschopnost dne 29. 5. 2006 *vylučuje z působnosti směrnice činnost notářů*. Ustanovení, která se v uvedeném textu týkají notářů, jsou po jazykové úpravě právníků – lingvistů následující:

1. Úvodní ustanovení (10 g):

(10g) Tato směrnice se nedotýká aplikace článku 45 Smlouvy (This Directive is without prejudice to the application of Article 45 of the Treaty).

2. Ustanovení článku 2 odst. 2, stanovící, které činnosti jsou z působnosti směrnice vyloučeny, a to pod písm. (ci) a (cl):

Tato směrnice se nevztahuje na následující činnosti:

(ci) činnosti, které jsou spojeny s výkonem veřejné moci, jak je stanoveno v článku 45 Smlouvy¹⁰ (activities which are connected with the exercise of official authority as set out in Article 45 of the Treaty);

(cl) služby poskytované notáři a soudními vykonavateli, kteří jsou jmenováni úředním aktem státu (the services provided by notaries and bailiffs, who are appointed by an official act of government).

3. Znění článku 17 odst. 14 a 20 (výjimky ze svobody poskytování služeb dle čl. 16 směrnice):

Článek 16 se nevztahuje na služby obecného hospodářského zájmu, které jsou poskytovány v jiném členském státě, mimo jiné:

(14) úkony vyžadující ze zákona účast notáře (acts requiring by law the involvement of a notary);

(20) plnění v souvislosti se smluvními a mimosmluvními závazky, včetně forem smluv určených podle pravidel mezinárodního práva soukromého (provisions regarding contractual and non-contractual obligations, including the form of contracts, determined pursuant to the rules of private international law).

Ráda bych ale zdůraznila, že výsledná podoba návrhu směrnice je i ve vztahu k notářům výsledkem složitých politických jednání. Úvodní ustanovení směrnice (10g), odkazující na článek 45 Smlouvy ES a ustanovení článku 2 odst. 2 písm. (cl), výslovně zmiňující činnost notářů, byla do návrhu směrnice zahrnuta až na poslední chvíli.

Předcházející návrh Komise ze dne 4. 4. 2006¹¹ obsahoval výslovný odkaz na notáře pouze v úvodních ustanoveních směrnice, kdy jejich ustanovení (10g) znělo: „*Tato směrnice se nedotýká aplikace článku 45 Smlouvy týkajícího se významně určitých činností notářů a jiných profesí spojených s pravomocí ověřování a osvědčování.*“ (*This Directive is without prejudice to the application of Article 45 of the Treaty concerning notably certain activities, of notaries and of other professions, related to the power of authentication and certification*). Ne zrovna šťastný odkaz na ověřovací a osvědčovací činnost v úvodních ustanoveních směrnice byl nakonec nahrazen výslovným vymezením činnosti notářů z působnosti směrnice v novém článku 2 odst. 2 písm. (cl).

Je však třeba zmínit, že zde existoval i návrh Evropského parlamentu, zveřejněný po prvním čtení směrnice dne 20. 2. 2006. Ten z rozsahu směrnice vylučoval veškeré profese a činnosti spjaté s výkonem veřejné moci¹², nikoli tedy pouze jen takové činnosti.

Notářská komora České republiky, stejně jako další zúčastněné subjekty, byly o probíhajících jednáních ohledně jednotlivých ustanoveních směrnice průběžně informovány zástupkyní Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (MPO), Ing. Lucíí Šestákovou, která se pravidelně účastnila jednání pracovní skupiny Rady EU pro konkurenceschopnost a růst – služby (G1). V souvislosti s ne příliš příznivým návrhem Komise ze dne 4. 4. 2006 a ještě méně příznivým návrhem zveřejněným na konci března 2006 komisařem pro vnitřní trh panem McCreem¹³, byl pro účely dalšího jednání o textu směrnice v rámci skupiny G1 na MPO zaslán dopis, ve kterém NK ČR zdůraznila své stanovisko, že by z působnosti Směrnice o službách na vnitřním trhu měla být vyloučena profese notáře jako taková, neboť činnosti notáře tvoří ve svém souhrnu celek, ze kterého nelze „vytrhávat“ některé činnosti, a že notářská činnost a činnost notáře jako soudního komisaře nejsou činnosti vykonávané v souvislosti s výkonem veřejné moci, ale přímo samotným výkonem veřejné moci vyplývající ze státní suverenity. NK ČR poukázala také na skutečnost, že výklad článku 45 Smlouvy ES Evropským soudním dvorem umožňuje vyloučit celé profese z působnosti směrnice¹⁴, což Komise

⁶ Legislativní postup dle článku 251 Smlouvy ES.

⁷ Komise představila původní návrh směrnice dne 13. 1. 2004 pod č. COM(2004) 2, 13. 1. 2004.

⁸ Podle principu země původu se poskytovatel služby řídí právním řádem země, kde je usazen, a to i tehdy, když vyvíjí aktivity v jiném členském státě, jedná se o ustanovení národního práva upravující požadavky na přístup k činnostem v oblasti poskytování služeb nebo jejich výkon. Členský stát původu odpovídá také za dohled nad poskytovatelem a jím poskytovanými službami, a to i v případě, že služby poskytuje v jiném členském státě.

⁹ Článek 16 návrhu směrnice.

¹⁰ Znění článku 45 Smlouvy ES je následující: „Ustanovení této kapitoly se v členských státech nevztahuje na činnosti, které jsou v příslušném členském státě spjaté, i když jen příležitostně, s výkonem veřejné moci.“

¹¹ COM(2006) 160.

¹² „...profese a činnosti, které jsou trvale nebo příležitostně spojeny s výkonem veřejné moci v členském státě, zvláště notáři“ (*professions and activities that are permanently or temporarily connected with the exercise of official authority in a Member State, particularly that of notary*).

¹³ Podle návrhu pana McCreem měly být z působnosti směrnice vyloučeny „činnosti, které jsou spojeny s výkonem veřejné moci, vztahující se k článku 45 Smlouvy“.

¹⁴ Rozsudek ESD ve věci 2/74, Jean Reyners v. Belgické království z 21. 6. 1974, SbSD 1974.

ve svém odůvodnění návrhu ze dne 4. 4. 2006 zpochybňovala. Obdobné stanovisko bylo zasláno dne 28. 3. 2006 i eurokomisaři PhDr. Vladimíru Špidlovi jako podklad pro jednání „Heads of Cabinets“. Významné informace potřebné k jednotnému postupu ve věci NK ČR pravidelně získávala také od kanceláře CNUE (Rada notářství Evropské Unie).¹⁵

Očekává se, že směrnice by měla být oficiálně přijata v prosinci 2006 nebo lednu 2007. Nabytí účinnosti by měla na počátku roku 2010.

¹⁵ CNUE je sdružením národních notářství členských států Evropské unie, v nichž existuje notářství latinského typu, tj. devatenáct z pětadvaceti jejích členů. Vystupuje jako oficiální zástupce notářské profese u institucí Evropské unie, zprostředkovává setkání mezi zástupci notářů a vrcholnými představiteli těchto institucí.

Diskuse

Převody nemovitostí v návrhu občanského zákoníku

JUDr. Martin Šešina*

V posledním čísle AD NOTAM skončilo publikování části návrhu nového občanského zákoníku, a to návrhu nové úpravy dědického práva. Musím v této souvislosti vyjádřit své zklamání z toho, že došel pouze jeden dílčí dotaz. Diskuse se nekonala, a to je velká chyba. Opravdu notáře, notářské koncipienty a kandidáty nezajímá, co se chystá, jaká bude právní úprava, dle které budou další desetiletí pracovat? Nikdo si neuvědomil, že nyní má prostor k vyjádření jakéhokoli názoru, že je také každý názor vítán. Víme všichni, že současná legislativa je v takovém úpadku, jako dosud snad nikdy. O to víc je důvodů pro to, aby se věci ujali noví lidé s novými nápady, lidé dychtící po poznání, studující staré vzory, zabráněná úprava, lidé kteří mají zájem na tom, aby se naše právo dostalo na úroveň jiných zemí a aby také pomohlo lidem, a v neposlední řadě i nám, notářům, v práci. Ještě není pozdě, stále probíhají diskuse, konference a různá setkání, na nichž je hodnocena, kritizována i obhajována navrhovaná úprava a tak i nyní vyzýváme touto cestou všechny, kdo mají zájem o budoucnost našeho občanského práva, aby se neváhali zapojit do příprav normy, která může ovlivnit na dlouhá desetiletí náš společenský a právní život.

Dnes publikujeme jen několik ustanovení vybraných z návrhu nového občanského zákoníku, a to těch, které se týkají úpravy převodu vlastnického práva smlouvou. Záměrně jsem vybral tato ustanovení proto, že probíhá stále živá diskuse o tom, zda, stručně řečeno, má být převod vlastnického práva k nemovitosti na nabyvatele dovršen již samotnou smlouvou, či zda má být zachován stávající stav – tj. uzavření smlouvy a vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí. Každé řešení má své zastánce i odpůrce a bylo by dobře, kdyby se do této diskuse zapojilo co nejvíc účastníků. Každá úprava má svá

pro a proti a je třeba vybrat takové řešení, které jednak vyhoví požadavkům doby na rychlé a nekomplikované nabytí vlastnického práva (ale též jiných věcných práv), ale které současně zajistí, že nově nabyté vlastnické právo bude nezpochybnitelné. Víme všichni, že dosavadní stav není zcela vyhovující, když mezi uzavřením smlouvy a vkladem vlastnického práva do katastru nemovitostí je určitá, někdy delší (někdy až moc dlouhá) doba, na druhé straně však není vhodné žádat za současného stavu od příslušných rozhodujících pracovníků katastrálních úřadů rychlost za každou cenu, když víme, v jakém stavu jsou jim předkládány smlouvy různými „meloucháři“ a také v jakém stavu se ještě stále nachází zápisy práv v katastru nemovitostí a v jakém stavu je soulad právních vztahů se skutečnými vztahy k nemovitostem, a to nejen v otázkách hranic pozemků. Objevuje se návrh, aby o vkladech rozhodovaly soudy, kam by třeba přešla právní oddělení současných katastrálních pracovišť, jejichž pracovníci o vkladech rozhodují. Ti by se stali buď soudci, nebo soudními tajemníky. Jedním z návrhů je i návrh, aby o vkladech bylo rozhodováno postupem dle občanského soudního řádu. Nu, nevím, zda by se v takovém případě dočkali účastníci rozhodnutí alespoň za půl roku od podání návrhu. Občanský soudní řád je dle mého názoru právě jednou z brzd, bránících soudům v rychlém vyřizování věcí.

Stále se objevují otázky, co s dobou mezi uzavřením smlouvy a povolením vkladu, jak vyřešit vztahy stran smlouvy pro případ, že vklad nebude povolen, kdo a jaké úkony může v tomto mezidobí činit a co s nimi bude, když nebude návrh povolen. Leccos by vyřešil návrh, aby vlastnické, i jiné věcné právo, vznikalo již samotnou smlouvou a katastr nemovitostí by byl orgánem, jež bude nově vzniklá práva evidovat. Ani toto řešení není bez otázek. Co bude v mezidobí od uzavření smlouvy a zápisem (v dnešním jazyku záznamem) do katastru nemovitostí? Toto období lze zkrátit např. tím, že po uzavření smlouvy bude návrh se smlouvou neprodleně elektronicky odeslán příslušnému katastrálnímu pracovišti.

Např. je zde stále ten problém, že smlouva je sice uzavírána mezi dvěma stranami, má však věcněprávní účinky vůči třetím osobám, které musí mít možnost být o převodu a o novém nabyvateli nějak zpraveni. V převážné většině zemí našeho typu práva, kde platí konsensuální princip, se toto řeší tím, že smlouvy jsou povinně sepišované kvalifikovanou osobou a věcné právo je zapisováno ve státem vedené evidenci. Dobrá víra třetích osob je chráněna tím, že vůči nim působí právo až zápisem v takové evidenci. Takže k zamyšlení je dostatek důvodů a já věřím, že tentokrát nevyjde má výzva k diskusi naprázdno.

Pododdíl 6 Převod vlastnického práva § 953

(1) Vlastnické právo k věci jednotlivě určené se převádí už samotnou smlouvou, ledaže je jinak ujednáno, anebo stanoveno právním předpisem.

* Autor je notářem v Benešově.

¹ *Urfus, V. Historické základy novodobého práva soukromého*, 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1994, s. 90.

(2) K převodu vlastnického práva k věci určené podle druhu je zapotřebí její odevzdání.

K § 953 až 961:

Základní způsob derivativního nabytí vlastnického práva *inter vivos* je jeho převod. Pokud se jedná o převody vlastnického práva k movitým věcem, návrh oslabuje přežívající dogma o titulu a modu nabytí vlastnického práva, které vzniklo v pozdním středověku jako důsledek pouhých představ o římském právu.¹ Proto se navrhuje obrátit konstrukci § 133 odst. 1 platného občanského zákoníku tak, že se vlastnické právo k movité věci určené individuálně převádí již samotnou smlouvou, ledaže si strany něco jiného ujednají, anebo stanoví-li něco jiného právní předpis. Toto pojetí sleduje tendenci novějších úprav, posiluje funkci smlouvy i právní postavení nabyvatele vlastnického práva.

Zásada, že k převodu vlastnického práva je potřebná smlouva (titul) a vedle toho ještě další skutečnost (modus) dovršující převod vlastnického práva, se tedy nadále nenavrhuje jako obecná, ale jako výjimka z pravidla. Leč i pro případ převodu vlastnického práva k jednotlivě určené movité věci lze ujednat, že nabyvatel získá vlastnické právo k ní až předáním, a stejně tak i právní předpis může stanovit obdobnou podmínku. Sama osnova (např. § 291 o vkladech do nadcí) sleduje stanovit pro odůvodněné případy odchylku od pravidla § 953.

Převod vlastnického práva k nemovité věci

Alternativa I:

§ 962

Převod vlastnického práva k nemovité věci se dovršuje vkladem do katastru.

§ 963

Při převodu vlastnického práva k nemovité věci, která není v katastru evidována, se vlastnické právo nabývá účinností smlouvy.

Alternativa II:

§ 962

I pro převod vlastnického práva k nemovité věci platí § 953 odst. 1.

§ 963

(1) Kdo nabytí vlastnické právo k nemovité věci zapsané do katastru převodem nebo i jinak, navrhne bez zbytečného odkladu zápis svého práva do katastru.

(2) Příslušný orgán veřejné moci запиše vznik vlastnického práva do katastru, je-li doložena nepřetržitá řada předchozích vlastníků a současně prokázáno nabytí vlastnického práva novým vlastníkem.

K § 962 a 963:

Návrh alternativy I. sleduje zachovat úpravu převodu vlastnického práva k nemovité věci beze změn. Tento návrh odpovídá věcnému záměru občanského zákoníku.

Při zpracování návrhu paragrafového znění osnovy zákoníku se však v přípravné fázi narazilo na obtíž, která se při respektování direktivy věcného záměru ukázala jako neřešitelná i při opakovaném projedná-

vání otázky v komisi Ministerstva spravedlnosti pro přípravu návrhu občanského zákoníku.

Problém spočívá v nemožnosti spolehlivě vyřešit otázku ochrany dobré víry v zápisy do katastru nemovitostí v souvislosti s návrhem úpravy nabytí vlastnického práva od nevladníka v § 966. Podrobnější důvody jsou uvedeny v důvodové zprávě k tomuto ustanovení. Zápisy vlastnických práv obsažené v katastru nemovitostí nejsou nadány materiální publicitou a za současného právního stavu nelze materiální publicitu těmto zápisům z řady teoretických ani praktických důvodů ani přiznat bez vážného obrození práv skutečných vlastníků.

Z toho důvodu se souběžně navrhuje alternativní řešení. Podle něho by se i vlastnické právo k nemovité věci nabývalo účinností převodní smlouvy, podléhalo by však povinnému zápisu do katastru nemovitostí s důsledky plynoucími z alternativního návrhu znění § 966. Bude-li přijata alternativa II. (což by předpokládalo přijmout i alternativu II. navrženou u § 449 a u § 966), bude ke zvažování zavedení též zásady ke vzniku dalších věcných práv k nemovité věci zapsaným do katastru (§ 1034, 1054 a 1099), vyjma práva zástavního.

Nabytí vlastnického práva od nevladníka

§ 964

(1) Ten, komu byla věc nezapsaná ve veřejném seznamu převedena tak, že byl vzhledem ke všem okolnostem v dobré víře, že převodce je oprávněn vlastnické právo k věci na něho převést, zvláště stal-li se převod vlastnického práva

- a) veřejnou dražbou,
- b) od podnikatele při jeho podnikatelské činnosti v rámci běžného obchodního styku, anebo
- c) za úplatu od někoho, komu vlastník sám věc svěřil, stává se vlastníkem věci.

(2) Vlastníkem věci se stane i ten, kdo prokáže svoji dobrou víru, že převodce je oprávněn vlastnické právo k věci na něho převést, i když na něho věc byla převedena za jiných okolností než stanoví odstavec 1.

§ 965

Ustanovení § 964 se nepoužije, prokáže-li vlastník do jednoho roku ode dne převodu, že ho ten, kdo věc převedl třetí osobě, zbavil věci úmyslným trestným činem.

§ 966

Alternativa I:

§ 966

(1) Bylo-li zapsáno vlastnické právo k nemovité věci do katastru pro osobu, která platně vlastnické právo nenabyla, hledí se na ni jako na vlastníka, nedomáhal-li se skutečný vlastník vydání věci do tří měsíců, ode dne, kdy se o zápisu dozvěděl, nejpozději však do tří let, a nebyla-li osoba zapsaná do katastru jako nový vlastník v dobré víře, do deseti let od provedení zápisu.

(2) Ten, komu osoba zapsaná v katastru jako vlastník, ač platně vlastnické právo nenabyla, převedla vlastnické právo k nemovité věci, se stává vlastníkem věci po uplynutí dob podle odstavce 1. Byl-li předchůdce i nabyvatel v dobré víře, započtou se nabyvateli do dob podle odstavce 1 doby svěřící jeho předchůdce.

(3) Odstavce 1 a 2 se použijí obdobně, jedná-li se o movitou věc zapsanou do veřejného seznamu.

Alternativa II:

§ 966

(1) Proti tomu, kdo jedná v důvěře v zápis do katastru, nelze namítat, že zápis neodpovídá skutečnosti.

(2) Kdo v dobré víře nabytí vlastnické právo k nemovité věci zapsané do katastru, považuje se za skutečného vlastníka. To platí obdobně i pro nabytí jiných věcných práv zapsaných do katastru.

(3) Odstavce 1 a 2 se použijí obdobně, jedná-li se o movitou věc zapsanou do veřejného seznamu.

§ 967

Při nabytí vlastnického práva od nevlastníka má předešlý vlastník právo na náhradu škody vůči těm, kdo jsou za to odpovědní.

K § 964 až 967:

Zásadní změnu osnova přináší návrhem úpravy nabytí vlastnického práva od nevlastníka. Platné občanské právo absolutizuje římskoprávní dogma o tom, že nikdo nemůže na jiného převést víc práv než má sám (*nemo plus iuris ad alium transferre potest quam ipse habet*) měrou nebyvalou. Tuzemská právní tradice byla a je v tom směru ve vleku nauky vystavené na podkladě rakouského občanského zákoníku. ABGB na počátku 19. stol. sice ještě nedokázal konzervativismus římského práva zcela opustit, přece však i on poskytl dobromyslným nabyvatelům ochranu (§ 367). Československé a české občanské právo, odrážející se v zákonných úpravách z let 1950 a 1964, tuto ochranu naopak zcela vyloučilo, jsouc tak v příkrém rozporu s vývojem legislativy vyspělých zemí kontinentální Evropy.

Moderní zákoníky uvedené pojetí dávno opustily rozvinutím rozsáhlé ochrany nabyvatele jsoucího v dobré víře. Návrh tedy sleduje jednak přiblížit naše občanské právo ustáleným civilistickým konvencím, jednak překlenout nerovnováhu úpravy občanského a obchodního práva. Platný obchodní zákoník umožňuje nabytí vlastnického práva od nevlastníka (§ 445) a vzhledem k § 262 ObchZ se tak otvírají zadní vrátka k využití této úpravy i pro neobchodní vztahy, avšak, pro nedostatek ochranných prvků, také pro její zneužití.

Osnova v návrhu úpravy nabytí vlastnického práva od nevlastníka nerozlišuje mezi věcmi movitými a nemovitými, ale hlavně mezi věcmi zapsanými a nezapsanými ve veřejnoprávních evidencích.

Pokud se jedná o věci nezapsané do veřejného seznamu, odlišují se dvě skutkové podstaty. První případ se týká takových způsobů nabytí věci, při nichž nabyvatel pravidelně je v dobré víře, že ji nabývá od osoby oprávněné věc zcizit jako od vlastníka nebo od osoby k zcizení autorizované. Typická jednání tohoto druhu se také příkladmo uvádí (koupě od obchodníka, v aukci nebo od osoby, již vlastník věc sám svěřil). Dobrá víra nabyvatele však není a priori vyloučena ani v některých dalších případech. Tehdy se však vyžaduje, aby nabyvatel svojí dobrou víru prokázal. Zároveň se zamýšlí poskytnout ochrana vlast-

níkoví, jenž byl věci zbaven úmyslným trestným činem.

Pokud se jedná o nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí, uvádí se následující:

Komise pro přípravu návrhu paragrafového znění osnovy nedokázala nalézt při respektování věcného záměru občanského zákoníku řešení, jak posílit dobrou víru v katastr nemovitostí a zajistit tak ochranu osob jednajících v dobré víře v zápisy vlastnických a jiných věcných práv do katastru v případě, že tato práva nabudou od osoby zapsané v katastru jako osoba oprávněná, byť ta oprávněnou osobou ve skutečnosti není.

Komise se shodla pouze v závěru, že řešení, které respektuje zadání věcného záměru „se zavede zvláštní ochrana pro případy nabytí vlastnického práva k věcem evidovaným (...) zejména v katastru nemovitostí“, a to tak, „že skutečnému vlastníkovi náleží relativně krátká lhůta v řádech týdnů, dozvěděl-li se, že ke změně v seznamu došlo, a lhůta relativně delší (v řádech let), nedozvěděl-li se to, k popření zapsaného stavu“, jak je také vystihuje návrh alternativy I., není akceptovatelné, protože ohrožuje vlastnické právo skutečných vlastníků, aniž se jim poskytuje potřebná preventivní ochrana, přičemž by ani takto navržené řešení nepřineslo potřebnou jistotu těm, v jejichž prospěch má mířit.

Z toho důvodu se předkládá v alternativě II. návrh jiného řešení, opírající se o pojetí, které si v kontinentální Evropě osvojily právní řády francouzský, belgický, lucemburský, italský, španělský, portugalský a některé další. Alternativou II., jakož i souběžným alternativním návrhem dalších opatření (jedná se zejména o alternativu II. u § 449 o formě právního jednání a alternativu II u § 962 a 963 o nabytí vlastnického práva k nemovité věci) se navrhuje zavést konsenzuální systém i pro nabytí vlastnického práva k nemovitým věcem, vyžádat pro smlouvu o převodu vlastnického práva nemovité věci formu veřejné listiny a spojit zápis vlastnického práva do katastru nemovitostí s negativní publicitou, a poskytnout tak osobám jednajícím v dobré víře v katastr plnou ochranu.

Alternativa II více odpovídá celkové koncepci osnovy, nelze ji však zavést, byla-li by podkladem pro zápis vlastnického práva do katastru - jako je tomu - dosud jakákoli soukromá listina.

Společná ustanovení o převodu vlastnického práva

§ 968

Kdo nabude vlastnické právo, nabude také práva s věcí spojená.

§ 969

Kdo nabude vlastnické právo, přejímá také závady na věci, pokud jsou zapsány v katastru nebo jiném veřejném seznamu. Jiné závazky přejdou jen dohodnou-li se tak strany.

§ 970

Ustanovení § 968 a 969 platí obdobně také při nabytí vlastnického práva jinak než převodem.

Ještě k dodatečnému projednání dědictví

JUDr. Zdeněk Ryšánek*

I. Použití procesních předpisů při dodatečném projednání dědictví

Ve svém článku uveřejněném v tomto časopisu v čísle 3/2006 jsem se v souvislosti s dodatečným projednáním dědictví zabýval i otázkou použití procesních předpisů v tomto řízení. Dospěl jsem k závěru, že v tomto řízení je třeba použít současně platné procesní předpisy bez ohledu na dobu smrti zůstavitele, tedy i v případě dodatečných projednání dědictví po osobách, které zemřely před 1. 1. 1993. Byl jsem však upozorněn, že jsem se v článku výslovně nevyjádřil s přechodným ustanovením Čl. II bod 2. zákona č. 263/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád, které zní takto: „*Pro řízení o dědictví po těch, kteří zemřeli před účinností tohoto zákona, použije soud dosavadních předpisů; tím není dotčeno užití § 38.*“ Tato připomínka je namístě, nicméně toto ustanovení je podle mne nerealizovatelné a je důsledkem nezvládnutí množství legislativních problémů, které bylo nutno v souvislosti se zrušením státních notářství řešit. Bezdůvodná inspirace ustanovením § 106 odst. 3 bývalého notářského řádu upravujícího činnost státních notářství je u tohoto ustanovení evidentní.

Citované přechodné ustanovení podle mého názoru nelze v praxi použít z mnoha důvodů. Tím hlavním je obecná nemožnost toho, aby se soud při vedení řízení (až na v zákoně taxativně uvedené výjimky týkající se například příslušnosti soudu) řídil procesními předpisy, které již neplatí a tedy používal procesní nástroje, které v době řízení nemá k dispozici. Tato obecná zásada je vyjádřena v přechodných ustanoveních občanského soudního řádu, hlavně pak v ustanovení § 355, podle něhož, není-li dále stanoveno jinak, platí tento zákon i pro řízení zahájená před jeho účinností. Toto ustanovení se sice v době nabytí účinnosti netýkalo řízení o dědictví, ale dnem 1. 1. 1993 jako by nabylo na významu i pro toto řízení. Výlučně s bývalými procesními předpisy by nebylo možno tak jako tak vystačit – většina ustanovení je neaplikovatelná, i s ohledem na změnu politického systému, mnohá zase chybí. A došlo by ještě k jednomu paradoxu – podle § 25 bývalého notářského řádu se pro řízení před státním notářstvím používala podpůrně ustanovení občanského soudního řádu, nabízí se tedy otázka – použila by se ustanovení toho předchozího nebo současného?

Nutno se však vyrovnat s případem, kdy dojde ke kolizi hmotněprávních předpisů, které je třeba podle doby smrti důsledně aplikovat, a současných procesněprávních předpisů. Podle mne se jedná jen o případ, kdy nově zjištěný majetek byl předmětem bezpodílového spoluvlastnictví manželů, což prakticky přichází v úvahu v období smrti zůstavitele od 1. 4. 1964 do 1. 8. 1998 (viz Čl. VIII bod. 2 zákona č. 91/1998 Sb.). Úprava postupu při stanovení, co z tohoto majetku patří do dědictví, případně co patří pozůstalému manželovi, byla podle předchozích procesních úprav samozřejmě odlišná od procesní úpravy současné. Při použití současné procesní úpravy v § 1751 OSŘ i pro rozdělení bezpodílového spo-

luvlastnictví manželů je třeba ji modifikovat jen v tom, že místo pojmu „společné jmění manželů“ se v řízení použije pojem „bezpodílové spoluvlastnictví manželů“, jinak nic nebrání jejímu použití.

Setrvávám tedy na názoru, že zásadní použití procesního práva platného v době řízení o dědictví i v případě dodatečného projednání dědictví po zůstaviteli, který zemřel v době platnosti jiné zákonné procesní úpravy, je uskutečnitelné a výkladově jediné možné.

II. Zahájení a ukončení dodatečného projednání dědictví

Ještě jednou jsem se zamýšlel nad tím, zda je vůbec možné, aby bylo řízení o dědictví o majetku, který se objevil až po právní moci usnesení, jímž bylo původní řízení skončeno, zahájeno jen na základě návrhu. Stále více jsem přesvědčen o tom, že to možné není a že je v tomto případě třeba vždy, pokud soud dospěje k závěru, že jsou podmínky ustanovení § 175x OSŘ naplněny, zahájit řízení. Důvodem je právě znění tohoto ustanovení – zatímco v případě prvního projednání dědictví je důvodem řízení už skutečnost, že někdo zemřel, v případě dodatečného projednání musí být splněna ještě další podmínka – existence neprojednaného majetku. Předběžný závěr soudu o tom, že existuje důvodný předpoklad, že tomu tak je, vyjádří soud právě usnesením o zahájení řízení. Jestliže důvodný předpoklad k zahájení řízení není, odmítne soud návrh podle ustanovení § 43 OSŘ. Při dodržení tohoto procesního postupu je pak zřejmé, že pokud se až v průběhu řízení ukáže, že k dodatečnému projednání dědictví nebyl důvod, soud řízení zastaví a o podaném návrhu již rozhodovat nebude.

* Autor je notářem v Brně.

Převod obchodního podílu neomezeně ručícího společníka

JUDr. Michaela Marešová*

U společností, ve kterých jsou neomezeně ručící společníci, tedy ve veřejné obchodní společnosti a v případě komplementářů v komanditní společnosti, narážíme často na problém v úpravě převodu obchodního podílu těchto společníků. Některé názory převod obchodního podílu u neomezeně ručících společníků připouští, podle jiných není převod jejich obchodního podílu možný vůbec.

I. Obchodní podíl

V osobních společnostech nemá společník vymezen obchodní podíl výslovně jako ve společnostech kapitálových (§ 114 ObchZ) – obchodní podíl není kvantitativně vyčíslen, jeho výše nemusí být určena ve společenské smlouvě, nezapisuje se do obchodního rejstříku,

* Autorka je notářskou koncipientkou u JUDr. Romana Bláhy, notáře v Havlíčkově Brodě.

obchodní zákoník pojem „obchodní podíl“ pro společností osobní používá výrazně omezeněji než ve společnostech kapitálových (např. § 80, 88, § 97 odst. 4, § 102 ObchZ).

I v osobních společnostech má ale každý společník určitý soubor práv a povinností podle § 61 odst. 1 ObchZ, např. právo na podíl na zisku, hlasovací právo, právo na vypořádací podíl, povinnost ručení. Pojem obchodní podíl tak můžeme používat i ve společnostech osobních, oproti kapitálovým společnostem je však význam obchodního podílu v osobních společnostech značně zeslaben.

II. Důvody pro nemožnost převodu obchodního podílu

Názory, které převod obchodního podílu neomezeně ručících společnostech nepřipouští, argumentují hlavně tím, že ve společnostech osobního typu je existence společnosti přímo vázána na konkrétní společníky. Zánikem účasti některého ze společníků tak dochází k zániku společnosti vůbec.

Podle § 93 odst. 4 ObchZ se na komanditní společnost, resp. komplementáře, použijí přiměřeně ustanovení obchodního zákoníku týkající se veřejné obchodní společnosti. Právní úprava veřejné obchodní společnosti na převod obchodního podílu výslovně nepamatuje – v § 83 ObchZ je zmíněno pouze vystoupení společníka či přistoupení nového společníka. Dalším z důvodů pro nemožnost převodu je proto tvrzení, že neupravuje-li zákon převod obchodního podílu společníka na třetí osobu nebo jiného společníka výslovně, pak ten není možný. Tento názor je podporován i argumentem a *contrario* k úpravě převodu obchodního podílu ve společnosti s ručením omezeným v § 115 ObchZ.

Názor, že obchodní podíl ve veřejné obchodní společnosti převést nelze, konstatoval ve svém rozhodnutí sp. zn. 29 Odo 331/2002 i Nejvyšší soud České republiky (Soudní rozhledy 2003, č. 11, s. 381).

Také ze zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, lze dovodit, že převod obchodního podílu ve veřejné obchodní společnosti a u komplementářů v komanditní společnosti možný není. Ustanovení § 10 odst. 1 písm. g) a i), stejně jako § 23 odst. 4 písm. f) zákona o daních z příjmů o převodu obchodního podílu ve veřejné obchodní společnosti ani u komplementáře v komanditní společnosti nemluví, předpokládají pouze „ukončení účasti“ – tedy vystoupení ze společnosti. Z hlediska výkladu daňových poradců, účetních a auditorů převést obchodní podíl neomezeně ručících společníků nelze.

Nemožnost převodu obchodního podílu společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti potvrzuje ve svém komentáři k obchodnímu zákoníku i J. Dědič¹.

III. Důvody pro možnost převodu obchodního podílu

Jiné názory² převod obchodního podílu nezpochybují.

Nemožnost převodu obchodního podílu s odůvodněním, že zákon tuto otázku výslovně neupravuje – s odkazem na § 115 obchodního zákoníku – odporuje ústav-

ním zásadám. Čl. 2 odst. 4 Ústavy a čl. 2 odst. 3 LPS – co není zákonem zakázáno je dovoleno³.

V § 78, resp. v § 94 ObchZ jsou upraveny náležitosti, které společenská smlouva veřejné obchodní společnosti, resp. komanditní společnosti, obsahovat musí. Z formulace ustanovení lze dovodit, že společenská smlouva může upravit i další otázky – tedy i převod obchodního podílu.

Podle zákona o daních z příjmů by se převod obchodního podílu neomezeně ručících společníků zřejmě podle § 4 odst. 2 písm. r) zákona o daních z příjmů dal zahrnout do „převodu účasti na obchodních společnostech“. Ty jsou od daně z příjmů osvobozeny – zákon nikde „obchodní společnosti“ neomezuje pouze na společnosti kapitálové, ustanovení se tak týká i společnosti osobních.

Převod obchodního podílu ve veřejné obchodní společnosti a převod obchodního podílu komplementáře v komanditní společnosti tedy dle mého názoru v současné právní úpravě možný je.

Společenská smlouva by ale měla převod obchodního podílu připustit, případně dále upravit otázky související s převodem obchodního podílu, např. předkupní právo společníků.

Neupravuje-li společenská smlouva převod obchodního podílu, je ten možný za předpokladu, že s ním sloví souhlas všichni společníci (popř. kvalifikovaná nebo jiná většina stanoví-li tak společenská smlouva) podle § 79 odst. 1, resp. § 97 odst. 4 ObchZ – podle § 78 odst. 1 písm. b) a podle § 94 písm. b) ObchZ je určení společníků povinnou náležitostí společenské smlouvy ve veřejné obchodní společnosti i v komanditní společnosti.

IV. Převod obchodního podílu změnou společenské smlouvy a smlouvou o převodu obchodního podílu

Další z problémových otázek je způsob vlastního převodu – dojde k převodu samotnou změnou společenské smlouvy nebo musí být (kromě rozhodnutí o změně společenské smlouvy) uzavřena i smlouva o převodu obchodního podílu?

Zákon smlouvu o převodu obchodního podílu, stejně jako úpravu převodu obchodního podílu jak je uvedeno výše, neupravuje ani v ustanoveních týkajících se veřejné obchodní společnosti ani komanditní společnosti

Vyhláška č. 250/2005 Sb. k doložení návrhu na zápis změn do obchodního rejstříku veřejné obchodní společnosti výslovně požaduje pouze doklad o změně společenské smlouvy, smlouvu o převodu obchodního podílu nezmiňuje vůbec. U komanditní společnosti sice smlouvu o převodu obchodního podílu požaduje, domnívá se ale, že v tomto případě je myšlena smlouva o převodu obchodního podílu komanditisty (§ 93 odst. 4, § 115 ObchZ).

Myslím si, že jen změnou společenské smlouvy k převodu obchodního podílu nedojde – v případě změny společenské smlouvy (týkající se převodu obchodního po-

¹ Dědič, J. a kol. Obchodní zákoník. Komentář. Praha : POLYGON, 2002.

² Např. Dvořák, T. Veřejná obchodní společnost. Praha : ASPI, 2003, nebo Elidš, K. Kurs obchodního práva – Právnícké osoby jako podnikatelé. Praha : C. H. Beck, 2001.

³ Blíže Dvořák, T. Komanditní společnost. Praha : ASPI, 2004, s. 139.

dílu na třetí osobu) není třetí osoba změnou společenské smlouvy nijak vázána, nemá možnost vyslovit s převodem souhlas či nesouhlas. Existuje sice možnost, že by se změnou společenské smlouvy vyslovil zároveň souhlas i nový společník – smluvními stranami rozhodnutí o změně společenské smlouvy by se tak staly jak odcházející, tak i nový společník, i v tomto případě by smlouva o převodu obchodního podílu uzavřena být měla. Společníci by v rozhodnutí o změně společenské smlouvy zároveň měli vyjádřit souhlas se smlouvou o převodu obchodního podílu.

Smlouva o převodu obchodního podílu bude smlouvou inominátní podle § 269 ObchZ, k dostatečnému určení předmětu závazků můžeme použít § 115 odst. 3 ObchZ – společník by měl ve smlouvě prohlásit, že přistupuje ke společenské smlouvě společnosti. Podpisy na smlouvě nemusí být úředně ověřeny, z hlediska právní jistoty společníků však lze úřední ověření pravosti podpisů jen doporučit.

Nejvyšší soud České republiky v rozhodnutí sp. zn. 29 Odo 331/2002 sice převod obchodního podílu ve v. o. s. nepovažuje za možný, na druhou stranu připouští uzavření inominátní smlouvy, ve které se přistupující společník zaváže vystupujícímu společníku doplatit reálnou tržní cenu – v případě, kdy hodnota vypořádacího podílu neodpovídá reálné tržní ceně podílu.

V. Možnosti budoucí úpravy

V současné době je diskutován návrh nového obchodního zákoníku (verze k 17. dubnu 2005), ten v § 117 odst. 6 určuje výši obchodního podílu společníka veřejné obchodní společnosti jako míru účasti společníka na čistém obchodním majetku společnosti – není-li dohodnuto jinak, jsou podíly společníků ve veřejné obchodní společnosti stejné. Obchodní podíl komplementáře komanditní společnosti bude stanoven podle § 136 odst. 2 jako míra účasti společníka na čistém obchodním jmění společnosti – tedy stejně jako u společníků ve v. o. s.

Ust. § 133 návrhu obchodního zákoníku výslovně stanovuje, že převod obchodního podílu ve veřejné obchodní společnosti je nepřipustný. Protože podle § 136 odst. 1 navrhovaného znění se na komanditní společnost použijí ustanovení týkající se veřejné obchodní společnosti (neplyne-li ze společných ustanovení něco jiného) nebude v případě účinnosti tohoto návrhu převod obchodního podílu komplementáře možný ani v komanditní společnosti.

Ze zahraničí

Multilaterální hospitační program v Německu

JUDr. Veronika Matějková*

Ve dnech 7.–27. května 2006 se ve Spolkové republice Německo v Bonnu konal multilaterální notářský hospitační program, pořádaný již sedmým rokem Německou nadací pro mezinárodní právní spolupráci ve

spolupráci se Spolkovou notářskou komorou SRN a zemskými notářskými komorami. Program je určen pro notáře střední, východní a jihovýchodní Evropy. Tento rok se účastnili notáři či notářští kandidáti a koncipienti z Bosny a Hercegoviny, Bulharska, České republiky, Estonska, Chorvatska, Lotyšska, Maďarska, Rumunska a Slovenské republiky, z každého státu jeden až tři účastníci. Z České republiky se účastnily JUDr. Alena Skoupá, notářka se sídlem v Praze, JUDr. Veronika Matějková, notářská koncipientka u Mgr. Petra Michala, notáře se sídlem v Teplicích a JUDr. Martina Nastisová, notářská kandidátka u JUDr. Hany Jelínkové, notářky se sídlem v Ostravě.

Program byl zaměřen na německou právní úpravu notářství a notářské činnosti a na organizaci a fungování německého notariátu jak po stránce teoretické, tak po stránce praktické. První týden se konaly přednášky, které měly hospitanty seznámit s právní úpravou německého notářského práva. Úvodní z nich byly věnovány otázce harmonizace notářského práva v rámci Evropské unie, postavení notářů, problematice právní úpravy a organizace německého notářství, úkolů a postavení notářských komor a dále odměňování notářů a jejich pojištění. Další přednášky byly věnovány právu obchodních společností, právní úpravě obchodního rejstříku, pozemkové knihy, jejího vedení a řízení o zápisu do pozemkové knihy u obvodního soudu (Amtsgericht), problematice notářských zápisů, hypoték a konečně právní úpravě rodinného a manželského práva a práva dědického.

Následující část programu již byla zaměřena na seznámení se s praktickým fungováním obchodního rejstříku, pozemkové knihy a samozřejmě notářů a jejich úřadů. Hospitanti navštívili Obvodní soud v Bonnu, a to jak oddělení obchodního rejstříku, tak i oddělení pozemkové knihy, a dále renomovanou společnou notářskou kancelář Dr. Timma Starkeho a Dr. Dirka Solveena v Bonnu. Praktickou část programu trávili hospitanti u svého předem určeného notáře, kdy byli rozděleni po celé Spolkové republice Německo. Zde měli možnost po dobu 10 dnů poznávat chod německé notářské kanceláře. Ke konci tohoto hospitačního programu se všichni účastníci setkali opět v Bonnu, kde si vzájemně vyměnili poznatky a zkušenosti od jednotlivých notářů a zároveň krátce poreferovali o fungování a organizaci notářství jednotlivých zúčastněných států.

V důsledku historického vývoje se ve Spolkové republice Německo vytvořily tři formy notariátu. První formu představují notáři, kteří vykonávají výlučně notářskou činnost (tzv. „pouze-notáři“), těchto je v současné době cca 1 600. Druhou formou je skupina advokátů-notářů vykonávajících vedle notářské činnosti též činnost advokátní. Těchto je cca 7 000. Každý advokát-notář však musí přísně odlišovat výkon činnosti notáře od činnosti advokáta. V jeden den může být činný pouze jako notář nebo pouze jako advokát. Zároveň nesmí dojít ke střetu zájmů, kdy by advokát-notář poskytoval stejnému klientovi právní pomoc jako advokát a zároveň i jako notář. Třetí formu tvoří tzv. úředníci-notáři, kterých je asi 650 a se kterými se můžeme setkat pouze v Badensku-Würt-

* Autorka je notářskou koncipientkou u Mgr. Petra Michala, notáře v Teplicích.

tembersku. Tito jsou placeni státem. Jaká forma notariátu se nachází v jaké spolkové zemi, je různé. Některé spolkové země znají pouze jednu z těchto tří forem, jiné země znají všechny tři formy vedle sebe. Všichni notáři však musí dovést právníké vzdělání a několikaletou praxi. Uchazeč o úřad tzv. „pouze-notáře“ musí mít právníké vzdělání (absolvent právníké fakulty) a musí úspěšně absolvovat tzv. 2. právníkou státní zkoušku (tato zkouška je obecná, tedy nejen pro budoucí notáře, ale i pro budoucí soudce, advokáty apod.), aby poté mohl nastoupit tříletou praxi u notáře jako tzv. notářský asesor. Budoucí advokát-notář musí mít vedle prvních dvou podmínek pětiletou praxi v oblasti advokacie, během které musí získat též odborné praktické znalosti z notářské činnosti, což je poté prověřeno složením zkoušky. Navíc musí advokát-notář úspěšně projít i státním výběrovým řízením, ve kterém jsou zohledněny i známky získané z 2. právníké státní zkoušky. Úředníci-notáři musí absolvovat speciální právníké vzdělání a poté jsou z uchazečů vybíráni dle zákonem stanoveného postupu obdobně jako státní úředníci.

Notářem se může stát pouze ten, kdo má nejen odborné teoretické a praktické znalosti na co nejvyšší úrovni, ale také osobní předpoklady pro výkon notářské činnosti. Počet notářských asesorů (kandidátů) je omezen (princip numerus clausus). Zájemci o pozici asesora musí po splnění shora uvedených podmínek složit zkoušku a jsou placeni nikoliv přímo notáři, nýbrž notářskou komorou. Po absolvování požadované praxe již žádnou další zkoušku neskládají, pouze absolvují přijímací pohovor, na základě kterého je vybrán nejlepší z kandidátů na místo notáře.

Kritériem pro stanovení počtu notářských úřadů není počet obyvatel jako v ČR, ale počet notářských úkonů provedených notářem za kalendářní rok. Notářským úkonem je pak myšlen nejenom notářský zápis, ale i každé ověření podpisu či listiny, kdy tyto úkony jsou očíslovávány v jednotné číselné řadě. Každý tzv. „pouze-notář“ by měl učinit cca 1 800 notářských úkonů ročně. Pokud více notářů v obvodu jednoho soudu překročí tuto kvótu (řádově o několik stovek), je otevřen nový notářský úřad. Naopak pokud je tato kvóta nižší, počet úřadů v obvodu soudu se sníží. Neznamená to, že by byla ihned ukončena činnost některého notářského úřadu (např. s nejnižším počtem notářských úkonů), ale poté, co se některý z těchto úřadů uvolní, není obsazen notářem novým. Kvóta pro advokáty-notáře je snížena na 400 notářských úkonů ročně.

Notářská komora je právníkou osobou jednající svými orgány. Hlavními orgány jsou Představenstvo a Shromáždění. Představenstvo je tvořeno prezidentem, jedním či několika zástupci a dalšími členy. Prezident zastupuje notářskou komoru navenek. Představenstvo a Prezident jsou voleni Shromážděním na dobu čtyř let. Shromáždění je nejvyšším orgánem notářské komory, je tvořeno ze zástupců jednotlivých zemských komor a zasedá pravidelně nejméně dvakrát ročně. Shromáždění dále stanoví výši členských příspěvků a roční rozpočet notářské komory. Ve Spolkové republice Německo je 21 zemských notářských komor zastřešených Spolkovou notářskou komorou se sídlem v Berlíně.

Výkon činnosti notáře je teritoriálně omezen na obvod soudu, ve kterém má notář své sídlo. Podstatnou část

notářské činnosti tvoří sepisování notářských zápisů ohledně nemovitostí, kdy notář nejen sepisuje smlouvy o převodech nemovitostí, ale obstarává i potřebná úřední povolení, zajišťuje výmaz zástavního práva v pozemkové knize, chrání kupujícího tím, že nechá vyznačit plombu a zároveň poskytuje právní ochranu straně prodávající tím, že podává návrh na zápis do pozemkové knihy teprve poté, co je mu potvrzeno zaplacení kupní ceny. Obligatorní je forma notářského zápisu pro smlouvy zajišťující úvěr zatížením pozemku, ať už se jedná o hypotéku, která je akcesorické povahy, tak jak ji zná i české právo nebo o tzv. pozemkový dluh (Grundschuld), který není akcesorické povahy a který naše právo nezná. Dále notář sepisuje notářské zápisy ve věcech obchodních společností, obdobně jako je tomu u nás, tedy sepisuje společenské smlouvy, u kapitálových společností sepisuje notářské zápisy o změně společenské smlouvy (např. změna sídla, zvýšení základního kapitálu), změně jednatele, společníků či představenstva. Z oblasti rodinného práva sepisuje smlouvy předmanželské, manželské, smlouvy upravující majetkové vypořádání, výživné a důchodové nároky v případě rozvodu manželství. Obligatorní je též forma notářského zápisu pro tzv. preventivní plnou moc (Vorsorgevollmacht), kterou může každý zplnomocnit jinou osobu k obstarávání osobních záležitostí, určení místa pobytu, ubytování (např. umístění do domova důchodců), ke spravování majetku zmocnitele apod. pro případ jeho duševní či tělesné nemoci, která by způsobila jeho částečnou či úplnou nezpůsobilost k právním úkonům a tedy nemožnost osobního obstarávání a zařizování těchto záležitostí. Tyto plné moci jsou registrovány ve zvláštním centrálním registru vedeném Spolkovou notářskou komorou, která opatrovnickému soudu na jeho žádost poskytne informace o příslušné plné moci a jejím obsahu.

Pokud jde o oblast dědického práva, německé právo zná celkem tři formy pořízení pro případ smrti. Za prvé je to závěť jedné osoby tak, jak ji zná české právo, tuto je možné sepsat vlastnoručně nebo ve formě notářského zápisu. Další formou je závěť společná, kterou mohou sepsat pouze manželé. Každý z nich může tuto jednostranně odvolat. Třetí formou je tzv. dědická smlouva, kterou je možné sepsat pouze ve formě notářského zápisu. Je to dvoustranný právní úkon, který nelze jednostranně odvolat. O každé závěti či dědické smlouvě sepsané či uložené u notáře musí notář informovat obecní úřad obce (města), ve které se pořizovatel narodil. Dědické řízení se zahajuje pouze na návrh dědice, takže odpadá vyřízení věci zastavením řízení pro nedostatek majetku. Je-li řízení zahájeno, je dotazem učiněným u úřadu obce, kde se zůstavitel narodil, zjišťováno, zda a kde zůstavitel zanechal závěť či dědickou smlouvu. Dědické řízení končí vydáním listiny o potvrzení nabytí dědictví, ve které jsou uvedeni dědici a určeny jejich dědické podíly.

Všichni hospitanti shledali tento program velmi přínosným. Byl to zajímavý způsob seznámení se s fungováním německého notariátu a též s notariáty států ostatních účastníků tohoto programu. Dle sdělení zástupců Nadace se tento program bude konat i v dalších letech, pokud to finanční zdroje umožní. Účast vřele doporučujeme!

Notářská svěřenská banka v Rakousku

JUDr. Irena Bischofová, Mgr. Kamila Mirafuentes*

Ve dnech 15.-17. září 2006 se v rakouském městečku Weitra, které leží nedaleko českých hranic, konalo již 11. setkání českých a rakouských notářů pod názvem Vltava-Dunaj, které zaštiťovala Notářská komora pro Vídeň, Dolní Rakousko a Burgundsko.

Na programu byla jako obvykle společná setkání notářů a výměna informací při několika společenských akcích, zejména však přednáška na hlavní téma letošního setkání „Notářská svěřenská banka - rakouská iniciativa“, kterou za účasti prezidenta Notářské komory ČR JUDr. Martina Foukala, viceprezidenta Notářské komory pro Vídeň, Dolní Rakousko a Burgundsko Dr. Wernera Schoderböcka a notářů z obou zemí přednesl ředitel a zároveň člen představenstva Notářské svěřenské banky pan Karl Grünberger.

Notářská svěřenská banka je z pohledu notářů a jejich činnosti velmi zajímavou institucí, která si za relativně krátkou dobu získala na rakouském peněžním trhu významné místo. Nelze přehlédnout i fakt, že tato instituce přispívá k vyšší právní jistotě klientů notářů, kteří notářům svěřují mnohdy nemalé finanční částky.

Rakouská Notářská svěřenská banka (Notartreuhandbank) vznikla zápisem do Obchodního rejstříku ve Vídni 4. dubna 1997. Vzniku banky předcházela snaha zvýšit jistotu a důvěru klientů v institut notářské úschovy, resp. svěření peněz notáři poté, co v 90. letech minulého století došlo v Rakousku ke zpronevěře svěřených peněz v oblasti mimo notářství a zároveň se projevil nedostatek v pojištění vkladů v souvislosti s ekonomickými problémy několika malých bank a konkurzem Grazer BHI-Bank v roce 1995. Tyto události velmi oslabily důvěru v institut svěření peněz a Rakouská notářská komora se snažila tuto nepříjemnou situaci řešit.

Prvním krokem bylo zavedení svěřenského rejstříku, který začal fungovat v únoru 1995. Tím se rakouskému notářství podařilo vytvořit obzvláště důvěryhodné opatření, oceňované spolky na ochranu spotřebitelů, institucemi z oblasti finanční, bankovní a pojišťovnictví a v neposlední řadě i širokou veřejností.

Bylo však jasné, že vedle jistoty a bezpečnosti zajišťované notářem hraje velkou roli také banka, které notář cizí finanční prostředky svěří až do okamžiku jejich výplaty (vydání) po splnění všech smluvních podmínek, a proto se aktivity Rakouské notářské komory ubíraly i tímto směrem, tedy do bankovního sektoru.

V podmínkách rakouského zákonodárství a bankovního nebylo možné získat neomezené pojištění vkladu svěřenských peněz, a proto se rakouští notáři odhodlali k založení vlastní banky - Notářské svěřenské banky, která by nabízela požadovaný standart. V roce 1996 začaly po intenzivních jednáních pozdějších společníků banky přípravné práce v oblasti právní, technické a organizační, které vedly k uskutečnění ambiciózního a v Evropě jedinečného projektu.

Společníky Notářské svěřenské banky jsou Rakouská notářská komora se 49 %, Raiffeisen Zentralbank Österreich AG s 26 % a Bank Austria Creditanstalt AG s 25 %. Přes zmíněné rozdělení obchodních podílů má Rakouská

notářská komora díky syndikátní smlouvě při rozhodování hlavní hlas.

Notářská svěřenská banka (dále jen „banka“) má obvyklou bankovní licenci pro všechny bankovní produkty, jako banka speciální však nabízí optimální jistotu zejména tím, že se věnuje výlučně správě svěřenských peněz a nenabízí žádné jiné služby notářům ani veřejnosti (tj. nevede soukromé účty notářů či veřejnosti, neposkytuje úvěry, apod.). Zdrojem příjmů této banky jsou úroky z vkladů a příjmy z investic na finančních trzích.

Dle nařízení Rakouské notářské komory musí veškeré svěřenské obchody nad 10 000 EUR v jednotlivých případech být notářem uzavřeny v součinnosti s Notářskou svěřenskou bankou. Zařízení elektronického zpracování dat Notářské svěřenské banky, jako banky plně elektronické, poskytuje nejnovější technický a bezpečnostní standart. Pro každou úschovu notář zřizuje samostatné konto. Notáři jsou s bankou ve 24 hodinovém online spojení, díky kterému si mohou kdykoliv obstarat velmi rychle a operativně informace o konkrétním účtu.

Banka tvoří se všemi notáři uzavřený elektronický systém, který podléhá velmi důkladné ochraně proti vstupu a nedovoleným zásahům neoprávněných osob do systému. Disponovat s prostředky na svěřenském účtu je oprávněn na základě zvláštního přístupového hesla pouze notář nebo jím pověřená osoba.

Elektronické zpracování dat zajišťuje, že se oprávněné osoby, tedy složitel i příjemce, dozví o každém pohybu na účtu, takže uzavření svěřenského obchodu a pohyby na účtu jsou pro všechny zúčastněné osoby transparentní.

Přesné podmínky týkající se kvality, statusu a povinností jakékoliv banky spravující svěřenské peníze stanovila Rakouská notářská komora svým nařízením s cílem poskytnout naprostou jistotu svěřenským finančním prostředkům. V současné době je Notářská svěřenská banka jedinou bankou v Rakousku, která technické a bezpečnostní standardy stanovené nařízením splňuje na nejvyšší úrovni.

Jak již bylo uvedeno výše, hlavní náplní činnosti banky je správa peněz svěřených notářům v rámci jejich činnosti. Bance se podařilo dosáhnout pojištění každého svěřenského vkladu až do výše 8 milionů EUR, neboť za Notářskou svěřenskou bankou stojí dvě z největších rakouských bank, a to Bank Austria AG a Raiffeisen Zentralbank Österreich AG, které za vklady ručí solidárně. Takto banka zvýšila pojistnou ochranu svěřenských peněz, která v roce 1995 činila pouze 4,36 milionů EUR.

Další zvláštností v případě Notářské svěřenské banky je zúčtování při uzavření konta v tom smyslu, že poplatky za zřízení a vedení konta nikdy nepřevyší dosažené úroky, a to ani v případech, kdy jsou svěřenské peníze na účtu velmi krátkou dobu, popř. se jedná o nižší částky, a to právě na rozdíl od jiných bank, kde by klienti v takových případech museli na uložení peněz „doplácet“. Heslem notářské svěřenské banky je tedy mimo jiné „kapitál zůstane kapitálem“.

Notářská svěřenská banka vybavila všechny rakouské notářské kanceláře svým počítačem, laserovou tiskárnou, modemem a scannerem a příslušným softwarovým

* JUDr. Irena Bischofová je notářskou kandidátkou a zástupkyní JUDr. Vlasty Audyové, notářky v Olomouci, Mgr. Kamila Mirafuentes je notářskou kandidátkou a zástupkyní JUDr. Miloše Vaigla, notáře v Novém Jičíně.

balíčkem k usnadnění práce. Vlastníkem elektronického vybavení je banka, která na své náklady zajišťuje i jejich údržbu a aktualizaci softwaru.

Nejdůležitější softwarové balíčky poskytované bankou notářům:

- správa svěrenských účtů,
- elektronické bankovníctví,
- přístup k elektronickému archivu listin,
- výpisy z účtu pro klienta notáře,
- elektronický podpis,
- bezpečnostní program,
- kancelářský program pro správu svěrenských účtů,
- produkty Microsoft Office 2003, a mnoho dalších.

Dále banka umožňuje internetové získávání údajů z obchodního rejstříku, katastru nemovitostí, právních a daňových databází. Využívání těchto služeb je pro notáře bezplatné.

Díky stíhlé organizační struktuře a velmi přísné správě nákladů dokázala Notářská svěrenská banka již tři roky po svém založení přes obsáhlé výdaje docílit zisku. Banka má pouze 2 členy představenstva, 16 zaměstnanců, 4 za-

městnance na stálé telefonní lince pro notáře (tzv. hotline) a denně zajišťuje kolem 350 převodů. Připojeno k bance je všech 478 notářů.

Notářská svěrenská banka začínala se základním kapitálem 5,11 milionů EUR. V roce 2003 byl základní kapitál banky zvýšen z vlastních zdrojů banky o částku ve výši 9,5 milionů EUR a k 31. 12. 2005 dosáhl základní kapitál banky částky 19,6 milionů EUR.

Notářská svěrenská banka se od svého založení v roce 1997 vyvíjí neustále vzestupně a doposud se podílela na asi 195 000 svěrenských obchodech. Koncem roku 2005 spravovala kolem 27 000 svěrenských kont.

Na závěr nezbyvá než dodat, že Notářská svěrenská banka v Rakousku významně přispěla k důvěryhodnosti a spolehlivosti institutu svěrenství finančních prostředků a ztělesňuje originální službu, kterou zatím najdeme pouze v Rakousku. Domníváme se, že obdobná instituce by v České republice byla určitě vítaná, ovšem, jak se zdá, právní ani finanční prostředí zatím není tak vyspělé, aby obdobný peněžní dům mohl u nás vzniknout a fungovat. Říkáme však „zatím“.

Soudní rozhodnutí

Způsobilost svědků allografní závěti povolávající k dědění právnickou osobu

Ustanoví-li zůstavitel v allografní závěti (§ 476b ObčZ) za svého dědice právnickou osobu, jsou nezpůsobilými svědky závěti fyzické osoby, které činí (mohou činit) za tuto právnickou osobu právní úkony, jakož i fyzické osoby, které jsou společníky, členy nebo zaměstnanci této právnické osoby, nebo které k ní mají jiný obdobný vztah, jestliže by důvodně pociťovaly újmu, kterou by utrpěla právnická osoba povoláná za zůstavitelova dědice, jako újmu vlastní.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 3. 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001

Z odůvodnění: V průběhu řízení o dědictví po A. T., zemřelé dne 25. 2. 1995, vedeného u okresního soudu pod sp. zn. 20 D 524/95, byly soudu předloženy jednak závěť ze dne 19. 2. 1992 a dodatek k této závěti ze dne 22. 7. 1993, kterou zůstavitelka odkázala „vnitřní zařízení a věci ve svém bytě“ žalobkyni (své neteři) a ostatní majetek žalované 1., popřípadě, kdyby žalovaná 1. nemohla dědit, žalované 2., jednak závěti ze dne 19. 7. 1984 a ze dne 18. 4. 1990, kterými zůstavitelka odkázala „veškerou svou pozůstalost“ žalobkyni. Vzhledem k tomu, že se v průběhu dědického řízení nepodařilo spor o dědické právo mezi účastníky smírně vyřešit, okresní soud usnesením ze dne 23. 10. 1997, č. j. 20 D 524/95-93, žalobkyni uložil, aby do 1 měsíce od právní moci usnesení podala žalobu na určení, že „závěť ze dne 19. 2. 1992 a doplněk k závěti ze dne 22. 7. 1993 jsou neplatné“.

Žalobkyně se žalobou podanou u okresního soudu dne 12. 12. 1997 domáhala, aby bylo určeno, že „závěť zůstavitelky A. T., zemřelé dne 25. 2. 95, ze dne 19. 2. 1992 a její

doplněk ze dne 22. 7. 1993 jsou neplatné“. Žalobu zdůvodnila zejména tím, že zůstavitelka neučinila závěť ve prospěch žalovaných svobodně a že při zkoumání platnosti závěti se nelze vyhnout „otázce historického vztahu svědků závěti“ k žalovaným.

Okresní soud rozsudkem ze dne 5. 11. 1999, č. j. 25 C 405/97-120, ve znění usnesení ze dne 4. 7. 2000, č. j. 25 C 405/97-152, žalobu zamítl a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit na náhradu nákladů řízení žalované 1. částku 9 375 Kč a žalované 2. částku 9 375 Kč, vše „na účet“ advokáta JUDr. L. M. Soud prvního stupně zjistil, že závěť ze dne 19. 2. 1992 a dodatek k této závěti ze dne 22. 7. 1993 jsou psány strojem a zůstavitelkou vlastnoručně podepsány, že u závěti ze dne 19. 2. 1992 jsou vlastnoručně podepsáni jako svědci závěti MUDr. O. K., JUDr. L. M. a V. A., kteří svými podpisy potvrzují, že zůstavitelka „takto skutečně vyjádřila svoji vůli“, a že u dodatku k závěti ze dne 22. 7. 1993 jsou vlastnoručně podepsáni jako svědci MUDr. O. K. a JUDr. L. M., kteří svými podpisy potvrzují, že zůstavitelka „takto skutečně vyjádřila svou vůli“. Z výsledků dokazování soud prvního stupně učinil závěr, že v závěti byli určitě a srozumitelně ustanoveni dědicové zůstavitelky a jednoznačně vymezen majetek, který má „tomu kterému dědici připadnout“, a že nebylo prokázáno, že by zůstavitelka závěť pořídila nesvobodně nebo že by závěť trpěla nedostatky vážnosti její vůle. Výsledky dokazování rovněž odůvodňují podle soudu prvního stupně závěr, že zůstavitelka nepořídila závěť v duševní poruše, který by ji k tomuto právnímu úkonu činila neschopnou, a že závěť není v rozporu se zákonem ani dobrými mravy. Závěť vyhovuje požadavkům ustanovení § 476 a § 476b ObčZ a svědci závěti jsou osobami způsobilými k právním úkonům a žádný z nich nebyl ustanoven dědicem. Podle názoru soudu prvního stupně je vyloučeno, aby některý ze svědků závěti byl osobou blízkou žalovaným. Podle ustanovení § 116 ObčZ totiž

mezi osobami blízkými musí být „rodinný nebo alespoň obdobný“ vztah; vztah osoby právnické a fyzické není vztahem osob blízkých, a to ani v případě, že závěti je dědicem ustanovena právnická osoba a svědkem závěti je osoba, která je statutárním orgánem této právnické osoby, popřípadě je jinak „s touto právnickou osobou spojena“. V posuzovaném případě navíc žádný ze svědků závěti nebyl v době jejího pořízení členem statutárních orgánů žalovaných. Protože závěť zůstavitelky učiněná ve prospěch žalovaných je platným právním úkonem, nemůže být žaloba důvodná.

K odvolání žalobkyně krajský soud rozsudkem ze dne 24. 11. 2000, č. j. 35 Co 427, 428/2000-167, ve znění usnesení ze dne 5. 12. 2000, č. j. 35 Co 427, 428/2000-172, rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobě vyhověl, a rozhodl, že žalované jsou povinny zaplatit žalobkyni společně a nerozdílně na náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně 14 325 Kč a na náhradě nákladů odvolacího řízení 3 725 Kč, vše k rukám advokáta JUDr. V. P. Odvolací soud se ztotožnil se soudem prvního stupně v tom, že sporná závěť je určitá a srozumitelná, že svým obsahem ani účelem neodporuje zákonu a ani jej neobchází a nepřičí se ani dobrým mravům a že žalobkyně neprokázala své tvrzení, že by zůstavitelka při pořízení závěti jednala nesvobodně v důsledku donucení ze strany žalovaných nebo že by zůstavitelka pořídila závěť v duševní poruše, která by ji činila nezpůsobilou k právním úkonům. Na rozdíl od soudu prvního stupně však odvolací soud dospěl k závěru, že svědci závěti, která má povahu tzv. allografní závěti ve smyslu ustanovení § 476b ObčZ, byli z úkonu ve smyslu ustanovení § 476f ObčZ vyloučeni, neboť šlo o osoby blízké žalovaným jako závěti povolaným dědicům. Podle názoru odvolacího soudu nelze „termín osoby blízké“ uvedený v ustanovení § 476f ObčZ „ztotožnit s definicí blízké osoby podle § 116 ObčZ“. Smyslem vyloučení osob blízkých závěti povolanému dědici z funkce svědka allografní závěti je požadavek, aby „svědek závěti nebyl blíže spjat s možnými dědici a aby tak byla limitována jeho zainteresovanost na dědění“, a tento požadavek „neutrality svědka“ nelze „vztahovat jen na případy, kdy závětním dědicem má být fyzická osoba“, neboť mezi právnickou osobou a fyzickými osobami, které „jsou zainteresovány na činnosti právnické osoby, mohou být blízké zájmové vazby“; pojem „osoby blízké užitý v ust. § 476f ObčZ je proto třeba vykládat širěji, než jak je definován v ust. § 116 ObčZ“. Za osoby, které jsou v blízkém vztahu k právnické osobě, je třeba podle odvolacího soudu „považovat osoby, které v rámci organizační struktury právnické osoby zajišťují její chod a významně se podílejí na její činnosti“. Vzhledem k tomu, že JUDr. L. M. a MUDr. O. K. jsou „členy“ žalované 1. od konce šedesátých let a že MUDr. O. K. je také členem statutárního orgánu žalované 1., jde o osoby blízké žalované 1. Tyto osoby proto nemohly působit jako svědci závěti zůstavitelky ze dne 19. 2. 1992 doplněné listinou ze dne 22. 7. 1993, a proto je tato závěť neplatná. Na tomto závěru nic nemění ani to, že v době pořízení závěti nebyla žalovaná 1. ještě registrována a neměla tedy „právní subjektivitu“, neboť „v tomto směru je podstatný vztah svědka vůči dědici v době účinku závěti, tedy ke dni smrti zůstavitele“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podaly žalované dovolání. Namítají, že při výkladu pojmu „osoby

blízké“ užitého v ustanovení § 476f ObčZ je třeba vycházet pouze z ustanovení § 116 ObčZ a že proto nelze – jak to činí odvolací soud – dovozovat, že by osobami blízkými závěti povolanému dědici mohly být jiné osoby, než které jsou uvedeny v tomto ustanovení. Pro posouzení, zda jsou si svědci závěti a závěti povolaný dědic osobami blízkými, není možné brát v úvahu stav v době smrti zůstavitele; tato zásada platí v otázce způsobilosti k dědění, pro závěr o blízkosti těchto osoby však musí být rozhodující okamžik sepsání závěti. Dovolatelky dále poukazují na to, že žalovaná 1. v době pořízení závěti „zákonně neexistovala“, že proto nemohla mít „osoby blízké“ a že ani MUDr. O. K. nemohl být členem jejího statutárního orgánu. Svědci závěti MUDr. O. K. a JUDr. L. M. nemohli být „aktivními členy“ žalované 1., neboť zákon č. 308/1991 Sb., podle něhož byla žalovaná 1. registrována, vůbec nezná pojem „členství“ (používá pouze pojem „hlásící se k ...“). Dovolatelky rovněž nesouhlasí se závěry odvolacího soudu o „požadavku neutrality svědků“, neboť zákon takový požadavek ve vztahu ke svědkům závěti nikde nevyslovuje, a uvedený požadavek by vedl k absurdním závěrům („aktivní katolík“ by nemohl být svědkem závěti, kdyby zůstavitel odkázal svůj majetek katolické církvi, „aktivní státní příslušník“ by nemohl být svědkem závěti, kdyby zůstavitel odkázal svůj majetek státu). Dovolatelky současně akcentují, že je právem zůstavitele, aby si zvolil osoby, které budou svědky jeho závěti, a že v posuzovaném případě si zůstavitelka zvolila za svědky závěti osoby, které dobře znala a které jí po léta poskytovaly „osobní služby“. Dovolatelky též odvolacímu soudu vytýkají, že výhrady proti vztahu svědků závěti MUDr. O. K. a JUDr. L. M. směřují vůči žalované 1. a že žalobě vyhověl i vůči žalované 2., ačkoliv vůči této dědičce žádné důvody neplatnosti závěti neshledal. Žalované navrhuji, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a aby „potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně“.

Žalobkyně navrhla, aby dovolací soud dovolání žalovaných zamítl. Uvedla, že svědci závěti MUDr. O. K., JUDr. L. M. a V. A. jsou z takového úkonu podle ustanovení § 476e a § 476f ObčZ vyloučeni, neboť všichni „jsou organizovanými členy žalované 1., a to ještě od dob ilegálního působení této náboženské obce“. Závěť ve prospěch žalované 1. je navíc neplatná i proto, že žalovaná 1. nebyla v době pořízení závěti registrovanou náboženskou společností. Ohledně žalované 2. je třeba podle názoru žalobkyně věnovat pozornost tomu, že sloužila jako tzv. právní nástroj členům ilegální Náboženské společnosti S. J. a že tedy byla „právně konstituována za účelem obcházení tehdy platného zákona“; svědci závěti jsou proto „personálně svázáni“ se žalovanou 2. a závěť je neplatným právním úkonem i v té části, v níž odkazuje majetek zůstavitelky této žalované.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a OSŘ) věc projednal podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 (srov. Část dvanactou, Hlavu I, bod 17. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 OSŘ a že proti tomuto rozsudku je podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) OSŘ dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek bez nařízení jed-

nání (§ 243a odst. 1 věta první OSŘ) a dospěl k závěru, že dovolání je zčásti opodstatněné.

Z hlediska skutkového stavu bylo v projednávané věci zjištěno (správnost skutkových zjištění dovolatelky v tomto směru nezpochybňují), že zůstavitelka A. T. pořídila dne 19. 2. 1992 allografní závěť, kterou odkázala „vnitřní zařízení a věci ve svém bytě“ žalobkyni (svě neteři) a ostatní svůj majetek „Náboženské společnosti S. J. v ČSFR“, popřípadě, kdyby žalovaná 1. nemohla dědit, žalované 2.; jako svědci působili při pořízení závěti MUDr. O. K., JUDr. L. M. a V.A., kteří se na závěť podepsali. Allografní listinou ze dne 22. 7. 1993 zůstavitelka doplnila a upravila svou závěť ze dne 19. 2. 1992 v bodě 2. (tj. v pořízení o svém majetku, který neodkázala žalobkyni) tak, že – vzhledem k rozdělení České a Slovenské Federativní Republiky – ustanovuje jako dědice Náboženskou společnost S. J. se sídlem v České republice, a současně v ní uvedla, že „ustanovení o případném náhradním dědici se nemění“; jako svědci při doplnění a upřesnění závěti působili MUDr. O. K. a JUDr. L. M., kteří se na listinu podepsali.

Podle ustanovení § 476b ObčZ závěť, kterou nenapsal zůstavitel vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně prohlásit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědci se musí na závěť podepsat.

Podle ustanovení § 476e ObčZ svědky mohou být pouze osoby, které jsou způsobilé k právním úkonům. Svědky nemohou být osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí, a osoby, které mají podle závěti dědit.

Podle ustanovení § 476f ObčZ závěti povolaný, ani zákonný dědic a osoby jim blízké nemohou při pořizování závěti působit jako úřední osoby, svědci, pisatelé, tlumočníci nebo předčitatelé.

U allografní závěti zákon požaduje (pod sankcí neplatnosti právního úkonu), aby zůstavitel před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevil, že listina obsahuje jeho poslední vůli, a aby se svědci na závěť podepsali, z toho důvodu, aby osoby, které zůstavitel povolal za svědky své závěti, potvrdily (vzhledem k tomu, že listinu nenapsal vlastní rukou a jen ji vlastnoručně podepsal), že jde o jeho pravou závěť, v případě, objeví-li se po smrti zůstavitele pochybnosti, zda jde skutečně o jeho poslední vůli. Závěti povolaným dědicům, osobám, kterým svědčí dědicové právo po zůstaviteli ze zákona (zákonným dědicům), a osobám jim blízkým zákon nepřiznává způsobilost být svědky závěti proto, že u těchto osob nelze – s ohledem na jejich vztah k zůstavitelově majetku nebo k těm, kterým tento majetek má jako zůstavitelovým dědicům připadnout – předpokládat, že by své svědectví o zůstavitelově poslední vůli poskytli vždy pravdivě nebo že by jejich svědectví o zůstavitelově poslední vůli muselo být vždy a každým pokládáno za věrohodné.

V projednávané věci bylo – jak vyplývá z obsahu spisu – mezi účastníky řízení sporné, zda MUDr. O. K. a JUDr. L. M. byli způsobilými svědky závěti zůstavitelky v té části, v níž část svého majetku odkázala žalované 1. nebo, pro případ, kdyby žalovaná 1. nemohla dědit, žalované 2., které jsou právníckými osobami.

Zůstavitel může v závěti ustanovit svým dědicem fyzickou osobu, právníckou osobu nebo stát (stát je v tomto případě právníckou osobou – srov. § 21 ObčZ).

Povolá-li zůstavitel závěti za svého dědice fyzickou osobu, je nepochybné, že ustanovený dědic a ani osoby jemu blízké nejsou způsobilými svědky závěti. Osoby blízké závětnímu dědici, který je fyzickou osobou, vymezuje ustanovení § 116 ObčZ; jsou jimi jeho příbuzní v řadě přímé, sourozenci, manžel, jakož i jiné osoby, které jsou k závětnímu dědici v poměru rodinném nebo obdobném, jestliže by újmu, kterou by utrpěl závětní dědic nebo taková osoba, druhý z nich důvodně pocítoval jako újmu vlastní.

Právnícké osoby jsou subjekty, které byly vytvořeny lidmi (fyzickými osobami) a kterým zákon přiznává postavení právníckých osob. Pro právníckou osobu je mimo jiné charakteristické, že svou vůli nevytváří sama o sobě, ale jen prostřednictvím fyzických osob, a to těch, které jsou k tomu podle práva povolány. Jen prostřednictvím fyzických osob právnícká osoba také projevuje svoji vůli navenek (zejména činí právní úkony); právní úkony právnícké osoby ve všech věcech činí ti, kdo jsou jejím statutárním orgánem, a právní úkony mohou činit za právníckou osobu i jiní její zaměstnanci nebo členové, stanoví-li to její vnitřní předpisy nebo to je vzhledem k jejich pracovnímu zařazení obvyklé (srov. § 20 ObčZ).

Občanský zákoník v ustanoveních § 476e a 476f a ani v jiných ustanoveních výslovně neuvádí, kdo je nezpůsobilým svědkem závěti v případě, má-li podle závěti dědit právnícká osoba. Právnícká osoba sama o sobě – jak je to dáno její povahou – svědkem závěti být nemůže. Otázku nezpůsobilých svědků závěti je proto třeba v tomto případě řešit pomocí analogie (§ 853 ObčZ).

Je nepochybné, že mezi právníckou osobou a fyzickými osobami vznikají vztahy, a to nejen vztahy právní, a že újmu, kterou by utrpěla právnícká osoba, mohou určitě (některé) fyzické osoby důvodně pocítovat jako újmu vlastní. Utváří-li právnícká osoba svoji vůli a projevuje-li svoji vůli navenek – jak uvedeno výše – jen prostřednictvím fyzických osob, vznikají vztahy rovněž mezi právníckou osobou a těmito fyzickými osobami; fyzické osoby, které jsou povolány vytvářet vůli právnícké osoby a které projevují její vůli navenek, mají zřejmě vždy blízké zájmové vazby a vztahy k této (svě) právnícké osobě.

Přihlédne-li se k účelu, z jakého vystupují při allografní závěti svědci závěti, je třeba podle názoru dovolacího soudu za analogického užití ustanovení § 476e věty druhé a § 476f ObčZ dovést, že v případě, je-li allografní závěti povolána za zůstavitelova dědice právnícká osoba, jsou nezpůsobilými svědky závěti fyzické osoby, které činí (mohou činit) za tuto právníckou osobu právní úkony. V této situaci není totiž dobře možné u uvedených fyzických osob rozlišit, do jaké míry jejich jednání ovlivňuje (může ovlivnit) jejich vztah k právnícké osobě a jejich zájem na poměrech právnícké osoby, a nelze proto u nich ani předpokládat, že by své svědectví o zůstavitelově poslední vůli poskytli vždy pravdivě nebo že by jejich svědectví o zůstavitelově poslední vůli muselo být vždy a každým pokládáno za věrohodné.

Vedle fyzických osob, které činí (mohou činit) za právníckou osobu právní úkony, mají – jak uvedeno již výše – vztahy k právnícké osobě a zájem na jejich poměrech další fyzické osoby. Z hlediska jejich vystupování v právních vztazích však nemůže být významný jejich jakýkoliv vztah k právnícké osobě. Tak jako ve vztazích mezi fyzickými osobami není z hlediska ustanovení § 116 ObčZ

podstatná jakákoliv jejich vzájemná vazba, ale jen vztah určité kvality, založený na poměru rodinném nebo na poměru obdobném poměru rodinnému, musí i vztah této další fyzické osoby k právnické osobě – má-li mít v právu význam – vykazovat určité vlastnosti. Tak je tomu zejména v případě, je-li fyzická osoba společníkem, členem nebo zaměstnancem právnické osoby nebo má-li k právnické osobě jiný obdobný vztah, a současně se jí poměry právnické osoby podstatným způsobem dotýkají. Za analogického užití ustanovení § 116 ObčZ proto dovolací soud dovodil, že za osobu blízkou právnické osoby je třeba považovat fyzickou osobu, která je společníkem, členem nebo zaměstnancem právnické osoby nebo která má k právnické osobě jiný obdobný vztah, jestliže by důvodně pocítovala újmu, kterou by utrpěla právnická osoba, jako újmu vlastní.

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší soud ČR k závěru, že v případě, je-li allografní závěti povolána za zůstavitelova dědice právnická osoba, jsou nezpůsobilými svědky závěti fyzické osoby, které činí (mohou činit) za tuto právnickou osobu právní úkony, jakož i fyzické osoby, které jsou společníky, členy nebo zaměstnanci této právnické osoby nebo které k ní mají jiný obdobný vztah, jestliže by důvodně pocítovaly újmu, kterou by utrpěla právnická osoba povolána za zůstavitelova dědice, jako újmu vlastní.

Pro posuzovanou věc z uvedeného právního názoru mimo jiné vyplývá, že nezpůsobilým svědkem allografní závěti, podle které má dědit církev nebo náboženská společnost, není bez dalšího věřící, který vyznává náboženskou víru této církve nebo náboženské společnosti. Církvi nebo náboženskou společností se rozumí dobrovolné sdružení osob stejné náboženské víry v organizaci s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy a obřady (srov. § 4 odst. 1 zákona č. 308/1991 Sb., o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností). Z hlediska způsobilosti být svědkem allografní závěti, podle které má dědit církev nebo náboženská společnost, může mít okolnost, že svědkem je věřící, vyznávající náboženskou víru této církve nebo náboženské společnosti, význam jen tehdy, jestliže věřící tuto církev nebo náboženskou společnost založil nebo do ní vstoupil a podílí se na jejím životě, a současně, jestliže by důvodně pocítoval újmu, kterou by utrpěla tato církev nebo náboženská společnost, jako újmu vlastní.

Podle ustálené judikatury soudů je třeba posuzovat platnost právního úkonu k okamžiku a se zřetelem na okolnosti, kdy byl učiněn. Uvedené platí i v případě, zkoumá-li soud platnost allografní závěti z hlediska způsobilosti svědků této závěti; okolnost, že právní účinky závěti nastávají až dnem smrti zůstavitele, je přitom nerozhodná.

V projednávané věci dovolací soud dospěl k závěru, že MUDr. O. K. a JUDr. L. M. byli nezpůsobilými svědky allografní závěti zůstavitelky ze dne 19. 2. 1992 a jejího dodatku ze dne 22. 7. 1993, neboť oba jsou „členy“ žalované 1. od konce šedesátých let a MUDr. O. K. je také členem statutárního orgánu žalované 1. a jde tedy o osoby blízké závěti povolánému dědici, a že „v tomto směru je podstatný vztah svědka vůči dědici v době účinku závěti, tedy ke dni smrti zůstavitele“. Z výše uvedeného vyplývá, že rozsudek dovolacího soudu, který je na uvedeném závěru založen, spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Dovolatelkám je třeba přisvědčit v tom, že dovolací soud, ačkoliv dovodil nezpůsobilost svědků MUDr. O. K. a JUDr. L. M. jen ve vztahu k dědění žalovanou 1., žalobě na určení neplatnosti závěti vyhověl též ve vztahu k žalované 2. Z odůvodnění napadeného rozsudku za této situace nelze dovodit, proč dovolací soud považoval závěť zůstavitelky ze dne 19. 2. 1992 a její doplněk ze dne 22. 7. 1993 za neplatné rovněž v té části, v níž byla povolána za její dědičku (jako náhradní dědic) žalovaná 2.; správnost rozsudku dovolacího soudu v tomto směru nebylo možné pro nedostatek důvodů přezkoumat.

Z uvedeného vyplývá, že rozsudek dovolacího soudu není správný; Nejvyšší soud České republiky jej proto zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 1 část věty za středníkem, § 243b odst. 2 věta první OSŘ).

V dalším řízení dovolací soud nepřehlédne, že žalobkyně se žalobou domáhá určení, že „závěť zůstavitelky A. T., zemřelé dne 25. 2. 1995 ze dne 19. 2. 1992 a její doplněk ze dne 22. 7. 1993 jsou neplatné“. I když žalobu podala v souladu s tím, jak na ni byla odkázána usnesením okresního soudu ze dne 23. 10. 1997, č. j. 20 D 524/95-93, je třeba vzít v úvahu, že ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ umožňuje soudu v dědickém řízení odkázat, závisí-li rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, jen tak, aby žalobou uplatnil své dědické právo (a nikoliv onu spornou skutečnost). Tomuto požadavku pak odpovídá (v posuzovaném případě) žalobní petit na určení, že žalobkyně je z titulu závěti ze dne 19. 7. 1984 a ze dne 18. 4. 1990 výlučnou dědičkou po zůstavitelce A. T., zemřelé dne 25. 2. 1995. Otázka, zda závěť ze dne 19. 2. 1992 a dodatek k ní ze dne 22. 7. 1993 jsou platnými právními úkony, má pro takovéto určení jen povahu otázky předběžné. Na rozdíl od dřívější právní úpravy obsažené v zákoně č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, (srov. § 18 tohoto zákona) podle nyní platné právní úpravy řízení o dědictví není způsobilým předmětem sporného řízení jen určení sporné skutečnosti, byť by byla významná pro posouzení dědického práva.

Právní názor vyslovený v tomto rozsudku je závazný; v novém rozhodnutí o věci rozhodne soud nejen o náhradě nákladů nového řízení a dovolacího řízení, ale znovu i o nákladech původního řízení (§ 243d odst. 1 věta druhá a třetí OSŘ).

Spor mezi dědici o výklad obsahu závěti zůstavitele

Je-li mezi dědici spor o výklad obsahu právního úkonu závěti zůstavitele (srov. § 35 odst. 2 ObčZ), vycházející z rozdílných tvrzení o okolnostech rozhodných pro posouzení dědického práva, postupuje soud způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2004, sp. zn. 30 Cdo 2428/2003

Z odůvodnění: Okresní soud usnesením ze dne 14. 3. 2000, č. j. D 509/2000-3, zahájil řízení o dědictví po J. L.,

zemřelém 12. 2. 2000 (dále též jen „zůstavitel“). Provedením úkonů v řízení o dědictví pověřil podle ustanovení § 38 OSŘ notářku JUDr. J. F.

Usnesením ze dne 15. 5. 2002, č. j. D 509/2000-137, okresní soud rozhodl, že „závět zůstavitele ze dne 20. dubna 1991 není neplatná pro nesrozumitelnost a v řízení bude jednáno jako s účastníky řízení s matkou zůstavitele A. L., sestrou zůstavitele PhDr. J. Z., bratrem zůstavitele Ing. J. L., synem zůstavitele B. L., synem zůstavitele C. L.“.

K odvolání B. L. a C. L. krajský soud usnesením ze dne 30. 5. 2003, č. j. 24 Co 144/2003-191, usnesení soudu prvního stupně změnil „jen v tom, že v řízení bude jednáno s PhDr. J. Z. a Ing. J. L. jen jako s procesními nástupci zemřelé závětní dědičky – matky zůstavitele A. L., se syny zůstavitele B. L. a C. L. bude jednáno jako s dědici a zároveň právními nástupci A. L., s A. L. vzhledem k jejímu úmrtí jednáno nebude“ a dále rozhodl, že „jinak se napadené usnesení potvrzuje“. Vycházel ze závěru, že ze závěti pořízené zůstavitelem dne 20. 4. 1991 je „zcela zřejmé, že zůstavitel povolal závěti za své dědice v první řadě své rodiče a náhradními dědici (pro případ úmrtí rodičů) ustanovil své sourozence“; „ve vztahu ke grafickému členění závěti do odstavců (v prvním odstavci rodiče, až ve druhém sourozenci) a se zřetelem na zřejmý úmysl zůstavitele (v první řadě dědí rodiče, až ve druhém sourozenci) dědí rodiče společně celé dědictví (tzn. že v případě úmrtí jednoho z nich dědí druhý z rodičů, v tomto případě matka, celé dědictví) a pouze tehdy, kdyby zůstavitel nepřežil ani jeden z rodičů, uplatní se náhradní dědění sourozenců“; „pokud v závěti zůstavitel uvedl, že jeho děti obdrží pouze dědické podíly plynoucí ze zákona, pak ze souvislosti s jeho jasně formulovanou vůlí v předcházejícím textu závěti vyplývá jediný výklad: zůstavitel si byl vědom toho, že děti mají podle zákona nárok na určité podíly, i když je zde závět ve prospěch někoho jiného; pro tento případ (možná v obavě, aby závět nebyla neplatná) připojil v závěru závěti ustanovení o tom, že jeho děti obdrží pouze dědické podíly plynoucí ze zákona, za které lze považovat pouze neopomenutelné podíly podle § 479 ObčZ“.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podali PhDr. J. Z. a Ing. J. L. dovolání. Přípustnost dovolání dovozují z ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) OSŘ. Vytýkají odvolacímu soudu „chybný výklad zůstavitelovy závěti“, který „je zcela nahodilý a neodpovídá skutečné vůli zůstavitele“. Podle dovolatelů je proto třeba „zkoumat rodinné zázemí zůstavitele“, vyslechnout přátele zůstavitele a vůli zůstavitele „útržkovitě složit“ i z korespondence, kterou vedl s rodiči a sourozenci.

Vzhledem k tomu, že pro postup soudů prvního i druhého stupně v řízení o dědictví je určující okamžik smrti zůstavitele (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 12. a 15. zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, dále jen „zákon č. 30/2000 Sb.“) a zůstavitel J. L. zemřel dne 12. 2. 2000, tedy před 31. 12. 2000, je třeba dovolání v posuzovaném případě i v současné době projednat a rozhodnout (srov. Část dvanáctou, Hlavu I, bod 17. zákona č. 30/2000 Sb.) podle „dosavadních právních předpisů“, tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 (dále jen „OSŘ“).

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a OSŘ) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému

usnesení odvolacího soudu bylo podáno ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 OSŘ a že jde o usnesení, proti kterému je dovolání přípustné podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) OSŘ, přezkoumal napadené usnesení bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první OSŘ) a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

V posuzovaném případě – jak vyplývá z obsahu spisu – vznikl v průběhu řízení mezi účastníky spor o dědické právo (mezi účastníky je sporný výklad obsahu závěti pořízené zůstavitelem vlastnoručně dne 20. 4. 1991). Soud prvního stupně i odvolací soud za těchto okolností – jak vyplývá z obsahu jejich rozhodnutí – přistoupily k vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ. Tento postup nebyl správný.

Podle ustanovení § 175b věty první OSŘ účastníky řízení jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici, a není-li takových osob, stát.

Účastníky řízení o dědictví jsou navrhovatel a ti, které zákon za účastníky označuje (§ 94 odst. 2 OSŘ). Zákon účastníky řízení o dědictví označuje v ustanovení § 175b OSŘ Účastenství v dědickém řízení v tomto případě odráží hmotné dědické právo a směřuje k tomu, aby byla zjištěna osoba, která skutečně vstoupí do práv a povinností zůstavitele, popřípadě aby bylo zjištěno, že zůstavitel nemá dědice, který by nabyl dědictví, a že proto dědictví musí ve smyslu § 462 ObčZ připadnout státu.

Podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ, jestliže někdo před potvrzením nabytí dědictví tvrdí, že je dědicem a popírá právo jiného dědice, který dědictví neodmítl, vyšetří soud podmínky dědického práva obou a jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. Podle ustanovení § 175k odst. 2 věty první OSŘ, závisí-li však rozhodnutí o dědickém právu na zjištění sporných skutečností, odkáže soud usnesením po marném pokusu o smír toho z dědiců, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou.

Z ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ vyplývá, že soud po vyšetření podmínek dědického práva jedná dále s tím, u koho má za to, že je dědicem. Usnesením vydaným podle tohoto ustanovení může být rozhodnuto – jak vyplývá z jeho znění – pouze o tom, s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) bude nadále jednáno jako s osobou, o níž lze mít důvodně za to, že je dědicem, a, je-li to potřebné, jaký je dědický titul této osoby (při pozitivním vymezení), popřípadě s kým (tj. s kterým z dosavadních účastníků řízení, mezi nimiž je spor o dědické právo) nadále nebude jednáno, neboť lze mít důvodně za to, že není dědicem (při negativním vymezení). Tímto usnesením se totiž řeší (vyšetřují) podmínky dědického práva pro účely průběhu řízení a má význam jen pro vymezení účastníků řízení o dědictví; na jeho základě soud v dědickém řízení považuje za účastníka řízení ve smyslu ustanovení § 175b věty první OSŘ tu osobu, o níž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ní bude dále jednáno, popřípadě přestane považovat za účastníka řízení toho, o němž bylo pravomocně rozhodnuto, že s ním nadále nebude jednáno.

Vydání usnesení podle ustanovení § 175k odst. 1 OSŘ je na místě tehdy, jsou-li skutková tvrzení účastníků o rozhodných okolnostech shodná a závisí-li rozhodnutí o dědickém právu pouze na právním posouzení věci. Není-li tomu tak, má soud (soudní komisař) vzhledem k tomu, že v „nesporném“ dědickém řízení nemá z procesního

hlediska možnost objasňovat sporné skutečnosti, postupovat způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ. Toto ustanovení soudu (soudnímu komisaři) ukládá, aby se pokusil uvedený spor o dědické právo vyřešit dohodou, tj. aby vyvinul úsilí směřující k tomu, že se rozhodné skutečnosti mezi účastníky uplatňujícími rozporná dědická práva „stanou nespornými“. Nepodaří-li se soudu (soudnímu komisaři) uvedený spor vyřešit dohodou a skutečnosti rozhodné pro posouzení dědického práva zůstanou i po pokusu o odstranění sporu mezi účastníky sporné, vydá soud usnesení, kterým odkáže toho z účastníků, jehož dědické právo se jeví jako méně pravděpodobné, aby své právo uplatnil žalobou.

Vzhledem k tomu, že v posuzovaném případě je mezi účastníky – jak výše uvedeno – spor o výklad obsahu právního úkonu závěti (srov. § 35 odst. 2 ObčZ), tedy spor o skutkové okolnosti rozhodné pro posouzení dědického práva, je na místě, aby soud postupoval způsobem stanoveným v ustanovení § 175k odst. 2 OSŘ.

Protože – jak z výše uvedeného vyplývá – napadené usnesení odvolacího soudu není správné, Nejvyšší soud České republiky je ve smyslu ustanovení § 243b odst. 1 části věty za středníkem OSŘ zrušil. Vzhledem k tomu, že důvod, pro který bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí i na usnesení soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky i toto rozhodnutí a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2 věta druhá OSŘ).

Odstoupení od smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti

Odstoupením od smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti zaniká právní titul, na jehož základě nabyt účastník smlouvy vlastnické právo, a obnovuje se původní stav i v případě, že nabyvatel, dříve než došlo k odstoupení od smlouvy, nemovitost převedl na další osobu.

Stanovisko občanskoprávního kolegia a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 4. 2006, sp. zn. Cpjn 201/2005

Z odůvodnění: Výklad ustanovení § 48 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, při řešení otázky, „zda se obnovuje vlastnické právo původního převodce, který od smlouvy o převodu vlastnictví odstoupil, i v případě, že jeho právní nástupce před odstoupením od smlouvy nemovitost platně převedl na další osobu“, není ani v praxi jednotlivých senátů Nejvyššího soudu České republiky jednotný (srov. například rozsudky Nejvyššího soudu České republiky ze dne 17. listopadu 1999, sp. zn. 22 Cdo 1186/98, a ze dne 26. června 2003, sp. zn. 30 Cdo 2013/2002).

Odstoupením od smlouvy se smlouva od počátku ruší, není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak (§ 48 odst. 2 ObčZ).

Odstoupení od smlouvy je jednostranný adresovaný právní úkon, pro který není zákonem stanovena žádná forma. Odstoupením od smlouvy je smlouva zrušena s účinky „od počátku“ (ex tunc srov. § 48 odst. 2 ObčZ); v právních vztazích účastníků smlouvy nastává stejný právní stav, jako kdyby ke smlouvě vůbec nedošlo. Zru-

šení smlouvy s účinky „od počátku“ znamená nejen to, že smlouva ztrácí své právní účinky a že neposkytuje základ pro právní vztahy účastníků; mezi účastníky smlouvy se zrušení smlouvy „od počátku“ projevuje zejména tím, že se „od počátku“ obnovují jejich práva a povinnosti v té podobě, v jaké je měli k předmětu smlouvy před uzavřením smlouvy (tedy že se obnovuje „původní stav“), a to bez zřetele k tomu, zda smlouva měla mít právní následky jen v podobě obligačních účinků, nebo zda měla mít také věcněprávní účinky (nabytí vlastnického nebo jiného věcného práva). Bylo-li na základě takto zrušené smlouvy plněno, jde o bezdůvodné obohacení získané plněním z právního důvodu, který odpadl (srov. § 451 odst. 2 ObčZ), a každý z účastníků zrušené smlouvy je povinen vrátit druhému vše, co podle ní dostal (srov. § 457 ObčZ).

Uvedené platí i v případě, že odstoupením byla zrušena s účinky „od počátku“ smlouva o převodu vlastnictví k nemovitosti, podle které bylo vloženo vlastnické právo do katastru nemovitostí.

Při smluvním převodu vlastnického práva k nemovitosti je právním důvodem nabytí vlastnictví (iustus titulus) smlouva a právním způsobem nabytí vlastnictví (modus acquirendi) vklad vlastnického práva podle této smlouvy do katastru nemovitostí (srov. § 133 odst. 2 ObčZ, § 2 odst. 2 zákona č. 265/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů).

Zrušením smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti „od počátku“ totiž, s účinky „od počátku“, zaniká právní titul, na základě kterého nabyvatel nabyt vlastnické právo k nemovitosti; mezi účastníky smlouvy je po zrušení smlouvy takový právní stav, jaký byl před uzavřením smlouvy, a to nejen z hlediska obligačních účinků smlouvy, ale i účinků věcněprávních. To se projevuje zejména tím, že převodce je nadále vlastníkem nemovitosti a že – bez zřetele k uzavřené smlouvě – vlastně nikdy nepřestal být vlastníkem smlouvou převáděných nemovitostí. Na tomto závěru nic nemění ani to, že podle předmětné smlouvy (později zrušené) bylo pro nabyvatele vloženo do katastru nemovitostí vlastnické právo. Byla-li zrušena smlouva s účinky „od počátku“ a nastává-li proto stejný právní stav, jako kdyby ke smlouvě vůbec nedošlo, i z hlediska věcněprávních účinků smlouvy ztrácí vlastnické právo vložené do katastru nemovitostí svůj právní podklad. Protože nabyvatel není vlastníkem nemovitosti a protože – z důvodu zrušení smlouvy s účinky „od počátku“ – se jim vlastně ani nikdy nestal, byly zrušením smlouvy „od počátku“ odklizeny účinky vkladu vlastnického práva, provedeného na základě takové smlouvy. Není-li tu právní titul, na základě kterého nabyvatel nabyt vlastnické právo k nemovitosti, nemůže mít vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí, provedený na jeho základě, jakékoliv právní účinky pro právní poměry účastníků zrušené smlouvy – zaniklého právního titulu. Zápis do katastru nemovitostí reagující na takovou skutečnost, vzhledem k tomu, že k obnovení vlastnického práva převodce dochází ze zákona, nemá konstitutivní účinky a neprovádí se vkladem, resp. výmazem vkladu, ale má pouze deklaratorní účinky a provádí se záznamem (srov. § 7 odst. 1 zákona č. 265/1992 Sb.).

Popsaný závěr platí rovněž v případě, že nabyvatel, dříve než došlo k odstoupení od smlouvy, nemovitost převedl na další osobu.

Zrušením smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti s účinky „od počátku“ nastává situace – jak bylo již výše uvedeno – jako kdyby nabyvatel nikdy nebyl vlastníkem převáděné nemovitosti. Za této situace proto žádná další osoba nemohla od nabyvatele nabýt vlastnické právo k předmětné nemovitosti, neboť nabyvatel nemohl převést právo, které sám neměl. Okolnost, zda ona „další osoba“ byla při uzavírání smlouvy v dobré víře, že nemovitost nabývá od vlastníka, je zde nerozhodná. Dobrá víra v tomto směru má totiž právní význam jen tehdy, stanoví-li to zákon (srov. například § 486 ObčZ), a tak tomu v daném případě není.

Odpověď na řešenou právní otázku je rovněž v souladu s čl. 11 Listiny základních práv a svobod, zaručujícím každému právo vlastnit majetek a právo na ochranu jeho vlastnictví. Ve výše popsáných vztazích osob, označovaných zde jako „převodce“, „nabyvatel“ a „další osoba“, je totiž na místě přednostně přiznat právo na ochranu „převodci“, neboť jeho vlastnické právo k předmětu všech uvedených vztahů stojí na počátku a je nepřípustné, aby bylo v důsledku těchto vztahů popřeno. Zvláště zřetelně vyvstává oprávněnost tohoto závěru v případech – patrně nejčastějších – kdy prodávající, za splnění zákonem stanovených podmínek, odstoupí od kupní smlouvy o převodu vlastnictví k nemovitosti proto, že kupující řádně a včas nezaplatil kupní cenu (srov. § 517 odst. 1 ObčZ).

Výklad ustanovení § 48 odst. 2 ObčZ zaujatý tímto stanoviskem je shodný s výkladem tohoto ustanovení obsaženým ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 28. června 2000, sp. zn. Cpjn 38/98, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 44, ročník 2000.

ném účtu, – osoby oprávněné k nakládání s prostředky na běžném účtu, – osoby uvedené ve smlouvě, – osoby uvedené v podpisových vzorech, – roční úročení, – oznámení o stavu a pohybech na běžném účtu, – výše úplaty, – ujednání pro případ smrti majitele běžného účtu, – další styk; zánik závazkového vztahu vzniklého ze smlouvy o běžném účtu: obecné důvody, výpověď smlouvy majitelem běžného účtu, výpověď smlouvy bankou)

Kavan, P. K právnímu postavení ručitele v případě konkursu dlužníka (prolog – nová teze (?); (staro)nová teze a její první kritika: hlavní argument teze, kritika argumentu v nejobecnější rovině; antiteze: krátce k ekonomické podstatě ručení, autonomie ručitelova závazku splnit dluh, vlastní antiteze; další argumentační podpora antiteze: ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání, názory literatury a soudní praxe, historické reminiscence..., ... a budoucnost; epilog)

Soudní rozhledy

2006, č. 8

Nejvyšší soud České republiky Povaha majetkového podílu osoby, která se stala (zůstala) členem transformovaného družstva

„zákon č. 42/1992 Sb.

§ 223 odst. 4 OchZ

O tom, jakým režimem se bude řídit majetkový podíl člena družstva po transformaci, rozhodovaly stanovy družstva. Na nich záleželo, zda a v jakém rozsahu se stal majetkový podíl základním či dalším členským vkladem či další majetkovou účastí.

Rozsudek ze dne 1. 12. 2004, sp. zn. 29 Odo 189/2004“

Právní zpravodaj

2006, č. 8

Čech, P. Revize právní úpravy kolektivního investování „Dne 26. 5. 2006 nabyla účinnost dlouho očekávaná ‚technická‘ novela zákona o kolektivním investování (ZKI). Jak se stalo zvykem u novelizací nesoucích podobné označení, zdaleka nepřinesla jen ‚technické‘ změny. Mnohé zásahy mají koncepční ráz. Ohledně jejich potřeby panovala mezi odbornou veřejností shoda. Výsledek je přesto zklamáním. Úroveň novely nemohla nepoznamenat problematická legislativní koordinace závěrečné fáze jejího přijímání. Důsledky neblaze dolehnou také na právní praxi.“ *(společná správa aktiv jen ve formách kolektivního investování, nová koncepce úpravy speciálních fondů, nemovitostní fondy a nemovitostní společnosti, investiční fondy a jejich zakládání, volný pohyb produktů kolektivního investování)*

Marek, K. K promlčení práva v obchodněprávních vztazích

„V podnikové praxi se mj. diskutuje o otázkách promlčení práva v obchodněprávních vztazích, bylo-li právo pravomocně přiznáno v soudním nebo rozhodčím řízení.“

2006, č. 9

Čech, P. Evropská družstevní společnost rozšířila katalog forem podnikání

Stojí za pozornost

Právní rozhledy

2006, č. 15

Ryšánek, Z. Převod práva při výkonu rozhodnutí a exekuci (změna oprávněného, veřejné a soukromé listiny; historie, nejčastější převod práva oprávněného, judikatura Nejvyššího soudu)

2006, č. 16

Grulich, T. Několik poznámek k otázce vyvlastnění zastavené nemovitosti (vliv vyvlastnění na zástavní právo a zajištěnou pohledávku, poskytnutí naturální náhrady a zástavní právo, důsledky vyvlastnění pro zástavce, zrušení vyvlastnění a jeho dopady na zástavního dlužníka)

2006, č. 17

Liška, P. K některým otázkám smlouvy o běžném účtu podle obchodního zákoníku (vymezení pojmu běžný účet; základní právní vymezení smlouvy o běžném účtu: forma smlouvy, účastníci smlouvy, identifikace majitele běžného účtu; obsah smlouvy o běžném účtu: obchodní podmínky banky, další části smlouvy o běž-

„Dne 18. 8. 2006 nabylo účinnosti nařízení Rady 1435/2003/ES o statutu evropské družstevní společnosti (SCE). Od téhož dne se použijí také ustanovení zákona č. 307/2006 Sb., o evropské družstevní společnosti a zákona č. 308/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o SCE. Citované předpisy doplnily katalog právníků osob, jež mohou být zakládány na území České republiky, o další formu. Cílem tohoto příspěvku je seznámit čtenáře PZ s evropskou družstevní společností a přiblížit jim základní koncepci, zvláštnosti, ale i praktický význam její právní úpravy. Pominout nelze ani změny, jež přijetí zákona o SCE vyvolalo v českém družstevním právu.“ *(Právní povaha SCE, systém právní úpravy SCE, předmět činnosti (podnikání) SCE, způsoby založení SCE, SCE jako nástroj nadnárodní fúze družstev, kapitálová struktura SCE, organizační struktura SCE, přemístění sídla SCE, participace zaměstnanců na řízení SCE, posuny v tuzemském družstevním právu)*

Právní rádce

2006, č. 7

Brabec, S. Poznámky a omezení dispozičního práva „Provádění zápisů v katastru nemovitostí upravuje zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv nemovitostem. V § 1 odst. 3 rozlišuje tři druhy zápisů: vklad, záznam a poznámku. Navíc upravuje jejich výmaz.“
Pěcha, F. Budoucí právní úprava vlastnického práva „Po ukvapené transformaci našeho národního hospodářství, která nebyla náležitě právně ošetřena, což zapříčinilo řadu následných majetkových deliktů, by podle mne měla zůstat veřejné moci i nadále zachována určitá ingerence do převodů vlastnického práva k nemovitostem.“

Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, sv. 36

Ústavní soud ČR K ustanovení opatrovníka osobě neznámého pobytu

„Opatrovník je osobou, která má v řízení hájit práva a oprávněné zájmy účastníka, kterého zastupuje. Při ustanovení opatrovníka je proto třeba přísně vážit, aby nedošlo ke kolizi zájmů zástupce a zastoupeného. Nelze očekávat, že podřízený pracovník soudu jako opatrovník účastníka řízení ve věci řešené tímto soudem bude brojit proti postupu a rozhodnutí soudu.

Funkce opatrovníka byl vytvořena proto, aby byly do důsledku hájeny zájmy nepřítomného účastníka řízení tak, jak by takovou povinnost plnil smluvní zástupce.

Nález ze dne 31. 3. 2005, sp. zn. II. ÚS 629/04“

Společenská rubrika

Také oblečení na pátek má svá pravidla

Business casual je trochu krkolomný název pro neformální pracovní šatník. Ptáte se k čemu taková garderoba?

Dokonce v konzervativních bankovních domech je dnes celkem běžné, že je v pátek dovoleno nosit místo obleku volnější oděv. Má to dobrý vliv na celkovou atmosféru ve firmě a ukazuje, že firma je přátelská a přístupná k dohodám se svými zaměstnanci. Zároveň se takové oblečení nosí při příležitosti různých výjezdních zasedání a interních seminářů.

Přestože v mnoha firmách existují regule i pro páteční oděv, stále se občas setkávám s názorem, že si lidé vystačí s oblečením určeným pro tzv. volný čas. Bohužel zdaleka tomu tak není a dokonce i neformální šatník má svoje celkem jasně stanovená pravidla.

Asi nejvíce diskutí vyvolávají vždy džíny. Záleží pochopitelně na standardech jednotlivých firem a benevolenci šéfů, ale mým osobním názorem je, že džíny, původem kalhoty pro zlatokopy, jsou určené pro volný čas a do přírody. Pro sezení v kanceláři tak příliš vhodné nejsou. Za mnohem lepší volbu považují kalhoty z lehké bavlny, manšestrové nebo vlněné, ideální jsou také směsi s lycrou. Kalhoty by měly být vyžehlené, ideálně do puků a kolena by neměla svítit do všech stran, jak to dokáží starší a neudržované exempláře. Z barev můžeme vybírat od pískové po černou. Pokud zapomeneme na hodně široce střižené vzory, výběr záleží čistě na stylu a volbě nositele.

Dalším kamenem úrazu podle mých zkušeností bývají topy a trička. Nejméně vhodné je obyčejné bavlněné tričko, zejména oblíbené seprané kusy, s nápisem přes celou hrud'. Přistihla jsem dokonce i manažery pyšníci se trikem s obrázkem kačera či jiné žertovné postavičky vhodnější spíše pro děti nebo aspoň ke krbu domova. Naopak skvěle budete vypadat v tzv. polu, bavlněném tričku s límečkem u krku nejlépe uni barvy nebo s decentním vzorem. Výbornou volbou je také košile, lichotí panské postavě, rozšiřuje ramena a podle typu límce upravuje opticky krk (otevřený límec krk rozšiřuje a protáhlý špičatý límec krk naopak prodlouží). Na trhu je dnes velký výběr od klasických stříhů až po vypasované, které prodlužují postavu. V nabídce výrobců také najdete různé typy límců a kromě klasických manžet na rukávech se nosí manžety na manžetové knoflíky. Stále více mužů dává přednost 100% bavlně, a to jak jednoduché, tak two ply (dvojmo tkané), jednobarevné nebo s pruhovaným vzorem. Momentální trend velí nosit košili volně přes kalhoty, což mohu jen doporučit.

Svetry jsou vhodné spíše z tenkých, hladkých přízí, jednobarevné bez výrazných vzorů a potisků. Boty si vyberte kožené a pohodlné typu mokasin nebo použijte botu stejnou jako ke klasickému obleku. Rozhodně ale zapomeňte na sportovní obuv, tenisky nebo pohorky.

Pro chladné dny a zimu je také nutné vybrat správný svrchník. Doporučila bych kaban (krátký kabát) nebo kvalitní koženou bundu.

U dam je nabídka oblečení daleko širší a rozmanitější. Pro džíny platí stejné pravidlo. Pokud si vyberete sukni, dovolím si připomenout pravidlo minimální délky na dlaně nad kolena. Co se týká topů, velmi oblíbené jsou stále blůzky, a to v nepřeberném množství stříhů a barev. Opatrně s velmi obtaženým, vyzývavým nebo průhledným oblečením. Dáma na vyšší pozici by také měla mít vždy minimálně dvě vrstvy oblečení – blůzu a nějaké sako nebo kabátek.

Jitka Richtrová
www.obleknise.cz

Zprávy z notářské komory

Setkání se slovenskými přáteli

JUDr. Karel Wawerka*

Paradoxně ve stejný den, kdy po 74 letech došlo k zániku společného českého a slovenského státu, tj. 1. 1. 1993, se slovenští i čeští notáři vrátili ke své historické svobodné klasické podobě. Právě v tento den rozdělení československé federace se obě notářství v Česku i na Slovensku vypravila na svou novou samostatnou cestu. V tentýž den v obou zemích nabyli účinnosti nový notářský řád a další předpisy nutné k provedení této zásadní změny, která byla připravena v úzké součinnosti a spolupráci českých a slovenských notářů.

Tyto, a samozřejmě nejen tyto skutečnosti, spojují české a slovenské notáře silným poutem. Letošní tradiční setkání prezidií obou komor mělo tedy na co navazovat. V jakém stavu jsou obě notářské profese dnes, 13 let po té, co došlo k tak radikální změně?

Tyto otázky se staly předmětem dvoudenního jednání prezidií české a slovenské notářské komory, které se konalo v Bratislavě ve dnech 28.–29. září 2006. Představitelé slovenských notářů v čele s prezidentkou slovenské notářské komory dr. Vierou Kupčovou a viceprezidentem této komory dr. Milošem Kováčem na straně jedné a zástupci českých notářů v čele s prezidentem české notářské komory dr. Martinem Foukalem a viceprezidentem této komory dr. Miloslavem Jindřichem na straně druhé se setkali jako opravdoví přátelé – problémy i radosti každé z obou komor se bezprostředně dotýkají i komory druhé.

Je pozoruhodné sledovat a porovnávat, jak se vyvíjejí právní řády, které mají společný základ, jak se vyvíjí politická situace v obou zemích, jak představitelé justice v obou zemích přistupují k problémům notářství a jak se daří obhajovat celospolečenské postavení notářů v každé z obou zemí.

Slovenské notářství se nyní dostává do nového období, kdy překonává nedávné obtíže a daří se mu budovat pevnější postavení ve společnosti. Usiluje o takovou změnu notářského řádu, která by na rozdíl od návrhu novely tohoto předpisu prosazované dřívějším vedením rezortu justice prohloubila účinnost veřejné služby notářů občanům. Předmětem diskuse se stává i organizační struktura slovenské notářské komory, která nezná období českých regionálních notářských komor, což se v zemi tak prostorově rozsáhlé jako je Slovensko projevuje spíše negativně, neboť zvolení zástupci notářů jsou příliš vzdáleni od svých jednotlivých kolegů.

Lze konstatovat, že slovenští notáři stejně jako notáři čeští přikládají mimořádný význam modernizaci svých pracovišť tak, aby nezaostávala za současným prudkým vývojem elektronických prostředků. Nebylo proto náhodou, že základem společného jednání se stala zpráva mladého českého notáře, Mgr. Richarda Brázdy z Brna, o informačních systémech a struktuře centrálního informačního systému Notářské komory ČR. Zájem slovenských kolegů vyvolalo jeho velmi fundovaně připravené vystoupení o historii a dnes již značně rozvinuté struktuře českého notářského elektronického systému,

který se právě v současné době projevuje další revoluční změnou – počáteční fází vydávání ověřených výstupů z informačních systémů veřejné správy.

I slovenští kolegové se ovšem mají v této oblasti čím pochlubit. Předmětem diskuse se stal slovenský model, podle něhož jsou notářské zápisy i ověření každého slovenského notáře podrobovány celostátní evidenci tak, že číselné označení všech notářských zápisů i ověření na Slovensku je jednotné a je celostátně elektronicky regulováno.

Společný závěr jednání směřoval k tomu, že v obou zemích je třeba i nadále prosazovat a mediálně vysvětlovat základní smysl a hodnotu notářské profese, kterou představuje především nezastupitelná role notářství jako nezávislého a nestranného činitele při předcházení vzniku soudních sporů. Na Slovensku je na místě očekávat posílení role notářů v obchodní agendě, čeští notáři se zase mohou inspirovat slovenskou úpravou dědické agendy. V tomto smyslu se obě notářství již stala partnery, a to i ve vztahu k notářství evropskému i světovému, takovými partnery, kteří si navzájem pomáhají a vzájemně se obohacují.

* Autor je notářem v Praze.

Výsledky konkurzů na obsazení notářských úřadů

Dne 19. září 2006 se uskutečnil konkurz na obsazení notářského úřadu v obvodu **Městského soudu v Brně** se sídlem v Brně, kterého se zúčastnilo 5 účastníků. Na prvním místě v listině pořadí sestavené konkurzní komisí podle součtu bodů se umístil **Mgr. Pavel Bernard**, notářský kandidát JUDr. Michala Voříška, notáře v Brně a Notářská komora ČR podala ministrowi spravedlnosti návrh na jeho jmenování notářem.

Dne 26. září 2006 se uskutečnil konkurz na obsazení notářského úřadu v obvodu **Obvodního soudu pro Prahu 10** se sídlem v Praze, kterého se zúčastnilo 8 účastníků. Na prvním místě v listině pořadí sestavené konkurzní komisí podle součtu bodů se umístila **JUDr. Lucie Foukalová**, notářská kandidátka JUDr. Libuše Vildové, notářky v Praze a Notářská komora ČR podala ministrowi spravedlnosti návrh na její jmenování notářkou.

Dne 3. října 2006 se uskutečnil konkurz na obsazení notářského úřadu v obvodu **Okresního soudu v Tachově** se sídlem ve Stržibře, kterého se zúčastnili 3 účastníci. Na prvním místě v listině pořadí sestavené konkurzní komisí podle součtu bodů se umístila **Mgr. Vanda Müllerová**, notářská kandidátka Mgr. Zdeňky Pláničkové, notářky v Plzni a Notářská komora ČR podala ministrowi spravedlnosti návrh na její jmenování notářkou.

Dne 3. října 2006 se uskutečnil konkurz na obsazení notářského úřadu v obvodu **Okresního soudu v Lito-**

měřicích se sídlem v Litoměřicích, kterého se zúčastnili 3 účastníci. Na prvním místě v listině pořadí sestavené konkurzní komisí podle součtu bodů se umístila **Mgr. Romana Osuská**, notářská kandidátka Mgr. Aleny Zahradníkové, notářky v Mostě a Notářská komora ČR podala ministroví spravedlnosti návrh na její jmenování notářkou.

Dne **4. října 2006** se uskutečnil konkurz na obsazení notářského úřadu v obvodu Okresního soudu ve **Vsetíně** se sídlem ve Vsetíně, kterého se zúčastnili 3 účastníci. Na prvním místě v listině pořadí sestavené konkurzní komisí podle součtu bodů se umístila **JUDr. Lenka Chodurová**, notářská kandidátka JUDr. Marcely Veberové, notářky v Karvívě a Notářská komora ČR podala ministroví spravedlnosti návrh na její jmenování notářkou.

NOTÁŘSKÁ KOMORA ČESKÉ REPUBLIKY

vyhlašuje podle § 8 odst. 6 zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (dále jen „notářský řád“), v platném znění, a § 2 odst. 1 předpisu o postupu při vyhlášení a organizaci konkurzu na obsazení notářského úřadu (konkurzní řád),

KONKURZ

na obsazení uvolněného notářského úřadu pro obvod Okresního soudu v Novém Jičíně se sídlem v Novém Jičíně na úterý **12. prosince 2006**.

Notářská komora České republiky přijímá přihlášky do konkurzu ve svém sídle v Praze 2, Ječná 11, nejpozději do **12. listopadu 2006**.

Konkurz se koná ve shora uvedeném termínu od **10,00 hod.** v sídle Notářské komory České republiky v Praze 2, Ječná 11.

Výše účastnického poplatku za podání přihlášky do konkurzu činí **10 000 Kč** a je třeba jej zaplatit nejpozději při podání přihlášky do konkurzu. Poplatek se platí převodem nebo složením na účet Notářské komory ČR u HVB Bank CR, a.s., č. ú. **45818009/2700**, variabilní symbol rodné číslo uchazeče, převodem poštovní poukázkou nebo v hotovosti v sídle Notářské komory ČR v Praze 2, Ječná 11.

Podmínkou zařazení uchazeče do konkurzu je podání přihlášky a předložení těchto dokladů:

- Osvědčení o státním občanství České republiky.
- Prohlášení o plné způsobilosti k právním úkonům.
- Výpis z rejstříku trestů ne starší tří měsíců.
- Doklad o získání vysokoškolského vzdělání v rámci magisterského studijního programu v oblasti práva na vysoké škole v České republice, úplného vysokoškolského vzdělání na právnické fakultě vysoké školy podle dřívějších právních předpisů nebo vzdělání v oblasti práva na vysoké škole v zahraničí, pokud tak stanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, anebo je toto vzdělání uznáno podle zvláštních právních předpisů.
- Doklad o alespoň pětileté délce notářské praxe (definice notářské praxe v § 7 odst. 2 věta první notář-

ského řádu) nebo jiné praxe (výčet této praxe v § 7 odstavce 2 věta druhá notářského řádu).

- Doklad o složení notářské zkoušky (definice notářské zkoušky v § 7 odst. 3 věta první notářského řádu) nebo jiné zkoušky (výčet těchto zkoušek v § 7 odstavce 3 věta druhá notářského řádu).
- Osvědčení podle zákona č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky, v platném znění, jde-li o uchazeče narozeného před **1. 12. 1971**.
- Doklad o zaplacení poplatku za podání přihlášky do konkurzu (kopie výpisu z účtu, kopie ústířku poštovní poukázky, kopie příjmového dokladu Notářské komory České republiky).

Podmínkou zařazení uchazeče – notáře do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladu uvedeného shora pod písm. h).

Podmínkou zařazení uchazeče – notářského kandidáta do konkurzu je podání přihlášky a předložení dokladů uvedených shora pod písm. e), g), h) a dokladu o tom, že je zapsán v seznamu kandidátů příslušné notářské komory.

Notářská komora České republiky zašle účastníkům zařazeným do konkurzu nejpozději desátého dne před dnem konání konkurzu písemnou pozvánku k jednání před konkurzní komisí.

Notářská komora České republiky předloží na základě výsledku konkurzu ministru spravedlnosti návrh na jmenování notáře do notářského úřadu.

Notářská komora České republiky s hlubokým zármutkem oznamuje, že dne 26. 8. 2006 náhle zemřel JUDr. Ladislav Krátký, notář v Novém Jičíně. Čest jeho památce.

Spojení HVB Bank a Živnostenské banky

HVB Bank Czech Republic je bankou, která se zaměřuje na poskytování služeb na míru šitých notářům. V současné době se dynamicky rozvíjí a prochází mnoha změnami. Je pro nás důležité, aby jste Vy, notáři, byli o aktuálním dění v naší bance informováni, což je hlavním motivem tohoto článku.

HVB Bank Czech Republic a.s. je silnou a rychle se rozvíjející bankou, která nabízí širokou paletu kvalitních produktů pro firemní i privátní klientelu. Je jednou z nejsilnějších bank na trhu v oblasti projektového, strukturovaného a syndikovaného financování Corporate Finance. Mimořádně silnou pozici si banka rovněž vybudovala v oblasti akvizičního financování a také se řadí na první příčku ve financování komerčních nemovitostí. Klienti mají, mimo jiné, možnost využívat nabídku služeb pro financování projektů ze strukturálních fondů EU nabízených prostřednictvím Evropského kompetenčního centra HVB Bank. V roce 2005 zahájila aktivní nabídku factoringových služeb dceřiná společnost banky, HVB Factoring.

V oblasti služeb pro privátní klientelu je HVB Bank významným partnerem na trhu privátního bankovníctví, cenných papírů, kreditních karet a hypoték a velmi dobře si vede také v oblasti služeb pro klienty působící v oborech svobodných povolání. Pro tyto klienty, jak jistě dobře víte, existuje v HVB Bank specializované oddělení, Kompetenční centrum pro svobodná povolání.

HVB Bank zaznamenala výrazný nárůst zisku

I přesto, že HVB Bank prochází v tomto roce náročným obdobím příprav na obchodní spojení se Živnostenskou bankou, bylo pro ni první pololetí roku velmi úspěšné. Banka zaznamenala zisk ve výši 1,36 miliardy korun, což je 52,4% nárůst oproti stejnému období loňského roku. S velikostí bilanční sumy dosahující 179 miliard korun je HVB Bank Czech Republic čtvrtou největší bankou v České republice s velkým potenciálem dalšího růstu.

Fúze HVB Bank a Živnostenské banky

V současné době probíhá celoevropská fúze dvou silných bankovních skupin HVB Group a UniCredit Group. V rámci této rozsáhlé fúze dojde ke změnám také na českém trhu, a to ke sloučení HVB Bank Czech Republic a Živnostenské banky. Integrace obou bank je plánovaná na rok 2007. Tímto plánovaným spojením vznikne čtvrtá největší česká banka, která bude mít přibližně 66 poboček a více než 180 000 klientů. Skupina UniCredit Group je přední dynamickou evropskou finanční skupinou se silným kapitálovým základem, špičkovým know-how a jasnou strategií v zemích střední a východní Evropy. Skupina poskytuje své služby více než 28 milionům klientů prostřednictvím sítě 7 000 poboček v 19 zemích.

Ani Kompetenční centrum pro svobodná povolání samozřejmě nemůže zůstat z hlediska změn pozadu. Monika Čermínová, vedoucí Kompetenčního centra, po návratu z mateřské dovolené znovu převzala zodpovědnost za komunikaci s notáři a Notářskou komorou a nahradila Lenku Drmotovou.

Přestože s fúzí dochází k mnoha změnám, to podstatné se nemění. Jedním ze zásadních bodů strategie nové banky je být a především zůstat „bankou notářů“. Naopak s rozšířením poboček získá notář – klient HVB Bank – nový prostor pro realizaci bankovních operací.

Na závěr si Vám dovoluujeme mnohokrát poděkovat za spolupráci a přízeň, kterou naší bance prokazujete. Za to, že nám pomáháte co nejlépe porozumět profesi notářů, abychom vám přípravou našich produktů mohli maximálně vyhovět. Dosavadní dlouholetá úzká spolupráce nám umožňuje vyjít vstříc specifickým potřebám a připravit služby, které právě notář nejvíce ocení. Věříme, že na této skutečnosti se do budoucna nic nezmění.